

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад
«Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XIV обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

2023

конференції учнівської молоді
XIV обласної краєзнавчої
конференції матеріалів
збірник

2023

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XIV обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Полтава
ТОВ «Фірма «Техсервіс»
2023

*Рекомендовано до друку методичною радою
Комунального закладу «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства
учнівської молоді Полтавської обласної ради»,
протокол № 4 від 26 грудня 2023 р.*

Рецензенти:

Бабенко Л. Л., доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України, завідувач кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Копилець Є. В., кандидат педагогічних наук, асистент кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Шуканова А. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Редакційна колегія:

Кожух Л. І., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Рябуха Ю. А., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

П'яташ В. С., керівник гуртка Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Ярошенко Ю. О., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Відповідальні за випуск:

Півняк А. Ю., виконувач обов'язків директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Порубай Н. Ю., заступник директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята.

Збірник кращих матеріалів XIV обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді / Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради». – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2023. – 123 с.

УДК 371. 385. 5: 908

© Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради», 2023
© ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2023

КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ПОЛТАВЩИНІ

ДО ІСТОРІЇ КОЧУБЕЇВСЬКИХ ДУБІВ

*Копилець Є. В., кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри географії,
методики її навчання та туризму
Полтавського національного
педагогічного університету
імені В. Г. Короленка*

«А від маєтку Кочубеїв лишилася тільки арка на в'їзді до Диканьки – як скромне нагадування нинішнім кочубеям, про те що смерть страшна, коса в неї замашна, і пощади не знатиме й царський волос» [5, с. 151], – філософськи зауважив Микола Леонович. Насправді не зовсім так. Лишилося ще кілька дубів із тої алеї, яка вела від арки до садиби. Як тут не згадати американських екофілософів – Генрі Девіда Торо, Олдо Леопольда, що підкреслювали значущість вікових дерев як свідків історії, до яких далеко музейним експонатам!

Кочубеївські дуби є однією з родзинок Диканщини, про яку неомінно згадують краєзнавці та екскурсоводи. Назва цієї ботанічної пам'ятки природи здається цілком зрозумілою та логічною: як пише музейниця Олена Шиян, «Велети, оспівані О. С. Пушкіним в поемі «Полтава», ввійшли в історію як Кочубеївські дуби, оскільки росли у володіннях князів Кочубеїв» [10, с. 235]. До того ж, місцеві перекази стверджують, що дубова алея ще до Полтавської битви була посаджена генеральним суддею Василем Кочубеєм та його родичем Іваном Іскрою на ознаменування Кочубеєвого дня народження.

Однак, переглядаючи публікації першої половини ХХ століття про дуби у Диканьці, ми ніде не натрапили на словосполучення «Кочубеївські дуби». Немає його й на фотографіях та листівках початку минулого століття. А версія про причетність Василя Леонтійовича Кочубея до висадження дубової алеї – взагалі лише легенда, адже науковці оцінюють вік дерев у 600–800 років [8]. Імовірно, вона є досить пізньою, радянських часів вигадкою, можливо, натхненною відомими рядками Олександра Пушкіна «о праотцах казнённых» із поеми «Полтава».

Журналіст, прозаїк Микола Босак відгукнувся про це з притаманним йому колоритним гумором: «Перед першими організаторами місцевого краєзнавчого музею дідом Михайлом (Вернигора) і дідом Дми-

тром (Гармаш) один діяч «міжнародного комуністичного і профспілкового руху» виставив залізну таблицю, що цим кочубеївським дубам 900 років. Діди не погодилися, привезли вчених, які також не повірили, висвердлили пробу і за річними кільцями нарахували 600 літ. Тепер ніхто не добре – чи то Пушкін для ствердження імперської ідеї збрехнув, що ці дуби посадили вряд Кочубей з Іскрою, чи діди-музейники і вчені рахувати не вміють» [1].

Натомість, ознайомлюючись із історією Диканьки, неважко переконатися у її тісній пов'язаності з постаттю Івана Мазепи. Тут розгорялося останнє кохання літнього гетьмана. Тут він приймав кошового отамана Запорозької Січі Костя Гордієнка, звідси вони разом рушили до Великих Будищ на зустріч із шведським королем Карлом XII. Тож на диканській землі ім'я Мазепи не могло не поєднатися з могутніми віковими деревами.

Петро Лісовий у нарисі «В Диканці», опублікованому в журналі «Всесвіт» № 31 за липень 1928 р., описує «ряд старезних сукуватих дубів» і акцентує на одному з них: «Диканька була «майоратом» князів Кочубеїв. Один з Кочубеїв у боротьбі московського торговельного капіталу, що пробивав собі шляхи до Чорного та Озівського морей з українською старшиною, став на бік Москви і наложив за те головою. Боротьба ця не лишила в народі великого сліду... Лишився тільки «Маріїн дуб», де за переказами Мазепа й Марія Кочубеївна сходилися на побачення» [7, с. 6].

Іншу згадку про Маріїн дуб знаходимо в романі сина настоятеля Свято-Троїцької церкви у Диканьці Василя Короліва-Старого «Чмелик». Герой твору, юнак захоплений оповідає про «старий-престарий дуб, такий товстелезний, якого я ще ніколи не бачив... На цей найбільший кажуть: «Дуб Марії», тоб-то певніш – Мотрі, бо сюди ніби-то виходила на зустріч з Іваном Мазепою Мотря Кочубеївна... Чи міг я подумати, що спочиватиму на тім самім місці, де колись спочивав один з найбільших людей України?!» [4, с. 48].

У цього дуба була й інша назва. На ілюстрації до київського видання спогадів сестри М. В. Гоголя – Ольги Василівни Гоголь-Головні 1909 р. бачимо родину під велетенським деревом. Як сповіщає підпис, це «Мазепинский дуб в Диканьке (14 арш. в обхвате)» [3, с. 29]. Аналогічну назву наведено і в матеріалі Миколи Лернера «Диканька, имяне князя Серг. Викт. Кочубея» в журналі «Столица и усадьба» № 66 за вересень 1916 р.: «До сих пор показывают в Диканьке «мазепин дуб», ... – под ним будто бы происходили свидания Матрёны с гетманом...» [6, с. 7]. Під обома назвами – «дуб Марії, або Мазепи» – фігурує це дерево в «Енциклопедії Сучасної України» [8].

Доля не була ласкавою до старого гетьмана в останні роки життя. Нелегко жилося і його дереву: кілька разів у дуб влучала блискав-

ка, пастухи на його обгорілому стовбурі пекли картоплю... Зрештою, в 1934 р. після чергової грози дуб загинув. Рештки, які ще вражали величчю, доправили до Полтавського краєзнавчого музею. Але за нацистської окупації вони були вивезені до Німеччини [8]. Музейниця Галина Золотайко у публікації 2014 р. датувала загибель дуба від блискавки 1938 р. [2, с. 96].

З огляду на сказане, можна припустити, що «Кочубеївські дуби» – назва не давня, вона виникла, найімовірніше, у другій половині минулого століття. Натомість у статті Г. Рогозівського «Історичний Диканський заповідник» із журналу «Глобус» № 15 за серпень 1927 р. читаємо про «дуби, що їх народня легенда охрестила «дубами Мотрі Кочубей»» [9]. Там же наведено і фото дуба, під яким, за легендою, зустрічалися закохані Мотря та Іван Мазепа. Ймовірно, з огляду на ці обставини полтавська агенція креативного туризму «Феєрверк мрій» в описі маршруту «Гоголівськими місцями» вже кілька років уживає назву локації «Мазепині та Мотрині дуби». Уперше ми привернули увагу до того, що Кочубеївські дуби не завжди так називали, на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Наукова спадщина вченої Віри Жук (1928–2008)» (Полтава, 12 квітня 2023 р.).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Босак М. Планета Диканька : нарис-есеЯ. URL: http://ukrlife.org/main/evshan/dykanka_h.htm
2. Золотайко Г. І. Кочубеївські дуби: історичні факти, міфи і легенди. Регіональний ландшафтний парк «Диканський» – центр збереження біорізноманіття та екологічного просвітництва : збірник статей науково-практичної конференції, присвяченої 20-річчю парку, 22 жовтня 2014 р., смт Диканька. Полтава : Скайтек, 2014. С. 96–97.
3. Из семейной хроники Гоголей (Мемуары О. В. Гоголь-Головни) / ред. и прим. В. А. Чаговца. Киев : Киевская мысль, 1909. 81 с.
4. Королів-Старий В. Чмелик. Прага : Друкарня «Політики», 1920. 420 с.
5. Леонович М. Острів Полтава. Соломонова Червона Зірка. Київ : Темпора, 2012. С. 133–157.
6. Лернер Н. Диканька, имение князя Серг. Викт. Кочубея. Столица и усадьба. 1916. № 66. С. 3–8.
7. Лісовий П. В Диканці. Всесвіт. 1928. № 31. С. 6–7.
8. Недоруб О. Ю., Байрак О. М. Кочубеївські дуби. Енциклопедія Сучасної України. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень, 2014. Т. 15. С. 85.
9. Рогозівський Г. Історичний Диканський заповідник. Глобус. 1927. № 15. С. 233.
10. Шиян О. Живі свідки Кочубеївської доби. Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня заснування Полтавського художнього музею (галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка, «Місія музею ХХІ століття» 14–15 травня 2019 року / за ред. С. І. Бочарової. Полтава : ФОП Говоров С. В., 2019. С. 234–239.

ТВОРЧІСТЬ ВАСИЛЯ СИМОНЕНКА НА СТОРІНКАХ ВИДАНЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

*Дідусенко Г. А., головний бібліотекар
відділу краєзнавства Полтавської обласної
універсальної наукової бібліотеки
імені І. П. Котляревського*

Василь Симоненко належить до славної когорти «шістдесятників» – поетів, літературознавців та критиків, які мали гостре соціальне чуття і глибоко вболівали за потоптану національну гідність та закликали націю до пробудження. Олесь Гончар називав Василя Симоненка «витазем молодшої української поезії», Василь Захарченко – «поетом з горних Шевченкових долин». Петро Петрович Ротач вважав, що Симоненко «писав просто, правдиво і мудро. Слово його було виражене і точне, воно попадало в ціль», а Василь Стус доповнював: «...На голос Симоненка, найбільшого шістдесятника із шістдесятників, поспішала молодь. Час поспішав так само». Євген Сверстюк був щиро переконаний в тім, що «Симоненко належить до тих людей, чиї біографії треба вивчати як частку історії України». Громадські та патріотичні мотиви, характерні для всіх шістдесятників, у Симоненка звучали найголосніше й найгостріше. А головне, вони й сьогодні не втратили своєї значущості, щиро переконаний сучасний український політик і громадський діяч Микола Томенко: «Нині в умовах війни російської орди вбивць, ґвалтівників і мародерів терористичного режиму військового злочинця Путіна проти України і українського народу та дискусії про поділ на «путінців та хороших росіян» Симоненківський заповіт про боротьбу до «останнього на планеті шовініста» є вкрай актуальним».

Тож не дивно, що за життя поета вийшла лише єдина збірка поезій «Тиша і грім» (К., 1962). Та й надалі його твори видавалися не часто і надто скромними тиражами (20 тис. – це крапля в морі на фоні багатомільйонних тиражів інших авторів) за цілковитої відсутності перевидавань. Та навіть ті поезії, які допускалися до друку, постійно коригувалися і «приводилися до норми». Так, наприклад, «офіційні» рядки відомої поезії «Любове грізна! Світла моя муко! Комуністична радість моя!» в авторському варіанті звучали: «Любове світла! Чорна моя муко! І радість безрадісна моя!». І це не єдиний випадок цензурської «допомоги». Не кажучи вже про твори, які поетом взагалі писалися «в стіл», бо були аж занадто «неблагонадійні» для офіційного друку. Останні могли зустрітися із читачами лише на сторінках «Самвидаву». «У Самвидаві політичні поезії В. Симоненка з'явилися ще за життя поета та при його активному сприянні. Із часом, Василь Симоненко поряд із Миколою Холодним став вважатися найпопулярнішим поетом українського Самвидаву. З огляду на незначні тиражі і величезний по-

пит, поширюються в передруках, фотокопіях і магнітофонних записах не тільки недруковані твори, але й вірші із збірок. Є підстави вважати, що загальний самвидавівський тираж Симоненкових творів набагато перевищив (*офіційні – авт.*) видавничі тиражі» [1].

Таким чином, в літературному просторі радянської України паралельно існували як офіційно дозволені (і часто спотворені цензурою) твори В. Симоненка, так і заборонені твори, що активно розповсюджувалися у «Самвидаві». Але існувало ще одне джерело поширення автентичних творів нашого земляка – видання української діаспори. Саме на сторінках журналів «Визвольний шлях», «Сучасність», «Молодь України» «Вісник The Herald» та ін., альманахів «Новий обрій», «Альманах Українського народного союзу» тощо та книжках і збірках постійно друкувалися твори В. Симоненка за оригінальними авторськими текстами. Поряд із цим вийшло і декілька книжок В. Симоненка.

Першим закордонним виданням творів Василя Симоненка стала збірка поезій «Берег чекань». Вона вийшла у Нью-Йорці в 1965 році та користувалася підвищеним попитом (тож у 1966 році було навіть додруковано додатковий наклад цього видання). Щодо з'яви назви збірки, то видавець Іван Кошелівець пояснює це так: «За кордоном поширилися чутки, що Симоненко ще в 1962 чи 1963 році підготував до друку збірку поезій під такою назвою, але її радянські видавництва відкинули». На підтвердження своїх слів він приводить цитату із журналу «Сучасність» (за 1965 р. № 1 с. 3): «...друга збірка «Берег чекань», що була підготовлена до друку 1963 року, не побачила світу – вона в рукописах почали жити й ходити між людьми (особливо між молоддю) по всій Україні...». В той же час пан Кошелівець сумнівається у можливості видання цих творів в Радянській Україні (особливо, якщо взяти до уваги їх тематику) та має щире переконання, що Василь Симоненко навряд чи звертався до радянських видавництв, оскільки знав про це найкраще. І тому, продовжує далі видавець: «Правильніше, мабуть, буде говорити про виміряну поетом збірку, до якої він відкладав усе те, що під сучасну пору не можна було друкувати, і з ним треба було чекати на слухну годину, яка бозна коли прийде. Чекання ймовірно і навело поета на вибір саме такої назви. Лишаючись в сфері припущень, можна думати далі, що з відкладуваного щось менш «неблагонадійне» Симоненко давав до друку в поточній пресі, дещо давав читати своїм друзям. Таким способом ці твори пішли по руках і дійшли за кордон» [3].

До першого видання збірки «Берег чекань» увійшли наступні твори: 1) окремі твори із офіційних збірок поета «Тиша і грім» та «Земне тяжіння»; 2) окремими розділами виділені твори, що їх сфальшувала радянська цензура, та твори, заборонені в СРСР і офіційно недруковані; 3) щоденник поета «Окрайці думок», відомий в СРСР лише в рукописному вигляді. Наприкінці, у додатках, подаються вірші і статті на

пошану Василя Симоненка, які в СРСР відомі лише самвидавівським читачам. На думку видавців, саме такий уклад творів відповідав би бажанню В. Симоненка «бачити під цією назвою все найкраще з написаного ним» та дозволив би закордонним читачам скласти біль-менш повне уявлення про творчість поета.

У 1973 році в Мюнхені виходить друге видання збірки «Берег чекань» – розширене і доповнене. До цього видання додатково ввійшли цикл поезій «Листи з дороги» та «Казки» із київської збірки «Поезії» (1966) та збірка новел «Вино з троянд» (Львів, 1965).

У 1975 році в Джерсі-Сіті вийшла збірка поезій В. Симоненка «Гранітні обеліски» у двомовному варіанті – українською та англійською мовами. Ідея перекладу належала Зенону Снилику редактору українського тижневика «Свобода». А втілив її у життя студент Українського католицького університету у Римі Андрій Чирковський. При цьому А. Чирковський робить застереження для майбутніх англомовних читачів: «Я жодним чином не намагався передавати дослівні переклади творів Василя Симоненка. У кількох випадках я пожертвував точним значенням, щоб відобразити силу й емоційність творів поета. Це я робив, вірячи, що почуття вірша завжди переважає формулювання» [4].

Наші шановні земляки з української діаспори, які невтомно і неупинно відшукували твори В. Симоненка та видавали їх, зробили свій, неоціненний внесок у збереження духовної спадщини поета для майбутніх поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. До днів Василя Симоненка // Український вісник. – 1971. – № 4. – С. 49-98.
2. Симоненко В. А. Берег чекань. – Нью-Йорк : Пролог, 1965. – 223 с.
3. Симоненко В. А. Берег чекань. – 2-ге вид., доп. – Мюнхен : Сучасність, 1973. – 312 с.
4. Symonenko V. Granite obelisks / sel., transl., annot. A. M. Freishyn-Chirovsky. – Parallel text ed. – USA : Svoboda, 1975. – 143 p. – Пер. изд.: Гранітні обеліски.

КОБЗАР З ПОЛТАВЩИНИ

(ЗА ПРАЦЕЮ В. ГОРЛЕНКА «БАНДУРИСТ ІВАН КРЮКОВСЬКИЙ»)

*Федорова М. А., науковий співробітник
науково-масового та виставкового
відділу Полтавського художнього музею
(галереї мистецтв) імені Миколи Ярошенка*

Василь Горленко, нащадок старовинного козацького роду, започаткованого Лазарем Горленком, увійшов в історію національної культури як український громадський діяч, журналіст з талантом есеїста, літературний критик та мистецтвознавець, фольклорист та етнограф,

знавець і збирач національних старожитностей, жив Україною і для України [3, с. 70]. У ювілейний рік відкриття пам'ятника І. П. Котляревському у Полтаві варто згадати В. Горленка як члена Комісії зі спорудження пам'ятника, який працював у ній на громадських засадах.

Але ми будемо говорити про Василя Горленка як про етнографа. Він прагнув не тільки записати народну творчість, науково висвітлити її, а й образно відтворити, щоб читач зміг відчувати дух твору.

Василь Петрович 25 років співпрацював з «Київською старовиною», опублікувавши на її сторінках понад сотню праць, часто без підпису або під ініціалами В. Г., Г. В., W, Г-ко, відмовляючись від грошової винагороди. А розпочалася ця плідна творча співпраця саме із статті про полтавського кобзаря Івана Крюковського [5, с. 39].

Стаття «Бандурист Іван Крюковський» надрукована у дванадцятomu номері «Київської старовини» за 1882 рік і містить текст дев'яти дум, записаних ним у Лохвиці Полтавської губернії та перші автобіографічні відомості про «лохвицького барда» [2, с. 482]. Автор зазначає, що в Україні тепер знайдеться не більше двох-трьох кобзарів, «да и тѣ одной ногой стоятъ въ могилѣ». Відзначимо, що кобзарі Лівобережної України шанували І. Крюковського і називали його великим кобзарем. Коли вони збиралися на ярмарках, то перебували під орудою глави кобзарсько-лірницької корпорації, свого роду старечого короля, яким був тоді Іван Крюковський. Сам Остап Вересай у колі своїх шанувальників у Петербурзі сказав слова, що їх зафіксував П. Мартинович: «У Лохвиці єсть кобзар, луччий од мене: Іван Крюковський. У його кобза на багато струн; у його кобза не така, як у мене. Крюковський Іван дуже добре гра..» [6, с. 47].

Василь Горленко пише, що у 1820 році в родині Григорія Кравченка, кріпосного дворян Крюковських, народився син Іван. Але за іншими даними, надрукованими значно пізніше, фігурує 1826 рік народження Крюковського. Кандидат філологічних наук Ф. Лавров у монографії «Кобзарі» (К., 1980) [4] подає інші дані щодо народження кобзаря – наприкінці грудня 1826 року. Він посилається на «Ревизские сказки помещичьих крестьян Лохвицкого уезда за 1835 год», які зберігаються у Лохвицькому краєзнавчому музеї ім. Г. Сковороди. У цьому документі є дані про народження поміщика Крюковського та про його кріпаків. Зокрема, у документі значиться, що на час перепису, тобто у 1835 році, синові кріпосного Григорія Кравченка Іванові було дев'ять років. Отже, Іван Кравченко народився не у 1820 році, а пізніше, у 1826 році. Але на сьогодні точна дата і рік народження кобзаря так і не встановлені.

Повернемося до малого Івана. Він був однолітком сина Крюковських. Коли хлопчику виповнилося три роки, його забрали до панича. Спочатку, маленьким, Іван грався з хлопчиком, а згодом став прислужувати йому. У 15 років Іван почав помічати, що болять очі, через три

роки він почав сліпнути. Пан відпустив Івана, не давши ні хати, ні поля. «Ти сліпий, сказав йому пан, нащо тобі хата? Ти у людей де небудь проживеш» [2, с. 483].

Іванова мати вирішила віддати сина на навчання до кобзаря. Якраз у село Гапонівка Лохвицького повіту приїхав сліпий Кравченко, однофамілець Івана. А згодом навчався у старого 90-річного Гаврила Вовка. Іван згадував, що Гаврило Вовк «не здужав грати, вже й кобзу свою покинув. Так, словесно, розказує. А я йому за кожну пісню даю четвертак. Уночі оце як посходимось, він мені разів три, чи чотири прокаже, то у мене пам'ять добра, то я й затверджу».

Василь Горленко, зустрівшись уперше з Іваном Крюковським, описав його зовнішність – «старика за 60 лет, середного роста, седого, с волосами чубом, в усах и двухнедельной бородой. Лицо его с довольно правильными чертами, грубовато, но смягчается оттенком добродушія».

«Для меня был вынесен из комори «струмент», хотя я и не затруднял старика пением всех дум и прослушал с бандурой только те, которые он сам захотел петь», – пише Василь Петрович. Голос у кобзаря був свіжим, думи співав швидкими речитативами з протяжними закінченнями. Бандура Івана Кравченка-Крюковського мала 28 струн, до того ж у нього був і багатющий епічний репертуар: він виконував «Втечу трьох братів із города Азова, з турецької неволі», «Федора безродного, бездольного», «Самійла Кішку», «Трьох братів самарських», «Сестру і брата» та багато інших дум.

Думу «Соколи», що належить до «невільницького» циклу, Крюковський перейняв від кобзаря Кліма Губи, який навчався у Прилукському повіті – «так собі кобзаришка був... він молодим і умер». Проспівавши думу, Крюковський говорив «це, бачте, так у плін, у неволю брали» і, перейшовши до власних спогадів, продовжував «як, мовляв, були панські люде, то візьме до себе, та мучить, мучить того бідолашного чоловіка – от як і мене... то воно так і зложено. От про християнську землю так і нема, щоб ізмучили під кінець життя чоловіка, – а все невіра! Тоді воно було так, – и тепер те ж саме».

Крюковський з охотою диктував думи, псалми і пісні, інколи жалкуючи, що багато перезабув: «Знав пісень 70. А тепер рідко приходится співать». В. Горленко високо оцінив кобзарське мистецтво виконавця і записав від Крюковського дев'ять дум, хоч вони «известни печатно». Але етнограф зазначає, що тексти записаних ним дум порівняно з іншими відомими все ж мають деякі відмінності. Та це вже буде робота для фахівців. Головне, на думку В. Горленка, зберегти оригінальні тексти. До речі, оригінальність та якість текстових варіантів дум Крюковського визнали глибокі знавці української поезії П. Куліш та М. Костомаров, знайшовши у них нові риси та сильні вислови.

У липні 1885 року Василь Горленко знову заїхав до Лохвиці, але вже не застав кобзаря в живих. У некролозі про І. Крюковського він щиро написав, що «слава... не вмере, не поляже!» за те, що кобзар «сберег среди горькой своей жизни часть исчезающего сокровища народной поэзии!» [1, с. 743].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. Г. Кобзарь Крюковский [некролог] // Киевская старина. — 1885. — № 8. — С. 741-743.
2. Горленко В. Бандурист Иван Крюковский // Киевская старина. — 1882. — № 12. — С. 481-518.
3. Козар Л. Фольклористично-етнографічна діяльність Василя Горленка // Народна творчість та етнографія. — 2007. — № 3. — С. 70-81.
4. Лавров Ф. Кобзарі : нариси з історії кобзарства України. — К. : Мистецтво, 1980. — 254 с.
5. Ротач П. П. Колоски з літературної ниви : короткий літературний календар Полтавщини. — Полтава : Полтавський літератор, 1999. — 558 с.
6. Ханко В. Опанас Сластьон і наш музичний епос: з панорами українського кобзарства // Родовід. — 1993. — № 6. — С. 44-54. : фот.

НАШ НЕЗАБУТНІЙ СПІВАК І АКТОР ПАВЛО КОЛЕСНИК

*Чешко Т. М., директор Кобеляцького музею
літератури та мистецтва імені Олексія Кулика
Жукова Н. К., організатор екскурсій
Кобеляцького музею літератури та мистецтва
імені Олексія Кулика*

У січні 2024 року багата на таланти Кобеляччина буде пошановувати 120-ту річницю від дня народження Павла Колесника. Згадуємо його... Готуємося до проведення культурно-мистецького заходу про цю непересічну й цікаву особистість.

«Колоритна, могутня постать, лагідна посмішка, хитрувато-примружені очі під темними, густими бровами і довгі козацькі вуса», — так описує Павла Семеновича Г. Філіпенко.

Народився Павло 2 (15) січня 1904 року в Кобеляках у родині службовця. Змалечку допомагав батькам, пасучи громадську череду, за що батьки одержували невелику платню. Сім'я була співуча, тож із дитячих років із піснею зріднився. А люди

слухали талановитого хлопця і радили йому: «Треба, хлопче, вчитись, голос маєш гарний, є чим похвалитись». Він мріяв про здобуття освіти. Навчався в Кобеляцькому парафіяльному початковому народному училищі, яке успішно закінчив у 1916 році.

В 1921 році закінчив Кобеляцьку першу трудову школу і відразу пішов працювати.

*У шевську майстерню пішов працювати,
Столярну, слюсарну – аби рубля мати,*

– згадує Павло Семенович в автобіографічному нарисі «Спогади про життя та творчість», написаному у віршованій формі. Цей машинопис зберігається в Кобеляцькому музеї літератури та мистецтва імені Олексія Кулика. Спогади надруковані на п'ятих сторінках. У кінці нарису зазначено: «Заслужений артист УРСР Павло Семенович Колесник, 22 квітня 1970 рік (підпис)».

Трудився наш земляк на різних сільськогосподарських роботах, а в 1930-1931 роках працював головним статистиком при Кобеляцькому районному військовому комісаріаті. Не полишав Павло Семенович художню самодіяльність, був її активним учасником: співав, читав вірші, малював декорації, ставив спектаклі. Павло Колесник працював керівником робітничого клубу в Кобеляках. Одного разу у клубі відбувався концерт, на якому був присутній Доміан Козачковський – відомий артист, режисер театру музичної комедії Донбасу. Павло Колесник на тому концерті виконував українські народні пісні. Доміану Івановичу сподобалися голос і акторська гра нашого земляка, тому він запросив молодого самодіяльного артиста приїхати працювати в театр на Донбас. Павло Семенович пристав на пропозицію. Це було в 1931 році.

В 1933 році Колесник переїжджає до Харкова, де працює в театрі музичної комедії та навчається в Харківській робітничій консерваторії у професора Леоніда Новського.

*Здійснилось бажання: працювати і вчитись.
Професором Новським вік буду гордитись,*

– пише Павло Колесник у своєму нарисі. Робота в столиці тривала недовго – всього три роки.

З 1936 по 1941 рік Павло Семенович – провідний актор Полтавського музично-драматичного театру імені М. Гоголя, створює близько двох десятків незабутніх образів, серед них: Карась («Запорожець за Дунаєм»), Виборний («Наталка Полтавка»), кум, Черевик та Панько («Сорочинський ярмарок»), Назар («Весілля в Малинівці»), Голова («Майська ніч») та інші. У виставах «Наталка Полтавка» та «Майська ніч» головні ролі виконували двоє славетних кобелячан – Павло Колесник і Євген Золотаренко.

У роки Другої світової війни Павло Семенович добровольцем іде на фронт. Більшість артистів Полтавського театру евакуювались, але родину Колесника з собою не взяли: «тому, що у мене, кажуть, багато дітей». «Будучи бійцем, я ніколи не залишав художнього слова і пісні, а при будь-якій можливості прагнув допомагати цією зброєю бійцям і офіцерам якомога швидше знищити ворога», – згадує Павло Семенович у автобіографії. З часом, залучивши до себе помічників із числа солдатів і офіцерів, створює ансамбль, який згодом виріс у фронтовий театр малих форм. Великою популярністю серед воїнів 4-го Українського фронту користувалися класичні, народні, гумористичні пісні, уривки з опер «Наталка Полтавка», «Запорожець за Дунаєм», «Сватання на Гончарівці», які виконувалися ансамблем та Павлом Колесником. Йому власноруч доводилося виготовляти перуки, створювати костюми, малювати плакати, займатися оформленням імпровізованої сцени. З усіх сил він намагався підтримати бойовий дух побратимів.

У 1945 році Павло Колесник демобілізувався з фронту.

*Виходе мати зустрічати
Бійця Великої війни:
Сама від радощів заплаче
І скаже: «Мій синочку, ти».
Дружина хату прибирає,
Уся тремтить й сама не знає,
Як гостя рідного прийнять
І що сказати йому в той час...*

– так згадує Павло Семенович ті радісні миті життя.

Цього ж 1945 року повернувся працювати в театр імені Гоголя.

З 1946 по 1951 рік Павло Семенович працює солістом та художнім керівником Полтавської філармонії. Скрізь руїни, нестатки, голод 1946-1947 років, але актори повинні були виступати в містах і селах незалежно від погоди. «Нелегка це була праця. Батьківщина була понівечена, був голод, але міста і села Полтавщини культурним відпочинком були забезпечені. Не помічаючи, що сили мене починають кидати в зв'язку з голодом, я ніс з гордістю доручену мені справу, мистецтво в народ, у кожний віддалений куточок, не відступаючи від нього ні на крок, ані думкою, ні душею. Пересуватись по Полтавщині в деяких випадках доводилось пішки, в негоду, в дощ, в сніг. Дасть район пару бичків, на яких зложимо свої речі, а самі пішечки від району до району по 20-30 кілометрів», – згадує Павло Семенович у своєму нарисі «Біографічна творчо-трудова діяльність заслуженого артиста УРСР Колесника Павла Семеновича». Цей документ з оригінальним підписом артиста також зберігається у фондах Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика.

В Полтаві відбулася зустріч Павла Колесника і Василя Юхимовича, майбутнього українського поета і журналіста. Василь Лукич згадував: «Далекої повоєнної весни демобілізувався в Полтаві... Понесло мене на крилах сержантських погонів до обласної філармонії... пробувати голос. Там ставний чорнявий чоловік терпляче вислухав. Він співчутливо спитав: «А що ви могли б робити ще? Складаєте вірші? То я вам раджу піти ген у той дім, він називається Обласний будинок народної творчості». «Отак Павло Семенович спрямував людину на ту стежку, якою вона й донині йде...», – писав Василь Лукич. Пройдуть роки і їхні творчі дороги перетнуться. У репертуарі Павла Колесника будуть пісні, які написали Василь Юхимович і Олександр Білаш: «Отже, я – народний», «Їхав я по гравію», «Як придбала молодиця...».

В 1951 році на запрошення Олександра Мінківського, художньо-го керівника Державної заслуженої капели бандуристів УРСР, Павло Семенович їде до Києва працювати в цьому колективі.

Олександр Мінківський, український хоровий диригент, педагог, згадував: «З Павлом Семеновичем було приємно і легко працювати. Він інтуїтивно відчував мої наміри, творчі задуми і відразу йшов назустріч. Образи, створені ним у капелі – нев'януче суцвіття найкращих і найбільш довершених зразків виконавського мистецтва. Мав прекрасний і сильний голос, музикальність, неабиякий акторський талант, красива, могутня постать, уміння донести до слухача слово, багату міміку і невичерпна творча фантазія».

У капелі бандуристів повністю розкрився його талант і виконавська майстерність, його широкі вокальні і сценічні можливості. Діана Петриненко, народна артистка і лауреат премії імені Т. Г. Шевченка, яка півтора року співпрацювала з державною капелою бандуристів, згадувала: «Колесник зі знаменитими довгими вусами. Його всі обожнювали. Ото як починав: «Підкручу я чорного вуса, ха! Не дивиться дівчина руса...», одразу вибухали оплески. А воно ж підігрівало на всілякі витівки. А от іще згадала. Павло Колесник – той, що з вусами, і бас-профундо Дмитро Кадников, вони у вільний від роботи час вишивали сорочки. На себе, за своїм смаком. І страшенно палили люльку за люлькою. А тоді відчиняли двері якраз навпроти мого номеру. У мене горло дере. Я свої двері відчиняю, а там диму повно, нічого не видно. А вони сидять, вишивають, а тоді починають співати. Кадников, октавіст, як пісню виводить, то наче реве. І знову люльки смалять. Я тільки: «Навіщо ви так багато курите, це ж так шкідливо для здоров'я». У відповідь незле і тихо: «Хо-хо-хо».

Разом з капелою виступав у Польщі, Румунії, Японії, Бельгії, Чехословаччині та інших країнах. Завжди окремі куплети однієї пісні виконував мовою країни, в якій виступали. Варшавська газета «Вечірній експрес» писала про нашого земляка, як про «...надзвичайно колорит-

ного чоловіка з розкішними вусами й чудовим голосом», на долю якого випав чи не найбільший успіх у концерті...», – зі статті Івана Немировича «Я ще друзі молодий...», яка була надрукована в газеті «Вечірній Київ» № 12 від 15 січня 1974 року. Вирізка з газети із статтю зберігається у фондах нашого музею.

Кумедний випадок стався під час гастролей капели бандуристів у Бухаресті. Після концерту до Павла Семеновича підійшли хлопець і дівчина. Попросили у нього дозволу смикнути за вуса. Колесник, сміючись, дозволив. Смикнув юнак, а потім і дівчина. І раптом хлопець почав цілувати дівчину. Пояснив усе перекладач. Хлопець і дівчина засперечалися: справжні у артиста вуса чи приклесні. Суперечку виграв хлопець.

Де б не виступала капела бандуристів, на концертних афішах був зображений Павло Колесник.

Наш земляк був знайомий з Олександром Довженком. Зустріч відбулася в Запоріжжі. Олександр Петрович запропонував Павлу Колеснику знятися в фільмі «Поема про море», бо шукав для втілення образу головного героя саме таку постать. «Ви ніби народились для цієї ролі. Згодні приїхати у Москву на проби?» – питав, дивлячись у вічі. Але не судилося. Олександр Довженко раптово помер.

Працюючи в капелі, Павло Семенович не обмежується лише виконавською майстерністю, пише тексти пісень, кладе їх на музику. Видавництво «Музична Україна» в 1972 році випустило в світ «Вечорниці», збірку українських жартівливих пісень з репертуару Павла Колесника.

В 1957 році П. С. Колесник отримує звання «Заслужений артист УРСР». Безмежно був радий!

Десять років Павло Колесник працював у Державній заслуженій капелі бандуристів УРСР. «З перших днів роботи в Капелі він владно ввійшов у життя творчого колективу як талановитий виконавець та провідний соліст і, завоювавши належне місце, став окрасою колективу. П. С. Колесник – артист яскравого обдарування. Правдиві, неповторні образи, створені ним у піснях, назавжди залишаються в пам'яті тих, хто бачив його в концертах. Саме тому він завоював велику любов слухачів, як справжній митець. Як артист широкого діапазону, тов. Колесник своєю участю в роботі Капели значною мірою сприяв її успіхові в цілому... Велику увагу приділяє тов. Колесник молодому поповненню, що приходить до капели, передаючи їм свій багаторічний досвід порадами, бесідами, роботою з ними», – з характеристики на заслуженого артиста УРСР Колесника Павла Семеновича, яка видана Міністерством культури УРСР 9 травня 1961 року. Копія цього документу зберігається у фонді нашого музею.

Перебуваючи на заслуженому відпочинку, Павло Семенович брав активну участь у виступах концертних бригад, хорової капели Міністерства внутрішніх справ України і у складі капели бандуристів.

Павло Колесник колоритно і неповторно виконував українські пісні, особливо вдавались йому гумористичні пісні. Він по-своєму забарвив ліричну «По садочку ходжу», добродушно-смішну «Та були у кума бджоли», написану саме для нього «Підкручу я чорні вуса», гідну подиву пісню-байку у його виконанні «Нехай буде гречка». А скільки доніс до сердець уважних слухачів арій, романсів. Він був першим виконавцем багатьох пісень, які написали композитори Володимир Тилик, Григорій Верьовка, Костянтин Данькевич, Платон Майборода, Олександр Білаш, Яків Цегляр, Ігор Шамо, Володимир Верменич та інші.

Разом із дружиною Марією Антонівною мав чотирьох дітей. «Під час окупації самий менший син Петро помер з голоду і холоду, а ці діти, які залишились живими: син та дві доньки були старші, а тому і вижили», – згадує Павло Семенович у своєму нарисі «Біографічна творчотрудова діяльність...». Син Борис працював інженером-конструктором Полтавського турбомеханічного заводу, брав участь у народному театрі заводського Палацу культури, керував гуртком художньої творчості «Орнамент», заслужений працівник культури. Донька Алла Павлівна мешкала разом з батьками. Павло Семенович і Марія Антонівна раділи внукам і правнукам.

Павло Семенович Колесник чудово малював, займався різьбою по дереву. До картин сам майстрував рамки. Вмів гарно вишивати. Концертні сорочки для виходу на сцену були вишиті його руками. «Чистісінька правда. Вишиваю, вишивав і друзям дарував», – відповів на запитання Василя Юхимовича Павло Колесник. Це інтерв'ю було опубліковане в газеті «Сільські вісті» № 14 від 17 січня 1974 року.

Павло Семенович часто приїздив у рідне місто, виступав перед земляками, щедро дарував красу мистецтва чуйним серцем. У 1971 році вони з Віталієм Кирейком відвідали Кобеляки. У 1973 році також побував на батьківщині, зустрічався з учнями і земляками. У квітні 1974 року приїздив у Кобеляки, побував у місцевій школі-інтернаті, мав теплі розмови з учнями. Фрагменти цих зустрічей зафіксовані на світлинах, які ми бережемо.

У нашому музеї зберігаються матеріали листування Олексія Івановича Кулика, фундатора Кобеляцького музею літератури та мистецтва, із дружиною артиста Марією Антонівною Колесник та донькою Аллою Павлівною. З листування відомо, що родина Павла Колесника передала для музею костюм артиста, світлини у рамках, документи, програми концертів та авторських вечорів.

14 вересня 1976 року Павло Семенович Колесник помер. Похований на Байковому цвинтарі.

Думається, що він був щасливою людиною: збулася його мрія, він став артистом, мав хорошу родину. Павло Семенович віддавався сцені і глядачам, а вони винагороджували його оплесками, захопленням, любов'ю. Наш земляк зробив вагомий внесок в розвиток українського музичного мистецтва, популяризацію народної пісні. Пишаємося, не забуваємо тебе, земляче!

КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ БІОСФЕРИ ТА ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ У 6 КЛАСІ ЗА МОДЕЛЬНИМИ ПРОГРАМАМИ НУШ

Стобород Н.С., студентка групи ГО-44
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка
Керівник: Копилець Є. В.,
кандидат педагогічних наук, асистент кафедри
географії, методики її навчання та туризму
ПНПУ імені В. Г. Короленка

У 2023/2024 навчальному році в закладах загальної середньої освіти розпочато вивчення географії у рамках ключової освітньої реформи – Нової української школи. Викладання географії у 6 класі здійснюється відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 № 898.

Як засвідчив аналіз науково-методичних публікацій, зміст цього документа стосовно географічної освіти було піддано фаховому розгляду низкою науковців. Зокрема, І. В. Кравцова, порівнявши географічні складники освітньої галузі «Природознавство» чинного Державного стандарту базової середньої освіти та Державного стандарту базової і повної середньої освіти 2011 р., констатувала, що оновлений документ не ставить за мету сформувати у школярів низку географічних знань щодо особливостей материків та океанів, регіонів та держав світу, в тому числі й України, а також своєї місцевості. Не відображено також сутність географічних понять, що стосуються регіональних географічних систем різного рівня, характеризують географічну цілісність та неоднорідність планети. Новим стандартом не передбачено формування умінь пояснювати причини різноманітності природи материків, океанів, окремих територій різного рангу, характеризувати населення та його господарську діяльність у різних природних умовах, порівнювати географічні системи різного рівня організації [1].

Отже, ще до початку вивчення географії за програмами Нової української школи фахівці висловлювали обґрунтовані побоювання стосовно, зокрема, оптимальності географічно-краєзнавчої складової

Державного стандарту базової середньої освіти. Водночас для Нової української школи краєзнавчий підхід лишається актуальним та продуктивним [2]. З огляду на це, ми проаналізували конкретизацію змісту Державного стандарту базової середньої освіти у модельних навчальних програмах із географії на прикладі краєзнавчого наповнення окремих тем.

Міністерством освіти і науки України рекомендовано дві модельні навчальні програми «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти [3]. Програми мають аналогічну науково обґрунтовану структуру та послідовність вивчення основних розділів і тем. В одній модельній навчальній програмі (автори Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р., Гільберг Т. Г., Даценко Л. М.; в подальшому аналізі будемо іменувати цю модельну програму першою) зміст курсу географії «Планета Земля» у 6 класі структуровано за 2 розділами – «Вступ до географії», «Способи зображення Землі», «Оболонки Землі». В іншій модельній навчальній програмі (автори Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В., Довгань А. І. та ін.) запропоновано виділяти у структурі курсу 2 розділи – «Земля на глобусі й карті» та «Оболонки Землі», при цьому їм також передедує вступ, але він не оформлений як окремий розділ.

Ми приділили особливу увагу вивченню за модельними програмами біосфери та природних комплексів, оскільки саме ці теми є особливо значущими для розуміння взаємозв'язків між природними компонентами та для екологічного виховання школярів.

Серед відмінностей в організації вивчення біосфери насамперед відзначимо ті, які стосуються змістового наповнення. У першій модельній навчальній програмі передбачено розгляд не лише карти ґрунтів світу, а й карти ґрунтів України. З іншого боку, у другій навчальній програмі більше уваги приділено окремим природним ресурсам – біологічним, земельним.

Порівняння очікуваних результатів навчання за модельними навчальними програмами засвідчило, що в обох програмах приділено увагу актуалізації власного досвіду екологічно зорієнтованої діяльності школярів. Так, за першою програмою учень/учениця використовує власний досвід спостереження за рослинами та тваринами своєї місцевості для розв'язання запропонованої життєвої / навчальної проблеми, презентує приклади власного досвіду з догляду за домашніми тваринами та культурними рослинами, відповідально ставиться до збереження ґрунтів та різноманіття рослин і тварин своєї місцевості. За другою програмою учень/учениця презентує приклади власного досвіду зі збереження тваринного, рослинного світу та ґрунтів своєї місцевості, використовує самостійно або з допомогою вчителя уявлення про взаємозв'язки об'єктів і явищ у біосфері для розв'язання запропонованої життєвої проблеми.

Водночас відзначимо, що перша програма більшою мірою орієнтує на позитивне емоційне сприйняття об'єктів біосфери, тоді як у другій програмі більше виражений ресурсно-практичний підхід. Це відображено і у переліку орієнтовних видів навчальної діяльності. Зокрема, авторами першої програми запропоновано дослідження, спрямоване на виявлення взаємозв'язків у біосфері, навчальний проєкт «Ґрунт – найцінніший скарб планети» та написання есе «Для чого потрібно зберігати й охороняти ґрунти?». Натомість у другій програмі передбачено виконання дослідження «Які біологічні ресурси використовують у господарській діяльності твого краю?», роботу у групі для розв'язання проблеми «Як визначити тип ґрунту на дачній ділянці та покращити його родючість?», презентацію участі в акції «Посади дерево» та ін. Проте цей підхід не зведено до вузько-утилітарного; авторами запропоновано проведення екскурсії до краєзнавчого музею або у природу.

Така тенденція властива і вивченню природних комплексів. Якщо у першій програмі назву теми сформульовано як «Природні комплекси – різні обличчя планети», то у другій програмі вона нейтральна – «Природні комплекси». Різниця у змістовому наповненні програми незначна і виражена насамперед у вивченні за першою програмою карти географічних поясів та природних зон світу, тоді як у другій програмі це питання відсутнє. Але серед орієнтовних видів навчальної діяльності у першій програмі передбачено навчальну екскурсію з вивчення природних комплексів своєї місцевості та їх зміни внаслідок господарської діяльності людини, виконання навчального проєкту «Унікальні природні комплекси та об'єкти України й своєї місцевості», що, на нашу думку, спроможне підсилити позитивне емоційне сприйняття природи.

Отже, в обох модельних навчальних програмах використано краєзнавчий підхід до вивчення географії, але пропозиції щодо його методичної реалізації відрізняються. Конкретне втілення підходів до вивчення географії засобами краєзнавства виражено у низці підручників для курсу географії 6 класу, створених на основі модельних навчальних програм. Тож відповідно спрямований аналіз змісту та методичного апарату підручників має стати наступним етапом нашого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравцова І.В. Географія в контексті Нової української школи. *Проблеми безперервної географічної науки і картографії*. 2021. № 33. С. 24-29. URL: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-03>
2. Крамська З. М. Методологічні вимоги щодо реалізації принципу краєзнавства в умовах Нової української школи. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. № 12. С. 52-56.
3. Модельні навчальні програми для 5-9 класів Нової української школи (запроваджуються поетапно з 2022 року). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/modelni-navchalni-programi-dlya-5-9-klasiv-novoyi-ukrayinskoyi-shkoli-zaprovadzhuyutsya-poetapno-z-2022-roku>

КУЛЬТУРА РІДНОГО КРАЮ ТА МУЗЕЙНА СПРАВА

НОВАТОР УКРАЇНСЬКОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

*Бабич Дарина, учениця 11 класу
Жоржівської ЗОШ I-III ступенів
Шишацької селищної ради
Керівник: Вітценко С. П.,
педагог-організатор*

*Христівка – родинне гніздо Василя,
Художник, оздобив що «Кобзаря».
За що поплатився великий митець,
Культури української юний взірєць.*

Сергій Вітценко

Скільки несподіванок буває в житті! Навіть припустити не можеш, коли й де на них чекати. Мабуть, саме тому вони й несподіванки.

Чергова несподіванка очікувала мене минулого року, коли наш клас працював над проєктом «Загублена історія хутора Христівка». Опрацьовуючи підшивку районної газети «Сільське життя», знайшли дві статті за 2008 та 2009 роки, в яких описувалися біографічні дані художника Седляра Василя Теофановича. З них стало відомо, що він є уродженцем села Жоржівка Зіньківського повіту Полтавської губернії. Звернувшись до інтернет-ресурсів, уточнили, що Василь Седляр народився в хуторі Христівка (раніше хутір Крестовий), який розташований за 0,5 кілометра від Жоржівки. Ця інформація стала поштовхом для пошукової роботи стосовно непростой і трагічної долі знаменитого художника.

Василь народився 12 квітня 1899 року на хуторі Христівка Зіньківського повіту Полтавської губернії в родині селянина, який родом був із міста Любеча, що на Чернігівщині. З акта арештованого дізналися, що його батько, Седляр Теофан Григорович, працював у поміщика, «заведовал хазяйством отдельного участка помещичьего имения». На той час в хуторі Крестовом була економія родини Милорадовичів.

Початкову освіту хлопець здобув у місцевій чотирирічній школі. З 1915 до 1919 вчився у Київській художній школі, а в 1919 вступив до Української Академії мистецтв у клас Михайла Бойчука. Однокурсниця, а пізніше дружина Оксана Павленко писала про Седляра: «Був молодий, зухвалий, беручий, ...а малював легко й швидко».

На виставці, влаштованій у Москві 1929 року, було представлено 27 його малюнків. На щастя, деякі малюнки художника було репродуковано в тодішніх каталогах виставок, газетах чи журналах, бо більшу частину його доробку після арешту знищили. Школу «бойчукістів» репрезентують малюнки та картини Седляра: «Кав'ярня», «У школі лікнепу», «Розстріл», «Портрет Оксани Павленко» й інші.

Паралельно займався викладацькою діяльністю, ілюструванням книг, зокрема, Маяковського, Франка, Шкрупія. Вадим Меллер, який був художнім редактором Державного видавництва України в Харкові, замовив Седляру ілюстрації до «Кобзаря» Т. Г. Шевченка. Перше видання вийшло у 1931 році, друге в 1933, де додалися кольорові ілюстрації. У 2009 році видавництво «Дух і літера» перевидало «Кобзар» з ілюстраціями Василя Седляра, таким чином ця художня пам'ятка дійшла до нас, і ми сьогодні можемо оцінити один із головних життєвих і мистецьких проєктів Василя Седляра.

У 1930-х роках настали часи великого терору, була розгорнута широкомасштабна кампанія проти школи Михайла Бойчука і його учнів як представників автентичного українського мистецтва, визнаного і шанованого у європейських країнах. Наприкінці вересня 1936 року заґратували професора живопису Івана Падалку, 26 листопада у Харкові Михайла Бойчука, за ним – Василя Седляра. 13 липня 1937 року в Києві закриті судові засідання виїзної сесії Військової Колегії Верховного Суду СРСР засудило В. Седляра до розстрілу. Того ж дня вирок було виконано: Седляр, Бойчук, Падалка, Липківський та Іван Орел-Орленко були страчені як «вороги народу» органами НКВД СРСР, а їхні імена викреслили з історії українського мистецтва.

Реабілітації довелося чекати довгих 30 років. 1 лютого 1958 року художника реабілітували, але як повернути його роботи? І лише в 1980-х роках відкрилася страшна правда про розстріли у Биківнянському лісі. Мабуть, саме там, серед тисяч жертв, і є безіменна могила Василя Седляра.

Отже, «бойчукісти», загалом і Седляр, створили новаторське прогресивне мистецтво, сучасне за формою і українське за змістом, за цю національну складову, українську «буржуазну» сутність радянська влада і поквиталася з художниками.

ХІРУРГ-НОВАТОР БОГАЄВСЬКИЙ ОВКСЕНТІЙ ТРОХИМОВИЧ

*Сидорук Анастасія, учениця 11 класу,
вихованка гуртка «Історичне краєзнавство»
Устивицької гімназії Гоголівської селищної ради
Миргородського району
Керівник: Кальник Ю.М.*

Овксентій Трохимович Богаєвський (25 грудня 1848, Устивиця – 5 грудня 1930) – український хірург, науковець, громадський діяч.

Народився у селі Устивиця Миргородського повіту Полтавської губернії в дворянській родині. Рано навчився грамоті. Його батько, Трохим Богаєвський, був донським козаком, який отримав дворянський титул за 25-річну службу у царській армії. Всі четверо його синів здобули освіту, двоє стали лікарями.

Овксентій спочатку закінчив у Миргороді 3-класне училище, потім повітове, а згодом і Полтавську класичну гімназію. Великий вплив на Овксентія в юнацькі роки справила постать вчителя і письменника-демократа Анатолія Свидницького, відомого нащадкам за романом-хронікою «Люборацькі», який по праву називали енциклопедією тогочасного життя.

У 1869 році Овксентій разом із другом дитинства Іваном Зубковським вступає на медичний факультет Київського університету. На весь випуск О. Богаєвський один дістав дозвіл на проходження курсів удосконалення при Санкт-Петербурзькій медико-хірургічній академії після закінчення медичного факультету Київського університету у 1874 році.

Повернувшись звідти через рік у статусі повноправного лікаря, працює на посаді дільничного лікаря в Комишні під Миргородом. Тут він один мав обслуговувати до 40 тисяч населення. Чітка громадянська позиція лікаря, вимоги до санітарного стану місць праці та побуту селян, мало кому подобалися. Його звинувачують у приналежності до таємних гуртків, які наглядають за пересуванням, підслуховують розмови, анують найнебезпечніші для влади висловлювання. Конфлікт з керівною верхівкою призвів до того, що, відпрацювавши термін, обов'язковий для випускників, через три роки вів покинув рідну Миргородщину і на деякий час переїжджає на Чернігівщину. Згодом знову повертається, щоб працювати у Шишаках.

Там його було обрано гласним земства, Овксентій Богаєвський стає керівником медичної секції, яка об'єднувала 10 лікарів Полтавщини. На цей час припадає початок його науково-літературної діяль-

ності. Він друкується в журналах «Русская медицина», «Здоровье», «Земство», складає «Нарис діяльності Шишацької земської лікарні» за 5 років. На підставі незаперечних даних, використовуючи всі можливості, які мав, за прикладом О. Герцена в «Колоколе», дзвонить в усі дзвони, показуючи дійсні причини поширення туберкульозу, холери, тифу, скарлатини, дифтерії, інших захворювань, у тому числі, венеричних.

Земство робить його керівником, а за посадою старшим лікарем Кременчуцької міської лікарні. Овксентій Богаєвський здійснює структурну перебудову лікарняного закладу, його переоснащення, придбання нового, у тому числі досконалого закордонного обладнання: революція торкнулася насамперед перев'язної, операційної та інших приміщень. Невдовзі провінційна лікарня стала відомою. Вивчати багатий передовий на той час досвід, здобутий у лікувально-профілактичній роботі, організації хірургічної справи приїздить делегати київського з'їзду лікарів, учасники Пироговського з'їзду, діячі медицини із зарубіжжя.

О. Т. Богаєвський здобув славу як хірург-новатор з широким діапазоном хірургічної діяльності. Першим в Україні здійснив резекцію шлунку з приводу ракового захворювання із сприятливим віддаленим результатом.

Написав 85 наукових праць, створив велику школу хірургів-практиків, брав участь у роботі багатьох імперських та 4 міжнародних хірургічних з'їздів.

О. Богаєвський організував в Кременчуці при лікарні 4-річну жіночу фельдшерську школу на 160 осіб, яка готувала так званих повитух та фельдшериць для всієї губернії.

У 1911 році Київський університет присвоїв Богаєвському науковий ступінь доктора медицини без захисту дисертації. У 1913 році залишив роботу і у 65-річному віці стає консультантом своєї та єврейської міської лікарні. Працював до самої смерті. Помер 5 грудня 1930 року.

На жаль, могили О. Богаєвського не збереглося.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Українська радянська енциклопедія : у 12 т. / гол. ред. М. П. Бажан ; редкол.: О. К. Антонов та ін. – 2-ге вид. – К. : Головна редакція УРЕ, 1974–1985.
2. Українці у світі: Овксентій Богаєвський
3. Овксентий Богаевский: «Благодарю фельдшеров и сестер милосердия» (укр) [Архівовано 1 квітня 2010 у Wayback Machine.]

СПРАВЖНІЙ ВЧИТЕЛЬ – ПРАВОЗНАВЕЦЬ

*Вакула Вікторія, учениця 8 класу,
Малоперещепинського ліцею
Новосанжарської селищної ради
Полтавської області
Керівник: Дем'яненко Л. О.,
учитель історії*

Професія вчителя підкоряється далеко не всім, а успішними дано стати одиницям. Ось про одного з таких людей, а точніше про ВЧИТЕЛЯ, випускника Малоперещепинської школи і піде мова.

Хто ж він, Сутковий Володимир Лукич? Народився 05 червня 1951 року в селі Лисівка Новосанжарського району Полтавської області в селянській родині. Саме в цьому селі виросла цікава особистість, випускник моєї школи. Він прийшов, щоб творити добро на землі, пронести в серці любов до людей, до своєї України.

Ще будучи студентом Харківського університету, поєднав навчання з дослідницькою працею. Бувають люди, яким до всього є справа: вони беруть на себе відповідальність за закони, що діють або не діють. І коли закони не діють, ці люди роблять усе, щоб вони жили, працювали, справджували надії, спрямовували життєву дорогу в русло права. Є такий предмет у шкільній програмі – право, а наш випускник є активним пропагандистом права.

Указом Президента України у 2002 році вчителю історії та правознавства загальноосвітньої школи № 11 міста Артемівська Донецької області Сутковому В. Л. присвоєно почесне звання «Заслужений працівник освіти». Спеціаліст вищої категорії, учитель-методист (1995). Відмінник освіти України (1998). Лауреат Всеукраїнського конкурсу в номінації «Правознавство» (1999), переможець обласного конкурсу «Кращий працівник року в галузі освіти» в номінації «Учитель суспільно-гуманітарних дисциплін» (2004).

Володимир Лукич був директором Артемівської школи, при ньому розпочався експеримент з диференційованого та індивідуального навчання школярів. Був одним із натхненників організації профільних шкіл. У центрі педагогічної діяльності Суткового – особа учня в його розвитку, самоорганізації та самоактуалізації.

Учитель-новатор, практик, що застосовує передові освітні технології. Велику увагу приділяє роботі з обдарованою молоддю. Член у складі журі Всеукраїнських учнівських олімпіад з історії та Всеукраїнського турніру юних істориків.

Його перу належать цікаві книги, педагогічні праці, збірники програм факультативних курсів з освітньої галузі «Суспільствознавство для 5-9 класів», підручники з правознавства.

Сутковий В.Л. – автор друкованих праць на правознавчу тематику: «Роль правової освіти та правового виховання в процесі самореалізації школярів» (2006); «Школа громадської активності» (2006).

Автор концепції особистісно орієнтованого навчання з основ правознавства (2000); концепції щодо формування мотивації школярів до вивчення основ правознавства (2006); організатор регіонального турніру правознавців «Держава, яка чує дітей» (2006).

Вихованці Малоперещепинського ліцею пишуться тим, що випускники закладу освіти формують позитивний імідж школи в умовах децентралізації, сприяють розвитку культурного середовища громад, ушановують внесок педагогів в українське краєзнавство, популяризацію освітянської спільноти.

«Я НЕ СТОМИВСЯ ЖИТИ І ЛЮБИТИ».
ГРИГОРІЙ АНДРІЙОВИЧ ШАНЬКО – ПОЕТ, ПУБЛІЦИСТ,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВЕЦЬ

*Даниленко Вероніка, учениця 7 класу,
Ціпківської гімназії
Краснолуцької сільської ради
Керівник: Федій З. Г.,
вчитель початкових класів*

Гадяччина! Один із чудових куточків солов'їної, вишневої України, благословенний край «лагідної краси», оспіваний Лесею Українкою.

І, мабуть, найпочесніше місце серед митців слова Гадяччини належить Григорієві Андрійовичу Шаньку, члену Полтавської спілки літераторів, який понад три десятиліття вірно служив Музі.

А. Дяченко писав про нього так: «... великий ентузіаст своєї справи, краєзнавець і пошуковець, поет і публіцист, невтомний пропагандист неогіттенних скарбів багатовікової культури предків сучасних гадячан...»

І куди б не завітала Муза – лелека Григорія Шанька – чи до біблійного Самсона, чи у «далекі галактики», – завжди вона повертається до рідного поля, до батьківської оселі.

Актуальність теми полягає в ознайомленні учнів із творчістю митців слова рідного краю. Поезії Шанька Григорія Андрійовича – це віддзеркалення духовного життя людини, його поглядів, уподобань, знань, переконань, а головне – його почуттів і їх спрямованості. Саме у них відбивається та епоха, в якій живе поет, визначається характер самого поета і його ліричного героя...

Григорій Андрійович спізнав усе від долі, як справжній поет: злети, падіння, розчарування. Своїм поетичному слову митець ніколи не

зраджував і вперто йшов власною літературною стежиною. І хоч «поетом бути – каторжна робота, а вдячності ні в кого не питай», Григорій Шанько – поет від Бога і приречений до поезії довічно.

Григорій Андрійович – автор 15 книг. Він на все знаходив час: і вчителював, дбав про родину, організовував роботу літературної студії при редакції газети, шукав і утверджував молоді таланти, підтримував зв'язки з визначними діячами літератури і встигав писати, писати.

Його життя – приклад невтомності, працелюбності. Невгамовний Григорій Андрійович вражав і радував сучасників соковитими плодами своєї невичерпної літературної творчості, довівши, що дійсно «не стомився жити і любити».

Григорій Андрійович відійшов у вічність, залишивши нам свої літературні зерна, що проростають дорідним колоссям, нагадуючи поколінням:

*Ми – смертні всі, а слову вічно жити,
В розгіллі літ воно завжди цвіте,
Його не затоптати і не вбити,
Воно, як Бог, безгрішне і святе.*

МИХАЙЛО КОЛАЧЕВСЬКИЙ – НЕПЕРЕСІЧНА ПОСТАТЬ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

*Загорулько Євдокія, учениця 11 класу
Кременчуцького ліцею № 4 «Кремінь»
Кременчуцької міської ради
Керівник: Криштафович Л. Г.,
вчитель географії*

Непересічна постать українського музично-творчого процесу другої половини XIX століття, один із небагатьох професійних національних митців, залишився у пам'яті нащадків автором «Української симфонії». Творчість Михайла Миколайовича Колачевського посідає в українській культурі місце нарівні з музикою С. Гулака-Артемовського та М. Лисенка. Проте, на відміну від цих музикантів-професіоналів, Колачевський після закінчення Лейпцизької консерваторії жив у повітовому місті Кременчуці Полтавської губернії. Рід його занять до музики не мав ніякого відношення – він служив гласним губернського земства, упродовж 10 років керував Кременчуцькою земською управою. Біографічні відомості про Колачевського вкрай скупі, часто неточні. Досліджувана тема вирізняється наявністю невеликого числа публікацій, пошуки інформації у Кременчуцькому історико-краєзнавчому музеї не

дали результатів, архів композитора був знищений у воєнний час. Цим пояснюється актуальність проведеного нами дослідження. Відновлення призабутих безцінних скарбів культурного надбання, осмислення їх ролі в європейській і світовій культурі, пізнання видатних особистостей, що уславили рідний край, сприяє відродженню національної самосвідомості, прилученню підростаючого покоління до духовної та культурної скарбниці свого народу.

Дослідження проводилось із використанням літературного, описового, візуального (з фіксацією інформації у вигляді фотоматеріалів) методів, інтерв'ювання.

На першому етапі пошуку автором вивчались літературні джерела: статті з «Енциклопедії сучасної України», «Музичної енциклопедії», «Музичного енциклопедичного словника», книги різних років видання (Федотов Є., Гордійчук М., Гринченко М.О.), наукові монографії Кузик В., Василенко О., довідники під редакцією Дитиняка М., Мухи А. Наступний етап дослідження – інтерв'ю у Галини Степанівни Стадник, викладача ДМШ № 1 міста Кременчука, яка веде багаторічний пошук творчої спадщини Михайла Колачевського. Надзвичайно вдячні їй за надану інформацію. Разом з Галиною Степанівною відвідали парк з могилою композитора у селі Рокитному за 15 км від Кременчука. Тут знаходився дідівський хутір Колачевського, куди він часто їздив потягом із цілим гуртом шанувальників.

Результатом проведеного дослідження є зібрані матеріали про хронограф життя видатного композитора, частково втрачену творчу спадщину, про вшанування пам'яті нашого земляка на місцевому та державному рівні.

Було з'ясовано, що внесок Колачевського у розвиток музичної культури України та Полтавщини є неоціненним. Завдяки йому виникає унікальне явище української культури другої половини ХІХст. – народна пісня-романс на тексти Шевченка. А найголовніший твір Колачевського – «Українська симфонія», що постійно виконується симфонічними оркестрами, є етапним у становленні української симфонічної музики.

Практичну цінність дослідження бачимо у відновленні незаслужено забутих культурних цінностей. Зусилля з вивчення і охорони культурної спадщини допомагають зберігати й примножувати національні духовні надбання. Матеріали дослідження будуть цікавими і корисними для учнів, вчителів, всіх, хто цікавиться історією рідного краю.

ГРИГОРІЙ КИТАСТИЙ: КОБЗАРСЬКИЙ ШЛЯХ ПОПУЛЯРИЗАТОРА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ В СВІТІ

*Комар Дмитро, учень 9-Г класу
Кременчуцького ліцею № 5 імені Т. Г. Шевченка
Керівник: Пермякова В. А.,
заступник директора з навчально-виховної
роботи*

Кобзарське мистецтво є невід'ємною складовою культурної спадщини України. Здавна кобзарі вважалися співцями правдивої української історії. Кобзарські думи спонукали до боротьби за свободу, любові до рідної землі та несприйняття чужої волі й культури. Колискою українського кобзарства називають Полтавщину, яка подарувала світу багато славетних кобзарів, зокрема Остапа Вересая, Євгена Адамцевича, Федора Кушнерика, Володимира Кабачка, Никифора Чумака, Григорія Китастого.

Кобзарі-бандуристи завжди були проповідниками національної ідеї, здійснювали активну громадську діяльність, а під час найтяжчих випробувань палко вірили в непереможність українського духу. За часів радянської влади та фашистської окупації було вжито безліч заходів, які були спрямовані на знищення кобзарства: переслідування, заслання, тортури, нещадний контроль репертуару колективів у концертних залах. Усі лихоліття минулого й сьогодення свідчать, що бандура є не просто музичним інструментом, а зброєю проти ворожої навали, символом українства в усьому світі.

Глибинне дослідження біографії представників кобзарського мистецтва рідного краю сьогодні набуває актуальності в умовах широкомасштабної війни та гострої загрози втрати незалежності нашої держави.

«Доки українська бандура гратиме і дзвенітиме, доти наша нація буде, буде вічно жити». Ці слова належать бандуристу Григорію Китастому, котрий возвеличив бандуру далеко за межами України. Колись його музику слухали митрополит Андрей Шептицький і провідник ОУН Степан Бандера, його пісні надихали воїнів УПА, а сьогодні тримають бойовий дух сучасних героїв.

Григорій Трохимович Китастий – композитор, диригент, бандурист, перший керівник Української капели бандуристів імені Тараса Шевченка, яка була створена під час Другої світової війни, Герой України, автор маршів «УПА», «Вставай, народе!», «Україна», «Дума про Петлюру», гімну української молоді «Вперед, сини народу».

Григорій Китастий народився 17 січня 1907 року в Кобеляках на Полтавщині в релігійній, співучій родині. Дитинство Григорія було оповите родинним теплом та красою української пісні. Любов до мисте-

цтва привела його до Полтавського музичного технікуму, а згодом до Київського музично-драматичного інституту імені Миколи Лисенка.

Кобзарський шлях Григорія Китастого був тернистий, сповнений важкими випробуваннями: роки Голодомору, фашистська окупація, втеча з полону, створення капели бандуристів імені Тараса Шевченка, гастролі містами та селами України під пильним наглядом гітлерівських окупантів, тяжка праця та концертні виступи в німецькому таборі для остарбайтерів.

Після війни капела бандуристів переїхала до США. Для Григорія Китастого розпочався новий етап його кобзарської долі. Він активно популяризував бандуру серед молоді, працював над обробками народних пісень, створював власні твори, писав хорову й релігійну музику. Для своїх пісень брав вірші поетів української діаспори, зокрема Івана Багряного.

Капела бандуристів, яку очолював Григорій Китастих, відома тепер у всьому світі. Це є великою заслугою нашого краянину перед українським народом. Сьогодні українська пісня не має кордонів, українська бандура вільно дзвенить і проголошує світу, що наша нація буде вічно жити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григорій Китастих. Автобіографія. Спогади, художні твори / за ред. М. Г. Кульчинського. Полтава : ТОВ: «РІК», 2002. 215 с.

КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮТЕНСЬКОЇ ПРОСВІТИ 1917-1923 рр.

*Копко Анна, учениця 9 класу
Опорного закладу «Лютенський ліцей
Лютенської сільської ради
Полтавської області»
Керівник: Копко Я. С., учитель історії*

Дослідницька робота присвячена аналізу основних форм краєзнавчої діяльності за доби Української революції, національно-визвольних змагань та період радянської українізації. У ній висвітлено особливості взаємовідносин між центральними та місцевими організаціями, що охороняли спадщину минулого, досліджували і вивчали результати етнографічних розвідок. Нами здійснено спробу провести історичні паралелі між просвітницькою краєзнавчою діяльністю періоду Української революції 1917-1921 та 20-х-30-х років. Суть проблеми в тому, що в науково-дослідницькій літературі недостатньо освітлюється краєзнавча діяльність «Просвіти». Тож, мета роботи: з'ясувати

значення громадських об'єднань у збереженні та вивченні історичних пам'яток українського народу.

Актуальності додає потреба в систематизації краєзнавчих матеріалів діяльності низки просвітян краю Базавлуків, Заріцьких та Кіреєвих.

Всеукраїнське товариство "Просвіта" ім. Т. Шевченка відіграло провідну роль у формуванні високої духовності української нації через почуття любові до рідної мови і культури, через усвідомлення унікальності її історичної спадщини та прагнення зберегти для прийдешніх поколінь безцінні пам'ятки та скарби, незаперечні докази тисячолітньої історії її існування.

У галузі літератури, мовознавства, фольклору, етнографії та музейної справи наукову діяльність товариства «Просвіта» та вплив її на українізацію найбільше репрезентують праці вчених І. Панькевича, В. Горбика, О. Сухого та О. Нестулі.

При Лютенському осередку просвіти на найвищому митецькому рівні працював просвітянський хор. Їх вчителем був Віталій Кіреєв, який мав два покликання: бути священником і педагогом. Він був патріотом, мав лідерські здібності і сформував навколо себе клуб однодумців, які захоплювалися пошуковою краєзнавчою роботою. У різдвяну ніч 1919 року зі сцени міст губернії звучали і лютенські колядки. Рідкісні музичні знахідки передані Кіреєвим у Полтаву до центральної «Просвіти» та команді етнографів при Національному хорі.

Керівником драмгуртка і хору був Сергій Артеменко. Мав незаперечний авторитет серед односельців: у 1920 його обрали головою комісії з будівництва Народного дому в Лютенці, де з ініціативи Базавлука та Заріцького, представників двох родів сільської інтелігенції, планували відкрити музейну кімнату. Найцінніші предмети старовини передавали в Гадяч до нового краєзнавчого музею, у Полтаву до Народного музею. Лютенські просвітяни активно співпрацювали з членам Комітету охорони пам'яток, місцевого відділення Українського наукового товариства В. Щепотьєвим, В. Щербаківським та С. Таранушенко. Базавлук їздив слухати їхні лекції перед слухачами учительських курсів у Миргороді.

Музеї як осередки збереження предметів старовини вщент руйнували імперські заяви про відсутність історії в українців. До їх збірок ввійшла козацька зброя, картини відомих майстрів та унікальні історичні документи, зібрані з поміщицьких маєтків та садиб. Так, до фонду Миргородського музею потрапили особисті речі поміщика Фролова-Багреєва, маєтності якого знаходилися на землях Лютенських лісових дач. Унікальною була і колекція картин господаря.

З 1922 року розпочалася радянська українізація, яка проводилася насильницькими методами і носила руйнівний характер. Так, під гаслами охорони пам'яток, у селі Лютенці здійснювалася кампанія по

вилученню церковних цінностей, яких ніхто не бачив у жодному музеї України. В колядках змінювалися слова. Образ козака-лицаря у піснях підмінений на «козачка-розбійничка»

Краєзнавчий рух на теренах Миргородщини та Гадячини був започаткований у період Української революції 1917-1921 років. Провідниками цього руху стали діячі «Просвіт». У 1930-х рр. краєзнавчий рух зійшов нанівець.

СЛІДАМИ ОДНОГО ФОТО АБО ЗАРОДЖЕННЯ АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

*Кошлай Софія, учениця 8 класу
Пологівської гімназії
Новосанжарської селищної ради
Керівник: Шаласва А. М.,
учитель історії*

Серед експонатів музею історії села «Берегиня», що діє на базі закладу освіти, нашу увагу привернуло фото з надписом «Драмгурток при артілі «Нові шляхи». Ми поставили перед собою завдання дізнатися, яку роль в житті сільської громади відіграли події, збережені на цьому фото. На шляху досягнення своєї цілі ми не могли не познайомитись і з історією розвитку аматорського театру в Україні та переконатись в тому, що сьогодні, поряд із літературною і музичною творчістю залишається маловивченою і майже невідомою широкому загалові театральна культура, яка є яскравою сторінкою в історії усієї української культури.

Та повернімося до історії фото в шкільному музеї. Як згадували старожили, так званий сільський театр розміщувався у переобладнаній клуні – сільському клубі (великому дерев'яному приміщенні посеред села) із облаштованою глядацькою залом майже на 100 місць. Деяке приладдя для вистав драмгуртківці запозичували у місцевій школі. На початку за лаштунки слугувало рядно. Проте, як згадують місцеві жителі, сцену гуртківці досить вміло облаштували, зокрема так, що не треба було після відіграння однієї п'єси досить кардинально змінювати декорації для другої. З часом в приміщенні було облаштоване електричне освітлення.

Акторами в драмгуртку була переважно сільська молодь. Їхньою першою п'єсою була «Наталка-Полтавка» І. Котляревського. Вистави відбувалися досить часто. Репертуар драмгуртка, в основному, включав українську класику. Ставили «Безталанну» І. Карпенка-Карого, «За двома зайцями» М. Старицького. На сцені сільського клубу оживали справжні шедеври театального мистецтва, що за тематикою

були близькі й актуальні селянам: «Назар Стодоля» та «Наймичка» Т. Шевченка, «Украдене щастя» І. Франка, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, уривки з «Кайдашевої сім'ї» І. Нечуя-Левицького, «Весілля в Малинівці», «Фараони»...

Нас зацікавило питання: що ж спонукало людей з-поміж повсякденної сільської роботи знаходити час і сили для частини свого життя, тісно пов'язаної зі сценою? У буденному житті – це конюх і тракторист, плановик і токар, вчитель і полільник... Вони попри зайнятість на роботі, хатні справи, репетиції майже ніколи не пропускали. Так на початку 30-х років душою місцевої початкової школи стала Ганна Антонівна Чепелевська. Полячка за походженням, вона всією душою любила Україну, її мову, всю себе віддавала дітям. Разом з тим Ганна Антонівна жила життям села. Була активним учасником драматичного гуртка, де не лише грала на сцені, а й часто виступала в ролі суфлера. Драмгуртківці самотужки створювали декорації, а з того, що знаходили в старих скринях перешивали, шили, латали костюми. Тут допомагала вправність сільської кравчині Тетяни Дмитрівни Харченко, а по сумісництву – акторки-аматорки. Самобутні актори розучували ролі. Хоча слова вивчити – справа нехитра, а от заспівати – то вже складніше. Але аматорам сільської сцени і це було під силу. Бо ж мали і хороші голоси, і музикальний слух, і, навіть, грали на музичних інструментах. В родині Андрія Юхимовича Джежелій і досі зберігається партитура арій з «Наталки Полтавки», якими він користувався, беручи участь в драмгуртку. Багато років ідейним натхненником та режисером усіх постановок був токар за професією, але актор від Бога Іван Юхимович Слюсаренко.

Виступи драмгуртка планувались відповідно до сезонності робіт в сільському господарстві, бо під час посівної чи збирання врожаю артисти виконували свої буденні ролі на полях. Сільським драмгуртківцям було в задоволення нести землякам радість, пізнання духовного життя. Не для якихось нагород і титулів вони це робили, а для людей. І, мабуть, обрали правильний шлях, бо завжди їх вистави збирали повний зал. А разом з тим вони впроваджували в життя основне завдання театрального мистецтва – навчати, популяризувати морально-етичні ідеї, здійснювати національне виховання українців. Для нас є важливим зберегти історію драмгуртка. Адже театр – це цілий світ, який людина одного разу може полюбити і вже ніколи його не розлюбити.

**«І БОЛИТЬ МОЯ ДУША...»
(ГОЛЯНИК ВАЛЕНТИН ПЛАТОНОВИЧ)**

***Лях Вероніка, Нестеренко Вероніка,**
учениці 11-Б класу
Опорного закладу «Кобеляцький ліцей №1
Кобеляцької міської ради Полтавської області»
Керівник: Ярмоленко О. О.,
педагог-організатор, керівник гуртка*

Українська земля – найщедріше дарування природи людям. Та не завжди українці мали на столі достатньо хліба.

Наш пошуковий загін «Еврика» виявив бажання дослідити долю нашого земляка Голяника Валентина Платоновича. Під час пошуку використовувалися методи дослідження: телефонування, анкетування, архівні дослідження, робота з літературою, опрацювання матеріалів у фотоальбомах, фотографування.

Голяник Валентин Платонович народився 6 серпня 1938 року в селі Іванівка (тепер Васиївка) Кобеляцького району (тепер Полтавського району) Полтавської області. Також у Валентина ще були брати Олексій та Андрій, сестричка Віра. Олексій помер в 33-му від голоду, Андрій – від дизентерії. Віра померла від запалення мозку. Валентин також ледве не помер від дизентерії.

Коли під війну переїхали з Васиївки в Перегонівку, було тяжко жити. Виріс Валентин у селі Перегонівці, куди було переведено батька працювати головою колгоспу в 1939 році. У школу пішов у 1945-му, не знаючи жодної букви, тому що разом із молодшою сестрою просиділи всю війну закритими в хаті. Було п'ятеро братів, які померли в голодовку. Залишилося троє дітей. Таке було дитинство [2].

Батька до війни не знав, його побачив тільки в другому класі, як ішов дев'ятий рік. Батько помер у віці 45 років. Після закінчення 7-ми класів вимушений був ходити за 10 кілометрів у село Красне, щоб отримати хоча б середню освіту. Через рік після школи призваний до лав Радянської Армії. Служив в Одеському Військовому окрузі в авіації. Після закінчення служби поїхав по «Комсомольській путівці», виданій військовою частиною, на будівництво дороги «Дружби» в Китай [3].

Після будівництва був переведений в Алма-Ату, але місто йому не сподобалося і він повернувся в рідні Кобеляки, де працював з 1962 по 1966 роки у місцевому АТП водієм. Коли одружився, перейшов у колгосп, в якому працював водієм до виходу на пенсію в 1998 році. Мав стаж шофера 42 роки. Дружина була вчителькою. Народила трьох дітей: дві доньки та сина.

За сумлінну працю в 1970 році нагороджений медаллю «За доблесний труд». У 2003 році – ювілейною медаллю до 200-річчя Кобеляцького повіту.

У 2007 році за поширення історичної правди серед громадян української нації про голодомори був нагороджений Президентом України орденом «За заслуги III ступеня». Із 2003 року – член Асоціації дослідників голодомору в Україні, яку очолював Левко Григорович Лук'яненко, депутат Верховної Ради України [1].

Був делегатом 7-8-9 з'їздів АДГУ, які відбувалися в Києві. У 74-річницю національної скорботи по жертвах голодомору 1932-1933 р.р. нагороджений Грамотою Асоціації. В 2010 році рішенням сесії Кобеляцької районної ради було присвоєно звання «Почесний громадянин Кобеляцького району».

Помер Валентин Платонович Голяник 25 листопада 2020 року. Похований у рідному селі Перегонівці.

Валентин Платонович Голяник, не професійний літератор чи журналіст, людина, що все життя була пов'язана з професією шофера. Але дай Бог усім письменникам такого гарячого серця, такого тонкого відчуття й любові до красивого слова! Є в його арсеналі ще десятки цікавих замальовок, а головне – «Повість про батька», яка особливо яскраво засвідчує яскравий хист автора промовляти устами своїх героїв – щирих і працелюбних, чесних і зболених. Якщо цей твір випустити у світ – сучасники матимуть продовження історичного літопису з рідних кобеляцьких джерел.

Неоціненний вклад у відтворення правди життя вніс Валентин Голяник, створивши ревієм по убієнних голодом землякам. Тільки великий патріот міг узятися за таку тяжку працю і довести її до кінця, спираючись лише на власний ентузіазм і глибоку переконаність у тому, що він мусить це зробити. Валентин Платонович Голяник – дослідник, мандрівник, правдоборець і водночас дуже скромна і порядна людина.

Зібрані матеріали передані до Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика для поповнення експозиції, в шкільний музей для використання на уроці історії, української літератури, під час проведення позакласних заходів. Також матеріал популяризується в ЗМІ, інтернет-ресурсах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гамаль Ю. Книга, в якій правдива історія нашого краю // Колос. – 2014. – 26 березня. – С.2.
2. Голяник В. Трагічні сторінки моєї вітчизни – Кобеляки: КП «Видавництво «Кобеляки», 2013. – 232 с.
3. Писемна О. Про життя і творчість земляка // Колос. – 2013. – 23 лютого. – С.6.

ГАДЯЧАНИ НА МАПІ УКРАЇНИ

*Панасенко Аліса, учениця 9-А класу
Гадяцького ліцею №1 імені Олени Пчілки
Гадяцької міської ради Полтавської області
Керівник: Васюта Л. І., учитель географії*

У даний час дуже важливо знати історію про героїв сьогодення та тих, що прославили нашу державу в минулому. Гадяччина славиться історичними пам'ятками, сакральними просторами, чудовими краєвидами та людьми, які творять історію сьогодні, захищаючи нашу державу від загарбників. Але потрібно пам'ятати наших земляків, які зробили великий внесок в розвиток науки, літератури, створення та становлення держави. Завдяки їхньому таланту, праці виникли деякі галузі в медицині, зроблено великий внесок у розвиток космонавтики, ботаніки, заснована перша конституція УНР, переведено Біблію на українську мову, створені ракети, танки. Іменами видатних людей Гадяччини названі кратер на Місяці, літературна премія, навчальні заклади, вулиці.

Ми зібрали та систематизували матеріали про наших видатних земляків. Вважаємо, що саме тому дана тема дослідження є актуальною. Наукова новизна одержаних результатів полягає в наступному: вперше зібрано та систематизовано матеріали про видатних людей Гадяччини, які зробили великий внесок у науку, літературу, становлення української держави.

Для виконання роботи використовувалися методи дослідження: описовий, ГІС, історичний та картографічний. Було опрацьовано багато літературних джерел: довідників, музейні матеріали, статті, енциклопедію «Полтавщина» (За редакцією А. В. Кудрицького) та використано інтернет – ресурси.

Наша робота спрямована на збереження і популяризацію історико-культурної спадщини Гадяччини, формування бренду міста Гадяча як центру козацької слави та столиці Гетьманщини.

У місті Гадяч народилися та проживали Михайло Драгоманов та Ольга Драгоманова (Олена Пчілка). Село Веприк – батьківщина Нестора Максимовича (Амбодика-Максимовича) та Миколи Духова, а село Лютенька – Олександра Засядька. У селі Плішевець народився Парфеній Левицький, а в селі Ціпки – Павло та Микола Чижевські.

Амбодик-Максимович – український вчений, ботанік і фітотерапевт, який стояв у витоків акушерства та фітотерапії. Ще за життя отримав звання «батька акушерства». Доктор Страсбурзького університету, автор першої книги з ботаніки – «Ботаніки початкові основи».

Олександр Засядько – перший український конструктор ракетної зброї (заснував термін «ракета»). Зробив вагомий внесок у розвиток космонавтики.

Архієпископ Парфеній Левицький – український православний релігійний діяч. Пропагував українську мову, вивчав історію, обряди, збирав українські пісні та був редактором видання українського перекладу Євангелія.

Михайло Драгоманов – перший український політолог. Олена Пчілка – письменниця, меценатка, перекладачка, фольклористка. Літературно-мистецька премія імені Олени Пчілки заснована 1991 році за ініціативи видавництва «Веселка». З 2012 року премію вручають у музеї Олени Пчілки Гадяцького ліцею. Павло Чижевський створив першу конституцію УНР. Микола Духов – людина XX століття та конструктор від Бога.

Гадяччина є досить яскравим прикладом гармонійного поєднання та співіснування природної краси та багатой історико-культурної спадщини. Щороку наш край відвідують тисячі паломників єврейського походження. Тут відбуваються фестивалі, вручається премія Олени Пчілки, є краєзнавчі музеї, де зберігаються документи про наших відомих земляків, які стояли у витоків нашої державності, внесли великий вклад у розвиток науки та популяризації України.

БУДИНОК КРИЧЕВСЬКОГО – ОСЕРЕДОК ГОНЧАРНОГО ШКІЛЬНИЦТВА ОПІШНІ

*Піляй Ольга, учениця 10 класу
Опішнянського державного художнього
ліцею імені Василя Кричевського
Керівник: Луценко А. О.,
учитель історії, правознавства*

Актуальність дослідницької роботи полягає у поверненні інтересу юних краєзнавців до обговорення об'єктів українського архітектурного модерну та представників цього стилю. Дає надію на коригування пріоритетів сучасних українських архітекторів у виборі об'ємно-просторових форм при спорудженні будівель та споруд у післявоєнній Україні, а також їх художнє оформлення.

Український модерн, який ввібрав надбання народних традицій хатнього і церковного будівництва та досягнення барокової архітектури, через несприятливі політичні обставини не отримав у свій час належного визнання, створені споруди українського модерну не отримали охоронного статусу, у радянські часи часто піддавалися руйнуванням.

Новизна роботи полягає у висвітленні сучасного стану діяльності Музею мистецької родини Кричевських, реалізації нових проектів та найближчих планів.

Український маляр, архітектор, графік Василь Григорович Кричевський – патріарх великої родини Кричевських, яка дала українському мистецтву ряд видатних особистостей – батько художників Василя та Миколи, митців, які здобули собі славу, особливо за роботи аквареллю. Дід відомої американської художниці Катерини Василівни Кричевської-Росандич. Брат Федора Кричевського – видатного художника, митця і педагога, першого ректора Української академії мистецтва.

Дуже уважний до символів, Кричевський захоплювався прикладним мистецтвом, зокрема, аналізував орнамент (вишивка, писанки, кераміка...). Під час наукових розвідок пояснювалося стародавнє коріння наших символів, зокрема, і солярний знак свастики (на який новою владою було накладено табу).

Кричевський зумів осягнути, шедевально переосмислити й зберегти самобутній дух українського народного мистецтва й у своїй творчості започаткувати оригінальний напрямок українського архітектурного модерну.

У 1914 р. працював в Опішні на Полтавщині, досліджуючи опішнянську кераміку, а також сам працював за гончарським кругом, займався випалом кераміки – багато експериментував із поливами, шукав у глині виразу свого бачення керамічних форм. Саме тоді і розпочато будівництво приміщення для Опішнянського гончарного показового пункту. Будинок Кричевського-Лебіщаків зведений у стилі українського модерну. Будівництво здійснене за проектом та активної участі відомого архітектора Василя Кричевського. Нова будівля відповідала всім вимогам гончарного виробництва й була розрахована на навчання 30 учнів.

Опішненський гончарний навчально-показовий пункт був певною мірою досягненням його засновників і організаторів – діячів Полтавського губернського земства. Це був виробничий та навчальний заклад. Метою його відкриття було сприяння розвитку гончарства Опішного шляхом розповсюдження технологічних знань через організований навчальний процес. Як і в Опішненській зразковій гончарній навчальній майстерні Полтавського губернського земства (1894-1899), в Опішненському гончарному навчально-показовому пункті гончарів орієнтували на створення речей, не в народному стилі, а близьких до виробів фабричної промисловості, але поставлену мету підготувати кваліфікованих майстрів було втілено в життя.

Як висловився керамолог Яків Риженко: *«Учбово-показова майстерня виготовляла посуд міського спожитку, передусім речі декоративного призначення. Шукаючи нових форм, що були прийнятні міським споживачем, майстерня запроваджує форми античного посуду, а часом переносить у своє виробництво форми давнього мину-*

лого... саме через майстерню ці форми проникали в гончарську гущу і ставали там широко вживаним». Тому можемо зробити висновок, що перші гончарні навчальні заклади, зокрема Опішнянський гончарний показовий пункт Полтавського губернського земства та Опішнянська гончарна майстерня мали значний вплив на розвиток опішнянського гончарства.

Свого часу будівлі побували Опанас Сластьон, Єлизавета Трипільська, Микола Самокиш, Порфирій Мартинович, Леонід Позен, Олександр Довженко. Там творили гончарі: Федір Чирвенко, Іван Гладиревський, Василь Поросний, Петро Кононенко, Іван Білик, Михайло Китриш, Василь Омеляненко, Гаврило Пошивайло, Олександра Селюченко, Зінаїда Линник, Параска Біляк, Мотрона Назарчук, Наталка Оначко; технологи-керамісти Юрко Лебішак і Осип Білоскурський. Там бували й компартійні керівники тоталітарної доби – Микита Хрущов, Володимир Щербицький; Президенти України – Леонід Кучма й Віктор Ющенко.

З 1988 року пам'ятка перебуває в структурі Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному. На час передачі будівлі Музею-заповіднику вона була в украї занедбаному стані й потребувала капітального ремонту.

Незважаючи на те, що будівля ремонтувалася, упродовж 2009-2012 років у будинку, в міжремонтні паузи, регулярно розгорталися експозиції національних художніх виставок. На початку січня 2013 року за підтримки Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України й Міністерства культури відкрився Музей мистецької родини Кричевських – перший в Україні музей, присвячений творчому доробку цієї мистецької династії.

У нинішній експозиції Музею експонуються графічні й живописні твори Василя Кричевського, Катерини Кричевської-Росандіч, Галини Кричевської-Лінде, Оксани Лінде де Очоа, Бланки Мирослави Лінде-Дункан; унікальні архівні документи (рукописи, фотографії), що висвітлюють складні колізії життя членів родини. Окрему залу присвячено головному захопленню Василя Кричевського – народному мистецтву. Експозиція нагадує інтер'єр квартири мистця в будинку Михайла Грушевського: вона наповнена унікальними творами кераміки (зокрема опішнянської стилу модерн I третини XX століття), різьблення, ткацтва, вишивання, народного одягу, суголосними зі складом його колекції. Спеціальна виставка літератури висвітлює життєвий і творчий шлях мистецької родини Кричевських.

29 серпня 2023 року в музеї мистецької родини Кричевських відкрито мансардне приміщення на другому поверсі музею, яке облаштоване як виставкова зала ще торік. На це отримали грант від Стабіліза-

ційного фонду культури Інституту імені Гете, який займається, зокрема, підтримкою міжнародної культурної співпраці з Німеччиною.

Крім того зі слів завідувача музею мистецької родини Кричевських Антона Плохого сьогодні відбуваються реставраційні роботи горна: «Нині горно не функціонує, але ми активно наближаємо розпалювання. Запрошуємо проєктантів, реставраторів, проводимо консультації і скоро почнемо реалізацію робіт. Звичайно, це не буде виробництво, воно не працюватиме постійно, але принаймні на відкриття та під час акцій буде задіяне».

Отже, Василь Кричевський – це не лише про минуле. Це – сучасник усіх майбутніх поколінь! Його творчість про найголовніше для кожного з нас – про любов до Батьківщини, нашу національну ідентичність, свідомість і непохитність стояти за рідну мову, мистецтво, традиції – за право жити на своїй землі, творити задля неї й гідно нести у світ багатовікову історію мужнього українського народу. Маємо сповнитися духом Кричевського, щоб і нині, у надскладний час, стійко тримати Україну задля її перемоги, соборності й вільного розквіту.

УКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ОХОРОНИ Й ДОСЛІДЖУВАННЯ ПАМ'ЯТОК СТАРОВИНИ Й МИСТЕЦТВА НА ЛУБНЯХ

Ревуцька Юлія, учениця 11 класу
*Опорного закладу «Вовчицький ліцей
імені В.Ф. Мицика Лубенської міської ради
Лубенського району Полтавської області»
Керівник: Карпенко Л. В., вчитель історії*

На тлі наслідків Першої світової війни розгортаються події Української революції, що трансформуються у жорстоке протиборство різних військово-політичних угруповань за встановлення контролю над територією України. Здавалося б, у такий період люди зосереджуються виключно на проблемі виживання, а питання культурно-духовного характеру втрачають сутність свого значення. Дослідження «Українське Товариство охорони й досліджування пам'яток старовини й мистецтва на Лубнях» спростовує дане твердження і доводить безперервність процесу розвитку науки та культури не тільки у часовому, а й у географічно-територіальному вимірах.

Актуальність та новизна краєзнавчої розвідки визначаються суспільною потребою сьогодення: необхідністю використання позитивного досвіду минулого щодо пошуку альтернативних можливостей для піднесення науково-культурного рівня регіонів. Роботу присвячено історії виникнення, аналізу діяльності, визначенню суспільної значимості однієї з лубенських наукових установ.

Під час дослідження використано матеріали фонду Г. Я. Стеллецького архівного відділу Лубенського краєзнавчого музею, методи критичного аналізу джерел та історичний.

На початку 1920 року професор Гнат Стеллецький ініціював заснування «Українського Товариства охорони й досліджування пам'яток старовини й мистецтва на Лубнях». Метою товариства виступало прагнення зберегти від знищення старовинні речі, яких було багато у маєтках місцевих поміщиків. Курс більшовицької влади на конфіскацію майна у класових ворогів став реальною загрозою для багатьох пам'яток старовини та мистецтва бути потрощеними або розтягнутими, як звичайне побутове приладдя, по селянських оселях.

Завдяки невгамовній енергії Г. Стеллецького, при підтримці його сподвижників за короткий час, протягом літа 1920 року, було оглянуто зруйновані чи пограбовані садиби багатьох поміщиків. Члени товариства, здійснюючи ревізію майна шкіл не лише Лубенського, а й сусідніх повітів, зібрали велику кількість навчальної та художньої літератури, а також відомчих архівних матеріалів.

Зібрані культурні старожитності були передані на утримання Лубенського історичного музею, який, завдяки поповненню новими експонатами, у 1920 році вже мав такі відділи: археологічний, історичний, побутовий, галерею образотворчого мистецтва та бібліотеку з археографічним відділом і Центральний архів Лубенщини. 01 лютого 1921 року останній відокремився в самостійну установу, бібліотека під назвою «наукова» відкрила двері для відвідувачів навесні також як окрема структура. Завдяки кропіткій праці членів товариства за короткий час було систематизовано всі зібрані картини, інші твори декоративно-ужиткового мистецтва, складено їх каталог, і у червні 1921 року було відкрито Лубенську галерею мистецтва.

За активного сприяння членів товариства Лубенський музей від початку 1921 року мав дві філії у місті – Кір'яковський музей на Плютенцях та санітарно-освітній, відкритий на Старо-Троїцькій вулиці коштом здоров'ї, та по селах: у Засуллі – імені С. Наливайка, у Баранівщині – імені Л. О. Яновської, у Хорошках – імені Д. Я. Самоквасова.

Лубенське Товариство охорони й досліджування пам'яток старовини й мистецтва у 1920-1921 роках у складних історичних умовах повністю виконувало свою функцію, чим заслужило повагу не лише серед сучасників, а й серед нащадків.

ОЧІ ТА ГОЛОС ВІЙНИ. АНДРІЙ КИРИЧЕНКО

*Ціко Ілля, учень 11 класу
Пирятинського ліцею
Пирятинської міської ради
Керівник: Головка Т. О., вчитель історії*

*Було спочатку слово, і слово стало Богом,
Спочатку був наказ, а потім бій.*

Андрій Кириченко «День дев'ятий»

Гідність людини є однією з найважливіших особистісних цінностей, закріплених у багатьох правових актах, в тому числі міжнародних.

Він – людина Гідності, Справедливості та Свободи. Він — мисливець за градами словом та зброєю – Андрій Кириченко.

Андрій Степанович Кириченко народився 02.04.1978 року в селі Велика Круча на Полтавщині. Після закінчення місцевої школи вступив до Сумського військового інституту артилерії при СумДУ. Саме в студентські роки ним написані перші вірші. Далі було навчання, служба в ЗСУ. Аж ось, настає роковий 2014 рік, який перетворює життя Андрія в одну велику робочу поїздку на Схід. В місце, де дивитися в очі смерті, мабуть, не страшно, туди, де ти і сам можеш керувати косою в її кістлявих руках.

З 2014 року Андрій в складі 72 ОМБр воював на сході України. Саме цей період став потужною основою для творчості. Бачити це все – це сильно, згадувати, говорити та писати – це надзвичайно.

В його творах знайшли своє місце Гранітне, Авдіївська промзона, позиція «Орел». Кожне місто, село та блокпост має свій сенс, свою історію. А на цих позиціях перебувають люди. Такі ж як усі. Жоден з них не народився для війни, але всі вони там, захищають нас. Замість ключів від рідного будинку, у них в кишенях гільзи. Що ж робить їх героями книги? Це те, що відстань до миру вони рахують не в днях чи роках, а в метрах.

Помилково вважати, що його творчість – це війна та фронт, тонка душа письменника дала відповідь і на інші життєві питання, у поезіях велика кількість пейзажної та інтимної лірики.

В його творах немає ані «перемоги», ані «зради», лише життя, бойові виходи, СПешки, ВОПи, знищена ворожа техніка та, найгірше, втрачені життя побратимів. Це ще одна трагічна сторінка нашої багатостраждальної нескореної України. Сам поет скромно говорить про себе: «Я – не герой, я тільки служив з героями, і Бог дав мені можливість розповісти про героїв».

Творчості Андрія Кириченка не оминув визнання: він є членом Національної Спілки письменників України з 2017 року, лауреатом

регіональних літературно-мистецьких премій ім. Василя Симоненка (м. Лубни 2019 р.), ім. Нечуя-Левицького (м. Біла Церква, 2019 р.), ім. Леся Мартовича (м. Львів, 2020 р.); Всеукраїнського конкурсу малої прози ім. Івана Чендея (м. Ужгород, 2020 р.); Всеукраїнського літературного конкурсу малих прозових форм імені Василя Стефаника (2021 р.); Всеукраїнської літературної премії імені Михайла Коцюбинського в номінації «Художня проза» (м. Вінниця, 2022 р.); премії Міністерства оборони України імені Богдана Хмельницького за краще висвітлення військової тематики у творах літератури та мистецтва (м. Київ, 2022 р.). Дипломант Муніципального літературного конкурсу імені Івана Франка (м. Одеса, 2021 р.)

Дотепер продовжує військову службу, поєднуючи її із творчою діяльністю. Автор поетичних збірок «Ось така війна» 2017 р., «Це наша правда» 2018 р., «Гільзи в кишені» 2019 р., «Крила ангельських крил» 2021 р. Нехай ангельські крила огорнуть наших захисників та нашу неньку-Україну...

ГЕОГРАФІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАПЛАВНИХ ЛАНДШАФТІВ У ПІВДЕННІЙ ЧАСТИНІ ПЕТРІВСЬКО-РОМЕНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

*Гамза Дмитро, учень 11 класу
Березоволуцького ліцею Петрівсько-Роменської
сільської ради Миргородського району
Керівник: Мовчан В. В., вчитель географії
Березоволуцького ліцею*

Останнім часом заплавні природні комплекси перебувають під пильним оком сільськогосподарських виробників. Тож потрібно терміново провести обстеження долинно-річкових природних комплексів з метою подальшого їх моніторингу.

1. Подібні дослідження ландшафтів в межах сусіднього села Ручки на початку ХХІ століття здійснено А.О. Корнусом [2]. Матеріали наших ландшафтознавчих досліджень у с. Ручки опубліковано у збірнику кращих матеріалів ХІІІ обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді «Полтавщина – Урочища старичних озер під гідро- та гідрофітною рослинністю на болотних та лучно-болотних солонцюватих ґрунтах.

2. Урочища прируслової заплави з гідрофітною та мезофітною рослинністю та незначними лісовими масивами на лучних середньо- і сильно солонцюватих ґрунтах.

3. Урочища центральної заплави з лучною та лісовою рослинністю на лучних слабо солонцюватих ґрунтах.

4. Урочища притерасної заплави з гідро- та гідрофітною рослинністю на лучно-болотних та болотних солонцювато-солончакових ґрунтах.

5. Урочища центральної заплави під забудовою на лучних слабо солонцюватих ґрунтах.

Найкраще на даний момент досліджені урочища старичних озер під гідро- та гідрофітною рослинністю на болотних та лучно-болотних солонцювато-солончакових ґрунтах. Таких природних комплексів на території Березової Луки чотири.

Одне з місцезнаходжень розташоване в північній частині села, яка називається Загора. Зі сходу це урочище обмежене невеликими ділянками борової та лесової терас. Зараз тут знаходиться ставок, який

з'єднаний безпосередньо з річкою Хорол. Ще три урочища в центральній частині села тягнуться паралельно одне одному і перпендикулярно до Хоролу, хоча водойми безпосереднього зв'язку з річкою не мають. На середньому з трьох ПТК також знаходиться ставок. Дно водойми замулене, підхід до води заболочений, із заростями очерету та рогозу. Інші дві стариці майже повністю заросли очеретом та рогозом.

Також ми проводили дослідження інших урочищ річкової заплави. Встановлено, що окремі ділянки цього типу місцевості тривалий час перебувають під забудовою. Проте з'являються і нові території у межах природних комплексів, які потерпають від антропогенного навантаження. Якщо ще 10-20 років тому значну частину заплави річки Хорол на півдні теперішньої Петрівсько-Роменської громади займали сіножаті та пасовища, то на даний час окремі ділянки розорюються, що призводить до негативних наслідків для місцевих геосистем. Саме вони потребують посиленої уваги і подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гамза Д. Ландшафтна структура ключової ділянки села Ручки. Полтавщина – земля моя свята. Збірник кращих матеріалів XIII обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді. Полтава : ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2022. С. 84–85.
2. Корнус А. О. Особливості ландшафтної структури ключової ділянки в басейні Середнього Хоролу. *Фізична географія та геоморфологія*. 2005. Вип. 49. С. 151-157.

СТАН ПОСЕЛЕННЯ, ТИПИ СІМЕЙНИХ ДІЛЯНОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ СТЕПОВОГО БАБАКА В ОКОЛИЦЯХ С. НАДЕРЖИНЩИНА ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ

Горюн Ольга, учениця 9 класу

Новоселівської гімназії Полтавського району

Керівник: Рудь А. Е., вчитель основ здоров'я

Бабак степовий (*Marmota bobak*) – вид родини вивіркових. Це один з найбільших видів гризунів фауни Європи і найбільший степовий гризун. Його сучасний ареал лежить на схід від Дніпра, переважно на північ і схід від Дінця, в межах північно-східних районів Харківщини і півночі Луганщини. За межами основного ареалу існують окремі поселення, сформовані внаслідок переселення бабаків на нові місця з інших частин ареалу. На Полтавщині такі поселення описані не всі. Одним із таких поселень є колонія в околицях с. Надержинщина Полтавського району.

Дослідження поширення, чисельності та біології бабака на території пасовища в околицях с. Надержинщина Новоселівської тери-

торіальної громади Полтавського району Полтавської області розпочалися з березня 2020 року. Станом на 2020 рік на території пасовища площею 4 га було виявлено 4 сім'ї бабаків, приблизно 20 особин. Проведено дослідження чисельності, структури поселень, добової та річної активності.

За період 2021 – 2022 років було зафіксовано зростання чисельності колонії та розселення окремих сімей за територію пасовища. Кількість сімей збільшилася до 7, приблизно 35 особин. Навесні 2022 року одна сім'я була вилучена для розселення на територію Диканського району Полтавської області.

В період з весни 2023 року є тенденція до зменшення чисельності популяції. Першою причиною є повне припинення випасу великої рогатої худоби та сінокосіння на території пасовища, що призвело до утворення високого травостою. Як наслідок спостерігається полювання хижих тварин, зокрема, лисиць, на бабачат цього року. Другою причиною були спроби браконьєрства, які офіційно не зафіксовані, оскільки популяція не зареєстрована. Також важких наслідків для колонії завдало варварське та безгосподарне ставлення для природи, і тому антропогенний фактор є одним із ключових у проблемі збереження бабака.

Потрібно знати, що у 2021 році бабака степового наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України занесено до Червоної книги у статусі зникаючого виду [1]. В обґрунтуванні цього рішення доктор біологічних наук В. А. Токарський зазначав, що ареал бабака степового динамічний і після його значного збільшення у другій половині минулого століття зона поширення цих тварин на початку XXI ст. почала швидко звужуватися і фрагментуватися, а число особин за два десятиріччя зменшилося більш ніж удвічі [2]. Тому важливо і надалі здійснювати краєзнавчі дослідження колонії бабака степового в околицях Надержинщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наказ Міністерства захисту довкілля та захисту природних ресурсів України від 19.01.2021 № 29 «Про затвердження переліків видів тварин, що заносяться до Червоної книги України (тваринний світ), та видів тварин, що виключені з Червоної книги України (тваринний світ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-21#n19>
2. Токарський В. А. Обґрунтування занесення бабака степового до Червоної книги України URL: <https://ecoethics.com.ua/obgruntuvannya-zanesennya-babaka-stepovogo-do-chervonoyi-knigi-ukrayini/>

ДОСЛІДЖЕННЯ БАСЕЙНОВОЇ СИСТЕМИ РІЧКИ ТАТАРИНА

Боряк Максим, учень 9 класу
Ручківської гімназії Петрівсько-Роменської
сільської ради Миргородського району
Керівник: Мовчан В. В.,
вчитель географії Ручківської гімназії

За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Полтавській області, малих річок завдовжки понад 10 км на Полтавщині нараховується 137, їх загальна довжина – 3596 км [2]. Проте, на нашу думку, більшість із цих водних об'єктів мають переривчастий характер, не завжди доносять воду до головної річки, а іноді взагалі значна частина річища протягом більшої частини року залишається зневодненою. До такої думки нас підштовхнули розпочаті ще в минулому році дослідження правої притоки Хоролу – річки Татарина.

Попередні результати наших досліджень висвітлювалися під час проведення XIII обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді «Полтавщина – земля моя свята» (2022 р.) та були опубліковані в збірнику кращих матеріалів конференції [1]. У минулорічній доповіді зазначалося, що вирішення окремих проблем річкової системи Татарини потребує подальших екскурсійних та стаціонарних досліджень. Тож у цьому році було продовжено дослідження річкового басейну Татарини.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що вперше за останні десятиліття було розпочато дослідження басейнової системи Татарина, визначено показники лісистості, розораності, зарегульованості та селитебності, частково встановлено вплив природних і антропогенних чинників на стан річки і її приток.

Робота виконана загальноприйнятими в географії методами, основними з яких є: картографічний, дистанційний, екскурсійний, спостереження, порівняння, метод наукового пояснення. Під час дослідження використовувалися космічні знімки Інтернет-ресурсу Google Maps, а також дані топографічних карт минулого століття.

У результаті проведених протягом 2022-2023 років досліджень басейнової системи річки Татарина було встановлено наступне:

1. Річка Татарина є правою притокою Хоролу і знаходиться на півночі Полтавської області. Довжина річки – 19 км, похил – 1,9 м/км, площа басейну – 112 км², що складає близько 3 % від загальної басейнової системи головної річки. Більшу площу водозбору серед приток Хоролу в межах Полтавщини мають лише дві річки з десяти, довжина яких становить понад 10 км.

2. Антропогенними чинниками, які впливають на стан річки Татарина та її приток, є: зарегульованість, селитебність, розораність. За нашими розрахунками, зарегульованість річки незначна – близько

0,01 %. Також було розраховано відсоток селитебності в межах басейну річки (10 %), що є середнім значенням для малих річок лісостепу. Найбільш негативний вплив має розораність (площа ріллі складає 82 %). Природними чинниками, які впливають на водність річки, є залісненість та клімат. Залісненість басейну складає близько 5 %. І хоча за даними науковців (зокрема, О.С. Данильченко) нормою для лісостепової зони є 19 %, залісненість басейну Татарини все ж відіграє позитивну роль, оскільки в порівнянні з іншими басейнами малих та середніх річок це непоганий показник на даний час.

3. Для уповільнення процесів зневоднення річки Татарини нами запропоновано провести висаджування дерев на окремих ділянках прибережної захисної смуги. Також потрібно провести подальші дослідження території басейну з метою вироблення рекомендацій щодо поліпшення стану річки Татарини та її приток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боряк М. Сучасний стан правої притоки Хоролу – річки Татарини // Полтавщина – земля моя свята. Збірник кращих матеріалів XIII обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2022. – С. 82–83.
2. Водні ресурси Полтавщини [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://poltavavodgosp.gov.ua/vodni-resursy-poltavshchyny-2/>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЦВІТІННЯ ВОДИ В КРЕМЕНЧУЦЬКОМУ ВОДОСХОВИЩІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

*Денисенко Олександр, учень 6 класу
Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Глухота В. О., вчитель географії
Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка*

Загроза надмірного цвітіння водойм є особливо актуальною для каскаду дніпровських водосховищ. Хоча цьому і присвячена велика кількість наукових праць, просторово-часові проблеми залишаються точно не з'ясованими.

Одним із сучасних і ефективних методів вивчення, моніторингу та прогнозування цвітіння водних об'єктів є використання геоінформаційних систем та методів дистанційного зондування Землі. Відсутність наукових розвідок щодо цвітіння води в Кременчуцькому водосховищі з використанням супутникових знімків за останні декілька років і обумовили вибір теми.

Мета роботи – проаналізувати цвітіння води в Кременчуцькому водосховищі з використанням методів ГІС та ДЗЗ.

Об'єктом дослідження є процес цвітіння води, а предметом – дослідження процесу цвітіння води в Кременчуцькому водосховищі

«Цвітінням» води називають масовий розвиток ціанобактерій, що супроводжується значним погіршенням якості води. Це викликано цілим комплексом факторів, таких як зміна клімату, надходження в воду великої кількості різних мінеральних і органічних речовин та пов'язане з інтенсифікацією господарської діяльності людини. Інтенсивне цвітіння, характерно, перш за все, для водойм зі слабкими течіями, зокрема, таких, як каскад Дніпровських водосховищ [2].

Кременчуцьке водосховище є найбільшим в Україні за площею – 2,250 тис. км² і об'ємом води – 13,5 км³. Довжина – 185км, найбільша ширина – 30км, найбільша глибина – 28 м.

На супутникових зображеннях ціанобактерії проявляються у вигляді яскравих ниткоподібних смуг (філаментів) або цілих скупчень. Причому колір цих плям залежить від стадії розвитку водоростей: від яскраво-зелених до буро-коричневих [1].

Аналіз космічних знімків за супутників Sentinel-2 за 25 серпня 2022 року та 15 серпня 2023 року засвідчив загрозливу ситуацію з цвітіння водойми, помітно велику площу ціанобактерій в нижній течії водосховища. Окремі острови ціанобактерій спостерігаємо протягом літа а також на початку осені. Загрозлива ситуація спостерігається і в 2022 році.

Знімок супутника Landsat-8 за 20 серпня 2023 теж показав значні площі водосховища вкриті ціанобактеріями. Слід зазначити, що найбільша їх концентрація спостерігається в нижній течії та вздовж правого берега водосховища. Аналіз знімку за 16 липня 2022 року засвідчив найбільшу концентрацію ціанобактерій у верхній течії водосховища.

Отже, використання даних супутників Landsat-8 за 16 липня 2022 року, 20 серпня 2023 року та Sentinel-2 за 15 серпня 2022 року, 25 серпня 2023 року, показало значне поширення цвітіння води по акваторії Кременчуцького водосховища, особливо в нижній частині та біля правого берега. Часовий розподіл індексу вегетації виявив значне кількість ціанобактерій у водоймі в літні місяці року.

Серед основних заходів боротьби з явищем цвітіння води слід виділити проведення інформаційних кампаній щодо використання пральних та миючих засобів, проведення фіто- та біомеліорації, механічне видалення водоростей, обмеження на забруднення водойм через очищення стічних вод тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вишневський В. І. Просторово-часова мінливість «цвітіння» води у дніпровських водосховищах. *Український журнал дистанційного зондування Землі*. 2019. № 20. С. 18–27.
2. Кірман В. В. Цвітіння води та його причини. Засоби боротьби: наук. посіб. Одеса: ОНЕУ, 2014. 92 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТЕПОВОЇ БАЛКИ КИП'ЯЧА

Курочка Альона, учениця 11 класу Березово-луцького ліцею Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району

Керівник: Мовчан В. В., учитель географії Березово-луцького ліцею

Сучасні степові ландшафти зазнали значних змін, пов'язаних із посиленням антропогенним навантаженням. Скорочуються площі даних природних комплексів, зникають як рідкісні рослини, так і типові рослинні угруповання, втрачаються звичні для багатьох представників фауни місця існування. Тож постає необхідність збереження тих островців степу, які залишилися поза впливом людської діяльності, або, хоча б, не були повністю перетворені на агроландшафти. Однією із таких ділянок є степова балка Кип'яча, яка знаходиться на межиріччі Сула-Хорол біля села Березова Лука.

Перед початком польових обстежень ми проаналізували літературні джерела і встановили, що дослідження подібних природних екосистем в нашій місцевості проводили полтавські науковці [2], а також місцеві краєзнавці [1]. Проте їхні дослідження проводилися на межиріччі Псел-Хорол, а нами було вперше обстежено степову балку приурочену до межиріччя Сула-Хорол. Застосовуючи протягом весни-літа екскурсійний метод, тут було виявлено рідкісні рослини (Сон чорніючий, Горицвіт весняний, Ковила пірчаста, Льон австрійський). Встановлено, що на окремих ділянках Сон чорніючий та Ковила пірчаста займають домінуюче становище. До того ж, перший вид має як звичну для нього фіолетову форму, так і досить рідкісну – рожеву. Горицвіт весняний та Льон австрійський мають менше поширення.

Використовуючи порівняльний метод, ми встановили, що подібна найближча екосистема на межиріччі Псел-Хорол має більший видовий склад рідкісних рослин (за даними Н. О. Смоляр, О. Р. Ханнанової, О. В. Панченка), ніж балка Кип'яча. Причину збідненого видового складу досліджуваної балки вдалося встановити завдяки історичному методу. Так, згідно даних картографічних матеріалів кінця XIX – першої половини XX століть, навколо балки Кип'яча існували хутірські поселення, і вже на той час вона зазнала антропогенного впливу через розорювання окремих ділянок, які мали меншу крутизну. Починаючи з середини XX століття, розорювання припинилося, і розпочалися процеси сукцесії. В цей же період відбувалося помірне, а іноді і надмірне випасання худоби. Тож під час сукцесії відновлювалися більш стійкі до випасання види рослин, тоді як рідкісні представники флори не витримували зоогенного навантаження. На даний момент найбільше поширення тут мають рослинні угруповання пи-

рію повзучого, волошки несправжньооплямистої, лищиці волотистої, буркуну жовтого, шавлії лучної.

Завдяки методу дистанційного зондування землі, на основі космічних знімків Sentinel-2 з порталу ЕО Браузер, було встановлено, що протягом останніх п'яти років розпочалося розорювання степових схилів балки, а це в свою чергу загрожує повному зникненню рідкісних видів рослин, та перетворенню степових фітоценозів в агроландшафти.

З метою недопущення подальшого розорювання степової балки та мінімізації антропогенного навантаження, пропонуємо створити в межах степової балки Кип'яча ландшафтний заказник місцевого значення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панченко О. Передумови створення ландшафтного заказника на межиріччі Хоролу та Псла в південній частині Гадяцького району // Полтавщина – земля моя свята. Збірник кращих матеріалів Х обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс»», 2019. – С. 198–201.
2. Смоляр Н. О. Концепція розвитку територіальної структури регіонального ландшафтного парку «Гадяцький» (Україна) / Н. О. Смоляр, О. Р. Ханнанова // Біологія та екологія. – 2016. – Т. 2, № 1. – С. 38–46.

ДИНАМІКА РЕЖИМУ ЗВОЛОЖЕННЯ В МІСТІ ЛУБНИ ЗА 78-РІЧНИЙ ПЕРІОД ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВОДНІСТЬ СУЛИ

*Крят Таїсія, учениця 8-Л класу
Гімназії «Просвіт»,
вихованка гуртка «Географічне краєзнавство»
ДЮКСОТ «Валтекс»
Лубенської міської ради Полтавської області
Керівник: Яковенко Л. М.,
учитель географії Гімназії «ПРОСВІТ»,
керівник гуртка «Географічне краєзнавство»
ДЮКСОТ «Валтекс»*

Режим зволоження певного регіону формується під сумарною взаємодією атмосферних процесів та фізико-географічних факторів місцевості, тому кожен регіон має свої особливості клімату. З іншого боку, кількість опадів на досліджуваній ділянці впливає на водні об'єкти, рослинний покрив, ландшафти, розповсюдженість несприятливих явищ та умови життя для її мешканців. Тому дослідження регіональних особливостей режиму зволоження нашої місцевості є важливим. Актуальність дослідження обумовлюється ще й тим, що р. Сула є головним джерелом водозабезпечення м. Лубни, тому необхідним завданням є оцінка впливу кліматичних змін на водні ресурси краю.

Метою роботи є виявлення часових змін у режимі опадів у м. Лубни за період 1945-2022 рр. та їх впливу на водність р. Сули.

Новизна роботи полягає в тому, що було вперше проведено часовий аналіз опадів у Лубнах та визначено їх вплив на формування водного стоку Сули.

У ході дослідження були застосовані методи первинного збору та обробки інформації, порівняльно-описовий, аналітичний, картографічний, статистичний, моделювання, логічного узагальнення. Графічне представлення результатів здійснювалося за допомогою програми Microsoft Excel.

Індикатором прояву зміни клімату є зростання середньорічної температури повітря. Як наслідок цих змін повинна спостерігатися й трансформація режиму опадів. Ця метеовеличина є дуже мінливою в часі і в просторі, тому кожен регіон має свої особливості зволоження. Нами було прослідковано динаміку річної кількості опадів та зміни режиму зволоження в нашому місті за 78 років. Для цього ми використали архівні дані спостережень на метеостанції Лубни за період 1945-2022 рр.

У результаті аналізу було встановлено, що в динаміці річних опадів у Лубнах спостерігається виражене коливання: вологіші періоди чергуються із сухішими. Для визначення змін у режимі опадів було прослідковано динаміку кількості опадів окремо за холодне та за тепле півріччя та встановлено, що в холодний сезон відбувається незначне зменшення кількості опадів, а в теплий – навпаки, їхнє зростання. Нижче стандарту 1961-1990 рр. відмічаються показники зимової та літньої середньої суми опадів за багаторічний період, вище – осінньої, навесні величина метеопказника майже відповідає нормі. Найбільші зміни відбулися взимку: показники опадів у грудні менші від стандарту на 24 %, у січні – на 6,2 %, у лютому – на 6,8%.

З'ясовано, що внаслідок зміни клімату очікується наростання нестабільності погоди й збільшення випадків з інтенсивними опадами (більшими 1,5 та 10 мм). Водночас зменшилася кількість днів зі слабкими опадами, які забезпечують вологозапаси ґрунту та впливають на геосистему нашої місцевості. Ми встановили, що, починаючи з 2009 року, висота снігового покриву стрімко зменшувалася в січні, лютому та березні; незначно зросла – у грудні. Це пояснюється підвищенням температури зимових місяців, тому змінилися умови накопичення й танення снігу.

Зміна кліматичних умов (зростання температури повітря), трансформація кількості опадів та режиму їхнього випадання) значно впливає на геосистему нашого регіону, зокрема на р. Сулу. Встановлено, що з кінця 90-х років спостерігається стійка тенденція до зниження

водності Сули в нашому місті. Аналіз багаторічного ходу опадів і стоку річки показує їхні одночасні зміни.

Також було прослідковано зміну водності річки за даними історичних джерел і виявлено, що ще в XIX столітті стік Сули зменшився. Дослідники того часу це явище вже пов'язували зі зміною клімату, знелісненням та створенням на річці дамб. Також для порівняння, як змінилася площа водної поверхні в долині річки, ми скористалися даними супутників за 1985 та 2023 рр. і з'ясували, що площа русла р. Сули за 38-річний період зменшилася на 34 %. Основною причиною цього є кліматичні зміни, які підсилилися антропогенними чинниками.

Спираючись на результати роботи, можна зробити висновок про суттєвий вплив кліматичних змін, зокрема, кількості атмосферних опадів, на водність Сули й геосистему місцевості в цілому. Тому великого значення в цих умовах набуває прогноз режиму зволоження та стан водної артерії в нашому місті.

ІНВАЗІЯ КЛЕНА ЯСЕНЕЛИСТОГО ТА ЇЇ ВПЛИВ НА БІОРІЗНОМАНІТТЯ ЕКОСИСТЕМИ БОТАНІЧНОЇ ПАМ'ЯТКИ ПРИРОДИ «СОСНОВИЙ ПАРК»

*Лихацька Марія, учениця 10 класу
Лохвицької ЗОШ I-III ступенів № 2
Лохвицької міської ради Полтавської області
Керівник: Булда Н. Г., вчитель біології
Лохвицької ЗОШ I-III ступенів № 2*

У квітні 2023 року Міністр захисту довкілля та природних ресурсів України Руслан Стрілець своїм наказом затвердив перелік чужорідних видів дерев, заборонених у відтворенні лісів [2]. Це стало поштовхом для дослідження видового складу флори Лохвицького регіону Миргородського району Полтавської області та визначення видів, що мають найвищий рівень інвазії, а також вивчення конкуренції між інвазійними та місцевими видами, виживання останніх, та вплив інвазійних видів на їхню популяцію.

Завданнями дослідження впливу інвазійної рослини – клена ясенелистого (*Acer negundo*) на екосистему м. Лохвиця є ретельне вивчення, аналіз наслідків присутності цієї рослини в місцевих природних угіддях, їхнього впливу на місцеве біорізноманіття, функціонування природних процесів та економіку регіону. Об'єктом дослідження є екосистема ботанічної пам'ятки природи Соснового парку м. Лохвиця

Окремої актуальності наше дослідження набуває в умовах повномасштабного вторгнення, одним із наслідків якого є порушення цілісності більшості екосистем і приведення їх у стан вразливості.

Вивчення видового складу Лохвицького міського парку проводилося шляхом дослідження різноманіття видового складу рослин на обраних ділянках. У ході дослідження було визначено три ділянки 10 м x 10 м в різних частинах парку. Ділянка 1 – заліснена частина, ділянка 2 – околиця галявини, ділянка 3 – берег річки Лохвиця (Суха Лохвиця).

Дослідження дало змогу сформулювати низку висновків.

1. *Поширення інвазійного виду.* На досліджуваних ділянках кількість рослин інвазійних видів – 341 дерево, автохтонних – 221. Серед інтродуцентів на кожній ділянці переважає клен ясенелистий. Під час дослідження враховувалися лише дерева, висота яких більше 2 м.

2. *Загроза біорізноманіттю.* Клен ясенелистий є інвазійним видом, який конкурує з місцевими видами рослин. Дослідження підтвердило, що його присутність призводить до зменшення кількості та різноманітності місцевих видів.

Сьогодні інвазійні види рослин знищують ботанічну пам'ятку природи "Сосновий парк", адже сьогодні його вже складно назвати сосновим – відсоток листяних дерев продовжує стрімко зростати, переважним чином за рахунок інтродукованих рослин.

3. *Вплив на ґрунтові та водні ресурси.* Результати дослідження вказують на можливий негативний вплив клена ясенелистого на ґрунтові властивості та якість води, зокрема, збільшити кислотність обґрунтування та конкурувати з місцевими рослинами за живлення та воду.

Проведене дослідження сприяє підвищенню обізнаності громадськості про проблему інвазійних рослин та їхній вплив на оточуючу природу, що може спонукати до участі у заходах з їхнього контролю.

У результаті дослідження розроблені конкретні рекомендації щодо управління та контролю над поширенням клена ясенелистого в екосистемі Лохвицького регіону Полтавської області. Результати дослідження можуть допомогти розробити ефективні стратегії контролю за інвазійними видами і зберегти місцеве біорізноманіття, запобігти збиткам у сільському господарстві та руйнуванню інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бурда Р.І., Гнатюк О.А. Методика дослідження адаптивної стратегії чужорідних видів рослин в урбанізованому середовищі. – К.: НЦЕБМ НАН України, ЗАТ «Віпол», 2011. – 112 с.
2. Наказ Міністерства захисту довкілля та захисту природних ресурсів України від 03.04.2023 № 184 «Про затвердження переліку інвазивних видів дерев із значною здатністю до неконтрольованого поширення, заборонених у процесі відтворення лісів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0641-23#Text>

3. Протопопова В.В. Адвентивні рослини Лісостепу та Степу України. – К.: Наукова думка, 1973. – 192 с.
4. Протопопова В.В., Мосякін С.Л., Шевера М.В. Фітоінвазії в Україні як загроза біорізноманіттю: сучасний стан і завдання на майбутнє. – К.: Ін-т ботаніки НАН України, 2002. – 32 с.

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «МИХАЙЛІВСЬКА БАЛКА»

***Онiпко Артем, учень 9 класу**
Михайлівського ліцею Михайлівської сільської
ради Полтавського району Полтавської області
Керівник: Черепашенко Л. П.,
вчитель географії Михайлівського ліцею*

Питання охорони навколишнього середовища та раціонального його використання, збереження й збагачення природних ресурсів з кожним роком все більше й більше турбує людство.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну завдало значної шкоди природним екосистемам нашої країни. За даними Міністерства захисту довкілля, за попередніми підрахунками, станом на 1 березня 2022 року агресор вів бойові дії на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду площею 12406,6 кв. км. Зі слів міністра охорони навколишнього середовища України Руслана Стрільця, станом на серпень 2023 року, сума збитків, завданих довкіллю України від війни, зросла у п'ять разів. Тому вивчення і охорона навіть невеликих природно-заповідних територій нині є особливо актуальними і необхідними.

Ми поставили за мету комплексно дослідити територію ботанічного заказника місцевого значення «Михайлівська балка» для збереження у природному стані цінної ділянки степової флори з ковиловими ценозами, червонокнижними, регіонально рідкісними видами рослин.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що ми вперше за період оголошення території ботанічним заказником зібрали дані та дали комплексну характеристику цього об'єкта природно-заповідного фонду. Під час дослідження використали такі методи: збору первинної географічної інформації, обробки накопиченої науково-географічної інформації, географічного порівняння, наукового пояснення, синтетичного аналізу.

Ботанічний заказник місцевого значення «Михайлівська балка» узаконений рішенням Полтавської обласної ради від 14 січня 2002 року. Його площа – 14,1 га. Заповідна територія знаходиться у південно-східній частині Полтавської області на території Михайлівської ТГ на околиці с. Михайлівка.

Ботанічний заказник розташований на Полтавській рівнині в межах Придніпровської низовини, в помірному кліматичному поясі, крайньої південної частини атлантико-континентальної помірної теплої кліматичної області. Балка утворена внаслідок пересихання русла притоки р. Мокра Лип'янка, що є правою притокою річки Оріль (басейн Дніпра). Має полого-увігнуте дно, схили опуклі, плавно переходять у вододільні простори.

Ґрунтовий покрив території балки представлений чорноземами звичайними. На пологих схилах змита верхня частина гумусового горизонту, внаслідок чого утворилися слабозмиті чорноземи. Меншу площу на дні балки займають лучно-болотні, лучно-чорноземні ґрунти, сформовані в умовах підвищеного поверхневого і ґрунтового зволоження.

Рослинність лучного типу з переважанням різнотравно-типчаково-ковилової рослинності. На схилах балки ростуть чагарники та дерева. На території заказника збережено цінні в ботанічному відношенні степові ділянки, де зафіксовано зростання зозулинця болотного та ковили Лессінга.

Багатий і різноманітний світ тварин. Зустрічаються дятли, зозулі, солов'ї, сови болотні, жайворонки, миші, ховрахи, хом'яки, ящірки прудкі, вужі звичайні та інші.

Жива природа ботанічного заказника «Михайлівська балка» в останні роки почала відчувати на собі антропогенний вплив, що може призвести до зникнення рідкісних видів рослин. Тому ми звернулися до відповідних органів Михайлівської ТГ для посилення охоронних заходів із метою збереження у природному стані цінних рослин, встановлення інформаційно-охоронного знаку для популяризації цього об'єкта ПЗФ. Територія заказника потребує подальшого дослідження антропогенного впливу на природні компоненти.

КОТИТЬ МНОГА ТИХУ ХВИЛЮ

*Шеремет Дмитро, учень 9 класу
Вороньківського ліцею імені О. Д. Перелета
Чорнухинської селищної ради Полтавської області
Керівник: Ільїн Л. М., вчитель англійської мови
Вороньківського ліцею імені О. Д. Перелета*

Річка Многа – візитівка Чорнухинщини. Вона протікає через 11 населених пунктів, долаючи на своєму шляху 38,7 км. На жаль, у мілководних ділянках русла, зарослих болотною, чагарниковою та деревною рослинністю, та заболочених прибережних смугах, склався незадовільний екологічний та санітарний стан. Порушений безаварійний

пропуск весняних повеней та літніх дощових паводків, що призводить до підняття рівня води та підтоплення і затоплення території житлової забудови та присадибних ділянок. Коли у червні 2016 року по території району пронісся буревій з небувалими зливами та градом, стихія пройшла 8 селами, що розташовані на берегах річки Многа. Багато домогосподарств були підтоплені, рівень води піднявся вище допустимого [3].

Протягом останніх років простежується стійка тенденція до обміління річки Многа. Причому рівень води залежить не тільки від погодних умов літніх місяців, а й від кількості опадів та температури протягом зимового періоду.

Використавши дані метеорологічної станції м. Лубни, ми дізналися, що середня багаторічна кількість опадів становить 604-650 мм. Найбільша місячна кількість опадів спостерігається у червні-липні – 73-91 мм. Максимальну місячну кількість опадів зафіксовано у червні (169-251мм). Мінімальна місячна кількість опадів спостерігається в осінній період, взимку та весною і становить всього 0-6 мм.

Варто зауважити, що хоча кліматичні чинники й мають значний вплив на рівень води у Мнозі, але вони не є визначальними. Наймовірніше, зміни рівня води пов'язані з антропогенним чинником, який потрібно в подальшому детально дослідити.

Починаючи з 2006 року, проводилися роботи з розчищення русла річки. За період 2006-2011 років за кошти державного та місцевого бюджетів реанімовано 4,591 км водної артерії. Облаштування прибережної зони проводилося під керівництвом Віталія Вікторовича Конарчука, спеціаліста з виконання ландшафтних робіт. Розчищення та регулювання русла збільшує пропускну спроможність річки, покращує її гідрологічний стан, що у свою чергу сприятливо позначається на відновленні біоценозу річки. На жаль, за браком коштів роботи на певний час були припинені [2; 3].

28 лютого 2020 року на сесії Полтавської обласної ради було прийнято рішення виділити кошти на реалізацію природоохоронних заходів по об'єкту «Розчищення та регулювання русла річки Многа в Чорнухинському районі Полтавської області, III черга». Проєкт мав екологічну та протиповеневу спрямованість – розчищення русла р. Многа від донних відкладень, благоустрій територій, покращення екологічного стану прилеглої території та захист від підтоплення населеного пункту, садиб та присадибних ділянок Упродовж року було розчищено ділянку русла завдовжки 3 км [1].

Працюючи над даною темою, я вкотре переконався, що навколишній світ є неповторним, багатства природи рідного краю – неоціненні. Але щоб зберегти все це, потрібно раціонально використовувати природні ресурси, зокрема, і водні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завершено роботи по розчистці р. Мнора. URL: <https://poltavavodgosp.gov.ua/zaversheno-roboty-po-rozchysttsi-r-mnoha/>
2. Роботи з екологічного поліпшення чергової ділянки русла р. Мнора. URL: <https://poltavavodgosp.gov.ua/roboty-z-ekolohichnoho-polipshennia-cherhovoii-dilianky-rusla-r-mnoha/>
3. Технічна рада РОВР у Полтавській області. URL: <https://poltavavodgosp.gov.ua/tekhnichna-rada-rov-r-u-poltavskii-oblasti/>

ФОЛЬКЛОР ТА ЕТНОГРАФІЯ

РОГОЗОПЛЕТІННЯ – НАРОДНИЙ ПРОМИСЕЛ ЧОРНУХИНЩИНИ

*Науменко Владислава, учениця 11 класу
Вороньківського ліцею імені О. Д. Перелета
Чорнухинської селищної ради
Полтавської області
Керівник: Рубцова С.Г., вчитель історії*

Давні ремесла цікавлять нас, викликають захоплення. Із покоління в покоління поширювалася слава про народних умільців Чорнухинщини – різьбярів, килимарниць, гончарів, майстрів рогозоплетіння. Тож вирішено було віднайти та дослідити свідчення про розвиток плетіння виробів із рогозу в нашому краї.

Своє дослідження я розпочала із знайомства з історичними джерелами, в яких згадується про цей промисел. Опрацювавши «Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии» дізналася, що рогозоплетіння на території Чорнухинщини було започатковане у 1890-1892 р.р. Вивчаючи документи Полтавського земства, знайшла дані Статистичного бюро, яке, аналізуючи кустарні промисли у Вороньківській і Чорнуській волостях, відзначило, що промисли в них «выше промышленной Московской губернии..., в названных волостях число их вдвое, а может быть и втрое больше, чем в губернии, служащей типом для промышленного района Европейской России»[1].

Про промисел рогозоплетіння на Чорнухинщині згадується у статті А. Недавнього «Майстри бережуть таємниці», яка надрукована у журналі «Слово Просвіти» у 2004 році. Вивченням цього питання займався місцевий краєзнавець Савицький І.П. Його стаття «Рибаський промисел степового села» була надрукована в газеті «Нова праця» (1991р.). В енциклопедичному довіднику «Мистецтво України» я знайшла відомості про родину майстрів рогозоплетіння Влащенко. Глава династії Михайло Григорович (поч. 50-х р. XIX ст. – поч. 30-х р. XX ст.) – найздібніший майстер рогозоплетіння на Полтавщині. Він удосконалив традиційні форми і методи цього ремесла, розширив його асортимент. Був учасником Всесвітньої виставки кустарних виробів у Парижі (1900).

Досліджуючи промисел рогозоплетіння, я зустрічалася з місцевими жителями, які поділилися розповідями, що вони чули від старших

людей. Листусь Катерина Григорівна, місцева майстриня, пригадує: «На городищенських суботніх базарах рогозяні вироби користувалися великим попитом. Їх скуповували, а потім перепродували на ринках Риги, Ревеля, Гомеля, Харкова, Саратова, Одеси, Черкас, Чернігова, Києва, Таганрога, Тули, Севастополя, Курська, Ростова – на -Дону».

Спливали роки. Молодь покидала село. Давній народний промисел, який був годувальником для багатьох селянських родин, почав відходити у небуття. І зараз на Чорнухинщині рогозоплетіння частково залишилося в селі Городище.

Досліджуючи цю тему, я зустрілася з місцевим майстром Даниленком Павлом Івановичем, який продовжує справу своїх пращурів, примножуючи традиції цього унікального виду мистецтва.

Я глибоко переконана в тому, що ми маємо не лише відродити, а й зберегти і передати нащадкам найкращі надбання національної культури, які протягом століть були створені українським народом. Зробити все для того, щоб не висихало джерело народної творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. XIII. Лохвицкий уезд. Полтава, 1892. С. 398.
2. Недавні А. Майстри стережуть таємниці. *Слово Просвіти*. 2004. 1-7 липня.
3. Савицький І. Рибальський промисел степового села. *Нова праця*. 1991. 18 травня.
4. Митці України : енциклопед. довідник : К. УЕ ім. М. Бажана, 1992. С. 45.

ПОБУТ КОЗАКА ЛУБЕНСЬКОЇ СОТНІ СІЛЬСЬКОЇ XVII СТОЛІТТЯ

Золотоверх Карина, учениця 8 класу
ОЗ «Калайдинцівський ліцей ЛМР»

Керівники:

Десятник Т. В., педагог-організатор,
Пирогова Ю. І., учитель історії.

Ми живемо в час відродження найкращих козацьких традицій. Українському козацтву належить найвидатніше місце в історичному розвитку України. Протягом кількох століть воно відігравало провідну роль в усіх сферах людського життя, взявши на себе здійснення найважливіших завдань, що стояли перед українською нацією.

Основною метою нашої роботи є дослідження зовнішнього вигляду козака Лубенської сотні середини XVII ст. і речей, які він завжди тримав при собі.

Для досягнення мети ми поставили такі завдання: зібрати відомості про одяг, зброю, спорядження козака Лубенської сотні сільської; дослідити технології їх виготовлення; систематизувати зібрані мате-

ріали; ознайомити учнів школи, місцевих жителів із результатами пошукової роботи; залучити їх до волонтерської діяльності; пропагувати шанобливе ставлення до історії, традицій рідного краю.

Науковий співробітник Лубенського краєзнавчого музею імені Гната Стеллецького Тетяна Григорівна Сафронова розповіла, що в XVII ст. на території Лубенщини діяло дві сотні: Лубенська сотня сільська та Лубенська городова.

Для конкретизації і узагальнення наших уявлень з цієї теми ми звернулися до представника Клубу військово-історичної реконструкції «Піхотинець» (м. Лубни) Мисника Володимира Васильовича, який допоміг нам відтворити побут козака.

Сорочки місцевих козаків шилися вручну зі шматків домотканого конопляного полотна. Ширина тканини була 60 сантиметрів. Це пов'язано з особливістю ткацьких верстатів Полтавщини. Сорочка не мала зборів, плечових швів, зазвичай, не вишивалася і не оздоблювалася. Полотно перегинали, щоб економити тканину і шити з одного шматка. Штани шили плетінням навскоси, посередині вставляли клинці. На території Лубенщини найпоширенішим був угорський крій. Виготовляли їх переважно з сукна, що ткалося на тих же верстатах із овечої вовни. Деталі штанів розташовувалися в площині тканини, під кутом до нитки основи. На поясі штани фіксувалися шнурком, що протягувався через підрублений та підшитий всередину верхній край виробу.

На ноги, під взуття, козаки намотували полотняні онучі або панчохи, зшиті з сукна. Повсякденним взуттям козака були постоли – шкіряне взуття без халяв, виготовлене з одного згорнутого шматка шкіри з отворами, в які протягувався шнурок-мотузка для фіксації взуття на гомілці. Були у козаків і чоботи. Шилися з чотирьох фрагментів шкіри, що складали халяву, передок, задник і м'яку підшву. Головною складовою козацького строю був жупан. Він був довжиною нижче колін, мав вузький сторчковий комір (до 3 см). Шився до стану і розширювався від пояса до низу. Важливою деталлю козацького одягу був пояс. Його шили з шерстяної, лляної або ж шовкової тканини з торочками на кінцях. Головний убір козака мав декілька назв: шапка, шлик, ковпак. Достеменно невідомо, яку саме форму він мав. Реконструктор Мисник В.В. розповів, що на Лубенщині найбільш поширені були шапки конічної форми, зшиті з сукна. Зсередини вони підбивалися хутром лисиці, куниці, бобра. Шапка мала V-подібний розріз спереду. Їх носили одягненими або покладеними, а ще вивернутими хутром до верху. Важливим аксесуаром у козаків був шкіряний пояс. На ньому розміщувався, так званий, «поясний набір» – від ложки до універсального ножа.

Здавна символом козацтва вважалася шабля, оскільки козаки завжди з пошаною ставилися до цього виду зброї, називаючи її «сестри-

цею» чи «дружиною». Користувалися козаки Лубенської сотні сільської і вогнепальною зброєю.

Невід'ємним атрибутом побуту українських козаків були люльки – пресовані, шовні, запечені, оброблені поливою. Склалися з циліндричної чашечки, що плавним поворотом переходила у коротку зігнутому доверху основу чубука, з'єднану з чашечкою внутрішнім каналом. Особливо вирізнялися люльки невідомого полтавського майстра, який прикрашав свої вироби візерунками у вигляді гілочки ялинки. Декілька екземплярів знаходяться у нашому шкільному музеї. Вони були знайдені на березі річки Сула під Лубнами.

У результаті проведеної роботи ми реалізували такі завдання: зібрали відомості про одяг, зброю, спорядження козака Лубенської сотні сільської; дослідили технології їх виготовлення; систематизували зібрані матеріали; на основі зібраних відомостей оформили планшет для експозиції у розділі «Із сивої давнини» шкільного зразкового історико-краєзнавчого музею; створили описи предметів козацького побуту; брали участь у волонтерській діяльності.

РОЗВИТОК ОСВІТИ У СЕЛІ МАЛА ПЕРЕЩЕПИНА

*Кравченко Валерія, 8 клас,
Малоперещепинський ліцей
Новосанжарської селищної ради
Полтавської області
Керівник: Соломко В. Е., учитель мистецтва*

Відродження духовності суспільства неможливе без пізнання історії освіти свого краю, етносу. Актуальність теми зумовлена науково-теоретичними й суспільно-пізнавальними чинниками.

Мета дослідження – виявити та проаналізувати особливості розвитку освіти у селі Мала Перещепина Полтавського району Полтавської області, простежити історію української освіти в рамках етносу окремо взятого села, розглянувши позитивний досвід минулого в контексті сучасних культурно-освітніх змін, оскільки питання розвитку шкільництва у Малоперещепинській волості є малодослідженим.

У 1846 році козацьке містечко Мала Перещепина стає центром Малоперещепинської волості Костянтинівського повіту (зараз м. Красноград Харківської області), до якої входило ще двадцять п'ять сіл та хуторів. Приходська школа була осередком освіти та виховання в селі. Навчалось тут 83 хлопчики та 72 дівчинки. У жіночому училищі викладалося рукоділля.

Із 18 квітня 1876 року почався новий етап у розвитку шкільництва у Малоперещепинській волості. Двокласне міністерське училище не

могло вмістити всіх бажаючих, тому в Малій Перещепині було відкрито церковно-приходську школу.

Значного поширення набули домашні школи. У них вчителювали здебільшого звичайні селяни. Основна увага у таких школах зверталася на читання, письмо і лічбу, оволодіння учнями основними знаннями із землеробства. За своїм значенням вони стояли нижче від церковно-парафіяльних шкіл.

Значна частина населення користувалася сільською бібліотекою. Найбільшим попитом серед селян були видання на релігійну, історичну тематику та з словесності. Дослідивши архівні документи, ми з'ясували, що основні завдання школи того часу актуальні і сьогодні. У школах прагнули розвивати в учнів основи моралі, виховувати любов до рідної мови, формувати добрі звички і поняття.

У Малій Перещепині приділяли велику увагу освіті. Крім 2 земських шкіл та міністерської, тут існувала й школа для єврейських дітей.

Незважаючи на труднощі, православна церква відігравала певну роль у формуванні духовної культури народних мас. Школи виховали не одне покоління українських селян і дали їм початкову освіту. Релігійна спрямованість навчальних закладів покликана була слугувати зміцненню моральних устоїв сім'ї і суспільства. Духовенство переважно з глибоким розумінням ставилося до організації навчально-виховного процесу.

Кожен період розвитку шкільництва Малої Перещепини мав свої як позитивні, так і негативні сторони. Підвищення рівня освіти населення призвело до зростання рівня його етнічної, політичної та громадянської свідомості та вилилося в активну громадську позицію у вирішенні проблем розвитку освіти та шкільництва.

Накопичений досвід є джерелом оновлення сучасної школи, розв'язанням актуальних питань її сьогодення і майбутнього.

МІКРОВИШИВКА – МИСТЕЦТВО, ЩО ЗАЧАРОВУЄ

Крамаренко Анастасія, учениця 10-Б класу
ОЗ Гребінківська ЗОШ I-III ступенів № 4
Гребінківської міської ради Полтавської області
Керівник: Щербак І. С.,
вчителька англійської мови

В Україні вишивка відома й популярна здавна. Сьогодні налічується понад 100 традиційних технік вишивання, але нашу увагу привернула нестандартна, на наш погляд, техніка – мікрОВИШИВКА. Вона вражає своєю мініатюрністю та зачаровує красою, вишуканістю й ніжністю.

Техніка мікровишивки, або «petit-point» (з фр. – дрібниця, маленька цяточка, щось крихітне), винайдена у 18 ст. при дворі австрійської імператриці Марії Терезії, яка дуже любила вишивати в колі придворних дам, набула неабиякого поширення і в Україні. Стібки цієї вишивки настільки малі, що нагадують крапочки з ниток.

Вироби з мікровишивкою – сережки, каблучки, кулони і т. д. – можна прирівняти до витворів мистецтва, якими власники підкреслюють свою індивідуальність. Створення таких прикрас вимагає від майстрині надзвичайної старанності і вміння поводитися з голкою і матеріалами, адже кожен стібок тут менший міліметра. Для створення виробів використовують тонку голку і спеціальну дрібну канву з натурального шовку, яка досить дорога. Але наші вишивальниці пристосували для цього і звичайну канву, і домоткане полотно з рівномірним і дуже щільним переплетенням ниток.

Унікальні й неповторні вироби з мікровишивкою створює майстриня з Лубен – Анна Безрукова.

Це захоплення в її житті з'явилося не відразу, спочатку була вишивка стрічками, ліплення холодним фарфором тощо. Перебуваючи в декретній відпустці та маючи більше вільного часу, жінка переглядала різні майстер-класи. Побачивши відео про виготовлення прикрас з мікровишивкою, вирішила спробувати. Після створення першого виробу вона зрозуміла, що це її справа. Жінка почала виставляти власні роботи на сторінках соцмереж. Майже відразу з'явилися клієнти, охочі придбати вироби. Першим замовленням був набір – сережки та кулон з червоними трояндами, ромашками й листочками.

Уже майже п'ять років жінка живе цим хобі, яке переросло в повноцінну роботу. Майстриня створює дивовижні прикраси, оздоблені різними мікрівізерунками: сережки, кулони, персні та брошки для жінок, а запонки, браслети та обереги – для чоловіків. Також виготовляє закладки для книг, шпильки для волосся, підвіски в авто, браслети, люстерка, різноманітні патріотичні оздоби, а що найцікавіше, – закодовує у вишивці імена майбутніх власників та навіть руни, які слугують оберегами. Дизайн прикрас створює сама, підбираючи фурнітуру, але враховує всі побажання замовника, тож такі вироби є індивідуальними та особливими.

У роботах Анни найчастіше можна зустріти рослинні, зокрема квіткові, мотиви та зооморфні (зображення птахів). Особливою популярністю серед замовників останнім часом користуються вироби на патріотичну тематику. Такі прикраси найчастіше замовляють військові чи їхні рідні в якості подарунка чи оберега. Також часто замовляють мікровишивки із закодованими іменами. Багато робіт лубенської майстрині носять красуні в Польщі, Франції, США та інших країнах.

Анна говорить, що в неї майже немає робіт для себе, бо не вистачає часу. На один виріб у середньому потрібен день. Звісно, повторити роботу робити легше й швидше, проте їй цікавіше створювати щось нове. Найважчим виробом є кулон з жовтими трояндами, адже там багато деталей, а от найлегше даються обереги. Вона береться до роботи лише в гарному настрої, з позитивними емоціями, бо якщо робити через силу – щось може піти не так, тоді краще відкласти роботу. Найприємніше, коли клієнти роблять замовлення повторно та рекомендують вироби своїм знайомим. Отже, людині все сподобалось, а сама майстриня створює таку красу даремно.

**ЛЮБОВ, ДОРОГА І РІЗЕЦЬ
(ЧЕРНЕНКО МИХАЙЛО ФЕДОТОВИЧ)**

***Крятенко Дарина, учениця 11-Б класу,
Опорний заклад «Кобеляцький ліцей №1
Кобеляцької міської ради Полтавської області»
Керівник: Ярмоленко О. О.,
педагог-організатор, керівник гуртка***

Усе своє життя Черненко Михайло Федотович присвятив служінню музі мистецтва. Самобутній художник, єдиний в Україні різьбяр по мамонтовій кістці, він став справжнім народним художником.

Світ вабив Михайла Федотовича своєю красою й широкими дорогами. У творчому доробку митця можна виділити три основні групи робіт: малюнки олівцем, акварелі й різьба (чи не найбільша група).

Особливо виділяється серія різьблених барельєфів портретів визначних людей: Тараса Шевченка, Івана Франка, Олеся Гончара, Миколи Гоголя, Юрія Гагаріна, розвідника Миколи Островського, Лялі Убийвовк, кобзаря Циганенка, співака Івана Козловського та інші [2].

У творах майстра простежується географія його перебування в різних куточках світу. Серед малюнків олівцем виділяються серії «Прибалтика», «Ленінград», «Забайкалля», «Самарканд. Бухара», «Львів», «Карпати», «Чукотка», «Ціліна», «Поволжя. Дон». Акварельні роботи, зокрема велика серія «Ворскла», частина робіт з якої експонуються в Кобеляцькому районному музеї літератури та мистецтва імені Олексія Кулика, розповідають про мальовничість та красу природи Полтавщини. Акварелі виконані також у Сухумі, Одесі, в рідній Бродщині, Сорочинцях.

Чимало робіт на історичну тематику, за мотивами українського фольклору, жанрові картини. Значне місце займає анімалістична серія (зображення тварин), автобіографічний цикл. Привертає увагу композиція – шарж на козака-юшковара «Заворскло» на мідній платівці. На срібному персні майстерно викарбовано близько десяти портретів

видатних діячів літератури полтавського краю: Г. Сковороди, І. Котляревського, М. Гоголя, Є. Гребінки, М. Гнедича, Л. Глібова, Панаса Мирного, А. Тесленка, Остапа Вишні, Олеса Гончара [1].

Михайло Федотович займався різьбою на кістці моржа, зубі кашалота, перламутрі, бурштині, сріблі. Його роботи унікальні, мініатюрні і ювелірні. І все це зроблено інструментами, які виготовляв власноручно.

Коли в 1983 році наш земляк зустрівся з письменником, Героєм Радянського Союзу Ю.О. Збанацьким, який записав свої враження у книгу відгуків так: «Несподівано познайомився з Михайлом Федотовичем Черненком, уважно оглянув його творчий доробок і був приємно здивований і вражений високою художницькою майстерністю різьбярів: «Різьба по кістці, по каменю, малюнки на кістці, – це все дивовижне, яскраве по-справжньому талановите. Без сумніву цей прекрасний митець збагатив наше різьбярство новими яскравими мініатюрами, оглядаючи які, ніхто не залишається байдужим».

Близько 100 робіт Михайло Федотович зробив на кістці, десь 150 – на камені. Вони експонувалися в Кобеляках, Полтаві, Києві, Львові, Москві, Варшаві. За життя Михайла Федотовича в Європі та різних містах СРСР відбулось 115 художніх виставок. Де б не побували роботи Михайла Черненка, скрізь їх автор чув слова захоплення та подяки за щастя бачити рукотворну красу [4].

У пошуках знань, досвіду, вражень, він об'їздив Чукотку, Карпати, Бухару, Поволжя, увесь СРСР від заходу до сходу. «Личаківське кладовище – то моя академія мистецтв», – говорив Михайло Черненко про цвинтар у Львові, де вчився графіці, малюючи надгробні скульптурні композиції. У селищі Уелан на березі Берингової протоки (мис Дежнева) у артілі чукотських косторізів переймав науку художньої обробки мамонтової та кухонної кістки, моржевих бивнів, зубів кашалотів. Ці матеріали привіз із собою в Україну як дарунок вдячності талановитому учню від місцевих чукотських майстрів [4].

У доробку Михайла Черненка близько 300 різьблених робіт, безліч графічних малюнків та акварелей. Час, здоров'я, гроші – усе він віддавав творчій праці, втрачаючи відчуття часу. У кістці – його життя, його муза.

Коли переглянеш всі роботи Михайла Черненка, намиливавшись їх красою і змістом, збагнувши суть прекрасного, дивиєшся скільки душі вкладено в них! Дивовижні, неповторні – одним словом, унікальні мистецькі речі, – і цінні вони, передусім, і як твори художні, і як неповторні витвори щедрих і наполегливих рук людських... Побачивши їх, ніхто не зостанеться байдужим!

Михайло Федотович Черненко – унікальний майстер, неповторний і самобутній талант, самородок нашої землі кобеляцької.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаревська Т. Ювілей художника. *Колос*. 2003. 3 вересня. С.1.
2. Чешко Т. Його руки творили дива. *Колос*. 2018. (№77-79). 10 серпня. С.1.
3. Чешко Т. Єдиному в Україні різьбярю по кістці Михайлу Черненку 7 серпня виповнилося б 80 років. *Колос*. 2013. (№72). 7 серпня. С.1.
4. Язичник О. Я осліпну, але робіт своїх не продам! *Ехо Кобеляк*. 2006. 24 лютого. С.7.

ЛУБЕНСЬКІ КЕРСЕТКИ

*Косяк Софія, учениця 10 класу
ОЗ «Тарандинцівська ЗОШ I-III ступенів»
Новооржицької селищної ради
Полтавської області
Керівник: П'яташ В. С.,
учитель зарубіжної літератури*

Українська культура прекрасна у своєму розмаїтті. Ми, молоде покоління, підхоплюємо надбання наших предків, які жили перед нами на цій святій землі, зберігаємо, примножуємо і передаємо далі. Одним із компонентів матеріальної культури, що зберігає глибину художнього чуття, доцільність крою, пристосованість до природничо-кліматичних умов, смаків естетичного втілення є народний одяг.

Краєзнавчий проєкт присвячено актуальній темі традиційної культури: вивченню керсетки як окремого елементу народного вбрання.

У ході роботи було опрацьовано етнографічну працю Василя Милорадовича «Життя-буття лубенського селянина» (1902) та наукову розвідку Василя Семенюти «Український жіночий одяг поширений на Лубенщині в кінці 18 на початку 19 століть» (1960), фондів колекції Лубенського краєзнавчого музею, проведено польову етнографічну експедицію в селах Лубенського району Полтавської області.

Корсетка або керсетка – це вид жіночої безрукавки, що належала до певного регіону України і відрізнялася між собою довжиною, особливостями крою, пропорціями, декоруванням.

Керсетка як вид безрукавного плечового одягу, який носили сільські мешканки, побутовала в комплексі вбрання жінок Лубенщини 19 ст. – середини 20 ст. Таке вбрання в залежності від матеріалу могло бути буденним та святковим.

Через складність крою, який не був доступний кожній жінці, цей вид безрукавного жіночого одягу замовляли у сільських або міських кравчинь. Крій лубенських керсеток був однотипним: передні поли цільнокроєні; спинка кроєна з цільних деталей (рельєфів), між якими у нижній частині вставлені «вуса» – клини, зроблені у вигляді «бантовок» – складок. Найчастіше лубенські жіночі безрукавки мали до

семи вусів. Місце, де вшивали клини, іноді декорувалося ґудзиками, які мали і естетичне, і конструктивне значення (закріплювали місце стику кількох деталей крою). Тканину для пошиття використовували фабричну репсову, бавовняно-вовняну, сукно.

Керсетки завжди шили на підкладці, для якої використовували старе домоткане полотно або недорого фабричну тканину.

Яскравим маркером керсеток є оздоблення її передньої поли. Зі світлин, зібраних у ході етнографічної експедиції, бачимо, що на щодень використовували одяг з мінімумом оздоблення. Лубенські керсетки декорували ґудзиками, аплікацією з чорного оксамиту, вистрочуванням рослинного і геометричного орнаментів.

Кишені робили як прорізнi, на підкладці, так і їх імітацію. Верхня пола заходила на нижню і трималася завдяки гапличкам під грудьми, для яких часто робили спеціальні декоративні планочки з тієї ж тканини, що й основні смуги на полах.

Традиційне народне вбрання надихає на творчість і сучасних майстрів. На Лубенщині реконструює, відновлює, шиє зразки жіночого строю майстриня Валентина Юрїївна Ляшенко. Свої роботи кравчиня виготовляє за традиціями полтавського центрального регіону України, адаптовує старовинний крій до сучасних методів конструювання одягу. У її арсеналі є керсетки для жінок і для дівчаток. Для виготовлення використовує високоякісну тканину, зокрема італійську віскозу з бавовною, вінтажну бавовну з жакардовим плетінням, 100 % бавовну, креп, плюш, репс, вовняні тканини, шовк, для оздоблення – оксамит, шовк, сатин, гарус вовняний, тасьму бавовняну, мереживо фабричне. Кольоровий спектр виробів широкий: сірий, чорний, темно-синій, світло- і темно-зелений, темно-буряковий, хамелеон, фрез. Створені Валентиною Ляшенко «репліки» – високоякісні копії речей, які стали складовою образу сучасної жінки.

Вивчення характеристик жіночого нагрудного одягу є важливим для розуміння та відтворення регіональних і локальних особливостей керсеток.

ВПЛИВ КЕРАМІСТА-ТЕХНОЛОГА ЮРКА ЛЕБІЩАКА НА РОЗВИТОК ГОНЧАРНОГО ШКІЛЬНИЦТВА НА ПОЛТАВЩИНІ У ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХ СТОЛІТТЯ

Луценко Гліб, учень 11 класу

*Опішнянського державного художнього ліцею
імені Василя Кричевського*

Керівник: Безрук С. О., учитель історії,
географії

Роботу присвячено аналізу діяльності видатного українського кераміста – технолога Юрка Івановича Лебіщака, яка мала великий вплив на розвиток гончарних шкіл на Полтавщині. Народне гончарство – це живе мистецтво, яке передається з покоління в покоління, зберігаючи самобутність нашого народу. Актуальності додає і потреба систематизації відомостей про опішнянський період роботи кераміста, його вплив на створення Опішнянського гончарного показового пункту Полтавського губернського земства у I чверті ХХ століття, дослідженні властивостей опішнянської глини, етнопедагогічної діяльності Ю.І. Лебіщака в нашому краї, соціальну базу народного ремесла.

Видатний технолог-кераміст, організатор гончарного шкільництва та виробництва в Україні Юрко (Георгій) Іванович Лебіщак народився 26 червня 1873 року в місті Богородчани, нині Івано-Франківської області, в багатодітній родині службовця суду.

Після закінчення 1893 року першої в Україні гончарної школи в місті Коломия (Східна Галичина) працював у гончарних майстернях Галичини й Відня, Миргорода, Опішного, Хомутця, що на Полтавщині, на фабриці кахлевих печей у Львові, керамічних майстернях Черкащини та Поділля.

Про особливості розвитку народного гончарного ремесла та його проблеми на початку ХХ століття зазначав: *«Дуже важною причиною для чого сей розвій (авт. «розвиток») стоїть так низько, є і сама вдача нашого народу. Він так привик до свого начиння...що не дбає вже ні о орнамент, ні о декорацію начиння. Се залежить від того, чи в даній околиці красять писанки, хати та скрині»*. Тобто питання загального культурного розвитку прямо залежало від економічного становища родин. Юрка Івановича турбувало питання значимості оздоблення, декорування народної кераміки, оскільки у художньому оздобленні гончарних виробів прослідковується збереження традицій народу.

Саме для поширення знань гончаротворення і способів декору Юрко Лебіщак наголошував на важливості гончарних шкіл, які вчитимуть народному ремеслу та його тонкощам, бо до цього часу перевага надавалася розвитку гончарювання в суто родинному колі. Зі слів Ю.

Лебіщак: *«Гончарські школи та варстати не мають ніякого впливу на наше гончарство... Найліпшим доказом на се є факт, що ні один гончар не дасть свого сина на науку до тих шкіл».*

Ми дослідили, що Ю. Лебіщак у листопаді 1912-го на запрошення Полтавського губерньського земства приїхав з родиною до Опішного. Почав працювати інструктором з гончарного виробництва, завідувачем Опішненського гончарного показового пункту Полтавського губерньського земства. Розробив технологію виготовлення кольорових полив, виготовив зразки тематичних і орнаментальних облицювальних плиток, технологію виготовлення вогнетривкої цегли і черепиці. Влітку 1914 року під безпосереднім керівництвом Юрка Лебіщака, за проєктом та за активної участі відомого архітектора Василя Кричевського, в Опішному було розпочато будівництво приміщення гончарної майстерні, яке завершили 1916 року.

Нами було з'ясовано, що в перший рік діяльності гончарного показового пункту певної навчальної програми не було і його робота з боку галицького інструктора характеризувалася як дослідна. Вона була спрямована на те, щоб максимально використати можливості місцевої сировинної бази. Оскільки Юрко Лебіщак досконало знав технологію гончарного виробництва, усі необхідні матеріали (глиняну масу, фарби, поби́л та ін.) у майстерні виробляли самотужки. Завідувач активно проводив дослідження місцевих глин, прагнув завоювати довіру й авторитет місцевих кустарів. Із 1916 року роботу продовжує у новозбудованому приміщенні гончарного показового пункту, де важливою частиною навчання і роботи гончарів стає виготовлення облицювальної плитки.

Ще один напрям діяльності завідувача можна охарактеризувати як етнопедагогічний. Ним було вперше розроблено трирічний навчальний план, спрямований на здобуття вихованцями навчального закладу практичних навичок, необхідних для гончарного виробництва в умовах місцевого кустарного господарства. Оскільки більшість дітей часів I світової війни та періоду Української Револуції не мали належної підготовки, разом зі спеціальними дисциплінами вони вивчали предмети загальноосвітнього циклу. Це підтверджують і записи, здійснені Юрком Лебіщак: *«Учні рекрутуються з найбіднішого населення – тож навчаємо їх ще рахунків, початки геометрії, фізики і хімії...».*

Перший рік навчання передбачав роботу за гончарним кругом, ручне формування, відливання у гіпсових формах та малювання олівцем на папері. Учні другого класу вчилися виготовляти невеликі глиняні вироби, знайомилися з технологією гончарного виробництва. На третій рік проводився розподіл учнів за фахом, вивчали хімію, виготовляли глиняну масу, ангоби, поливу, знайомилися з проце-

сом випалювання. Ю. Лебіщук вказував на необхідність створення підручника з технології кераміки.

Зростання попиту на гончарну продукцію зумовило збільшення кількості учнів: 1914 року – 8 осіб, 1917 року – 26. У числі вихованців гончарного пункту були дівчата й хлопці. Досвідчений педагог і фахівець гончарної справи ретельно аналізував результативність навчальної діяльності пункту, заохочував селян віддавати дітей на навчання. А також: «за зроблену і гідну посуду» виплачував учням «% заробітку» та видавав чай. Одним із важливих і особливо цінних напрямків у діяльності Лебіщука було збереження й розвиток регіональних ознак форм та декору: *«Рисунок і орнамент черпаєм із старинних горшків, мисок, а рельєфний орнамент із старинних кафель. Всі старинні предмети становлять наш будучий музей»*.

Відомо, що 1917 року Юрко Лебіщак згадував: *«Осягненими результатами я поки що вдоволений. Посуду радо купують на всі сторони і маєм замовлень багацько із Харкова, Петрограда, Москви та других міст»*. Асортимент продукції гончарного показового пункту був представлений різноманітними глиняними виробами: столовими сервізами, кашпо, вазонами для квітів, вазами, приборами для тютюнокуріння, статуетками тощо.

Отже, вихованці гончарного пункту вивчали й розвивали традиційне гончарство, зразком для них слугували етнографічні й керамологічні матеріали. Багато майстрів, які пронесли отриманий вишкіл через усе життя, застосовували набуті знання у своєму виробництві, розвивали самобутнє опішнянське гончарство впродовж другої половини 1910-х – 1930-х років.

Сподвижницька праця дослідника і митця Юрка Лебіщака свідчить про високу самосвідомість українців у прагненні зберегти та популяризувати культурні надбання нашого народу. Дослідник-керамолог здійснив неоціненний мистецький вклад у розвиток гончарного шкільництва, збереження народних традицій українського народу, а й значить самоствердження самобутньої незнищенної української нації.

ОБРЯД СВАТАННЯ КРІЗЬ СТОЛІТТЯ

*Сагло Вікторія, учениця 9 класу
Опорного закладу «Калайдинцівський
ліцей» Лубенської міської ради
Лубенського району Полтавської області*

Керівники:

*Сичова В. Г., вчитель зарубіжної літератури,
Гроза Л. В., вчитель англійської мови*

Найвизначнішою, кульмінаційною подією в житті людини було, є і буде весілля. Власне весіллю передували такі дії як вивідина, або запити, сватання, оглядини й заручини.

Сватання – перша зустріч представників молодого з молодого та її батьками для досягнення згоди на шлюб. У нашій місцевості посередників при сватанні називали «старостами» або «сватами». Свататися було прийнято у вільний від польових робіт час (на М'ясниці (певний період після посту, коли за законом православної церкви дозволяється вживати м'ясну їжу, одружуватися) або від Пасхи до Трійці).

У старості просили, як правило, близьких родичів, поважних, обов'язково одружених чоловіків. Оскільки успіх сватання залежав і від уміння вести розмову, то при виборі старшого старости брали до уваги такі риси вдачі, як комунікабельність і дотепність. Зі сватами до дівчини найчастіше йшов і сам хлопець, адже старости повинні були показати його майбутній родині.

Сватати дівчину вирушали пізно ввечері. Зайшовши у хату з хлібом у руках і привітавшись, старости починали традиційну розмову про мисливців, що натрапили на слід куниці-красної дівичі, чи купців, що дізнаються про товар тощо. Після традиційних вітань і промов старостів кликали дівчину й прилюдно запитували її згоди на шлюб. Відповідь нареченої була обов'язковою і вирішальною. На знак згоди сватів перев'язували рушниками або підносили їм на хлібові рушники. Нареченого дівчина перев'язувала хусткою. У випадку відмови старостам підносили гарбуз. При позитивній відповіді нареченої обговорювали попередньо питання про придане. Увесь передвесільний цикл обрядовості тривав два-три тижні, інколи – місяць.

Свати їхали або йшли не по головній вулиці, а городами, ховаючись від лихого ока. Не прийнято було говорити про мету своєї подорожі, розмовляти по дорозі, щоб на випадок відмови зберегти це дійство у таємниці.

Традиційно сваталися в п'ятницю або неділю і лише після заходу сонця. Люди казали, що то добрі дні. А найкраще було справляти цей обряд у «Багатий вечір» (вечір з 13 на 14 січня). Казали: «Багатий вечір – і молоді будуть багатими».

А ще раніше все було зовсім по-іншому. Не було сватів і гучного сватання, та й парубок сидів вдома, а приходила ... дівчина (цей варіант сватання був поширеним у XVI-XVII століттях, наші старожили такого не пам'ятають). Вона йшла до батьків хлопця, якому хотіла бути за дружину, і казала його матері: «Прийміть мене, мамо, я ваша невістка». Промовляючи до майбутньої свекрухи, дівчина сідала на лаві. Якщо батьки хлопця відповідали їй, це означало, що вони та їх син згодні на пропозицію і зовсім не проти прийняти дівчину в свою родину. Якщо ж мовчали, то це означало, що вони їй відмовили. Проте дуже рідко дівчина зазнавала поразки. Відмовляти в багатьох місцевостях вважалося поганою прикметою, це могло віщувати лихо родині. І навіть якщо хлопець спочатку не виявляв згоди, батьки намагалися вмовити його: мовляв, бачиш, вона ж тебе кохає, буде гарною господинею. Або дівчина зверталася до самого хлопця: «Я бачу, що ти людина добра, що дружина твоя буде щасливою, матиме дбайливого господаря. Прошу тебе одружитися зі мною».

В історичному вимірі це було зовсім недавно – якихось два, два з половиною століття тому. Дівчата в той час мали таке ж право на сватання, як і хлопці, і користувалися ним в ті часи частіше, ніж хлопці.

Українська нація пройшла у своєму розвитку той самий шлях, що й інші європейські нації. На споконвічних українських землях упродовж минулих століть існували різні форми (підстави) започаткування шлюбних відносин між чоловіком та жінкою. Крім сватання, відомі ще викрадення (умикання) й купівля дівчини.

Викрадали здебільшого простих дівчат, хоч, як описував Г. Л. Боплан, під час танцю можна було викрасти і шляхетну дівчину. Якщо викрадач устигав добігти до сусіднього лісу, там заховатися, і його не знаходили протягом 24 годин, тоді йому пробачали. Якщо ж сміливця ловили, то карали головою. Коли викрадена дівчина бажала вийти за нього заміж, він мусив одружитися, якщо ні, то він звільнявся від покарання.

Якщо батьки дівчини не давали згоди на весілля, викрадення відбувалося за попередньою домовленістю з нею. Згодом замість насильницького викрадення настало добровільне віддання батьком своєї дочки за відповідну плату.

У дуже давні часи відбувався справжній викуп (купно, окуп) жінки чоловіком. Засобом платежу було «вено». В Іпатіївському літописі зазначалося, що молодий цілком реально викупував для себе і для свого роду жінку та її майбутнє потомство.

Князь Володимир, одружившись із грецькою княжною Анною, дав грекам за «вено» м. Корсунь. Князь Ярослав віддав свою сестру за польського князя Казимира, одержавши за «вено» вісімсот невільників.

За часів Запорізької Січі побутував звичай, за яким дівчина могла обрати своїм чоловіком засудженого до страти. Вона накидала йому на голову спеціально приготовану хустку. Якщо він давав згоду, то вирок скасовували, і хлопець уважався помилуваним. Відомі не лише факти згоди засудженого на такий шлюб, а й відмови. У такому разі вирок виконували.

Згодом започаткування сім'ї відбувалося лише шляхом сватання хлопця, коли заслані сватачем (женихом) свати разом із батьками дівчини домовлялися про весілля. «Покохавшись літо чи два, парубок до дівчиного батька й матері посилає старостів, людей добромовних і на таку річ дотепних», – писав Тарас Шевченко.

Опрацювавши літературні джерела, ми переконалися, що між обрядами сватання в різні століття є багато спільного. Деякі розходження пояснюємо тим, що кожна наступна епоха накладала на весільну обрядовість свій відбиток: вносила якісь зміни, доповнення або скорочення в дійства. Провівши чергову пошукову роботу, вкотре переконалися, що зберігати національні традиції – це обов'язок кожного українця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко В. Весільна обрядовість українців ХХ-початку ХХІ ст. : К., 2016. С.88-94.
2. Важливі весільні обряди: як проходить сватання? URL: <https://hotwed.com.ua/vesilni-tradytsiyi-obryady-zvychai/vazhlyvi-vesilni-obryady-yak-prokhodyt-svatannya>
3. Коновалова С. Народний календар: Весілля. Сватання. URL: <https://www.cultura.kh.ua/uk/folk-calendar/3451-narodnij-kalendar-vesillja-svatannja>
4. Рукопис К.М. Сементовського.
5. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. 2-е вид./ А.П. Пономарьов, Л.Ф.Артюх, Т.В.Косміна та ін. К.:Либідь, 1994. С.170-172.
6. Українське народознавство : навч. Посібник / С.П. Павлюк та ін. Львів : Фенікс, 1994. С. 229-231.

СЕКРЕТИ ГАРНОГО УЛОВУ

Терещенко Андрій, учень 5-Б класу
Гребінківської гімназії Гребінківської міської ради
Полтавської області
Керівник: Щербак В. О., вчитель української
мови та літератури

Рибальство на Полтавщині відоме здавна. У давнину люди передусім заселялися у місцях поблизу водойм, бо це сприяло веденню господарства, а можливість риболовлі при виборі місця поселення відігравала не останню роль. Вона була переважно додатковим заняттям населення, доступним будь-якої пори року людям різного віку, і не

вимагала складних знарядь праці. Для селян рибальство було підмогою в господарстві, бо риба була не лише продуктом харчування, а й предметом для продажу. Найбільше рибоводних поселень на Полтавщині розташовувалась біля Дніпра, Сули, Удаю, Ворскли, Говтви і ін. У річках нашого краю водився короп, лящ, щука, карась, лин і т. д.

Попри розвиток промислового рибальства, традиційне рибальство не втратило своїх позицій. Про це свідчать торгівля рибою на ринках та велика кількість спеціалізованих магазинів для рибалок. Традиційне рибальство зберегло свою роль добування їжі та предмета торгівлі, а ще стало видом дозвілля та розвагою, з чим пов'язано багато народних бувальщин, небилиць та анекдотів. Рибалки тепер об'єднуються в різні спілки за інтересами, і часто це є предметом обговорення в чоловічій компанії.

На Гребінківщині є лише дві річки – Сліпорід, а також Оржиця з численними заплавами, які раніше були дуже рибними. Але через їх значне обміління та пересихання в деяких місцях протягом останніх десятиліть, за словами Сергія Карповича, рибалки з багаторічним досвідом, колишнього вчителя географії, сприятливі для рибної ловлі місця зникли. Тому місцеві рибалки, як правило, групуються і вирушають автомобілями до Удаю (Пирятинщина), Сули (Лубенщина) чи до Дніпра аж на Черкащину.

Запорукою вдалої риболовлі є врахування часу, погодних і кліматичних умов, прозорості води, фази місяця, напрямку вітру – всіх тих знань, які накопичені попередніми поколіннями на основі спостережень за змінами в природі. Але слід також зазначити, що рибалки – дуже забобонний народ. Вони не просто вірять у прикмети, а й часто їх створюють.

Протягом століть існування рибальства склався стереотип, що рибальство – суто чоловіче заняття, а присутність жінок у процесі риболовлі – до невдачі.

Для риболовлі завжди потрібно одягати один і той же одяг – це начебто неодмінна запорука гарного вилову. А перед риболовлю слід добре поїсти, бо в голодного рибалки гірше клюватиме. Часто рибаки беруть із собою на рибалку «перекус». Можна брати все, крім страв із риби, бо так можна з'їсти улов.

Якщо дорогою на рибалку зустрічний побажає вдалого улову, то можна повертатися додому, адже чекає невдача – і це, очевидно, є однією з причин, чому часто на рибалку вирушають до світанку, уночі.

Дорогою на рибалку також не можна давати тримати свої снасті іншій людині, бо таким чином ти віддаси їй свій вилов. Крім того, щоб не накликати невдачі, не можна переступати через вудочку чи рибальські снасті. Поширеною є також традиція, коли вже біля водойми пе-

ред рибалкою наливають у склянку горілки і вихлюпують у водойму – це називається «налити дідові».

Наживляючи черв'яка на гачок, на нього треба тричі плюнути. А першу спійману рибку обережно знімають з гачка, цілують та відпускають у воду «за татом-мамою-дідом-бабою». Зловлену рибу треба відправляти до відра головою вперед, таким чином налаштовуючись на великий улов.

Одна з найновіших традицій серед рибалок – знищувати знайдені знаряддя браконьєрського лову: тенета, перемети, пастки. А після вдалого вилову риби рибалка в жодному разі не повинен хвалитися уловом, на що і як ловив, і взагалі рахувати спійману рибу небажано, інакше може відвернутися удача.

У різних куточках України, очевидно, є й інші традиції та забобони. Раніше для вдалого рибальства часто використовувалися певні заговляння й заговори, проте з плином часу вони, очевидно, забулися.

ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ ЯЗИЧНИЦТВА В ЕТНОФЕСТИВАЛІ «КУПАЛЬСЬКІ ГУЛЯННЯ» В СЕЛІ КОВАЛІВКА ПОЛТАВСЬКОГО РАЙОНУ

Шевченко Анастасія, учениця 10 класу

Полтавського ліцею ім. А.С. Макаренка

Полтавської обласної ради

Керівник: Сапегіна А. Ю., учитель історії

Протягом усього історичного розвитку на українську культуру впливали різні ідеї, зокрема, язичництво – давня релігія слов'ян. Окремі обряди язичництва тісно переплелися із християнськими та мають потужний специфічний симбіоз у релігійному житті українців. Вивчення та збереження спадщини українського народу – надважлива місія сьогодні, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Мета роботи: дослідити елементи язичництва, що збереглися або видозмінилися і функціонують у сучасній обрядовості християн на прикладі святкування етнофестивалю «Купальські гуляння» в селі Ковалівка Полтавської області.

Для розв'язання поставлених завдань були застосовані наступні методи: метод аналізу та систематизації наукового матеріалу, історико-порівняльний, ретроспективний, принципи об'єктивності, науковості, комплексності та системності, метод інтерв'ю.

Поєднання та переплетіння догм, уявлень та традицій язичництва і християнства в релігійності були об'єктом різних науковців.

Слов'янські вірування та міфологію, поєднання язичницьких і християнських свят в обрядовості українців досліджували такі на-

уковці: І. Огієнко, Г. Кожолянко, Г. Булашев, Ю. Буйських, П. Боднарук, О. Воропай, А. Колодний, С. Творун.

В українській релігійності вдавалося співіснувати двом різним світоглядним системам. Г. Булашев зазначав, що після прийняття християнства на Русі церковна ідеологія вкорінилася лише серед невеликої групи населення. Г. Кожолянко наголошував, що в Україні не було ніколи християнства у «чистому» вигляді.

Найбільше язичницьких елементів збереглося у святі, яке в народі називається Івана Купала. У селі Ковалівка, що на Полтавщині, з 2011 року проводиться всеукраїнський етнофестиваль – «Купальські гуляння». *«Прийшла думка організувати українське народно-обрядове свято...Купальське свято – одне з найскравіших: колоритне переплетіння язичницьких обрядів і християнських звичаїв»,* – говорить організатор дійства О. Бублика.

Головними атрибутами свята є Купайло (язичницький бог земних плодів) та Марена (зимове божество). У Ковалівці їх плетуть із гілок верби, прикрашають різнокольоровими стрічками та водять хороводи зі словами пісні «Кругом Мареноньки». Завідувачка місцевого будинку культури Віта Березній говорить, що наприкінці дійства символи відносять до води зі словами: *«А ти, Іванку, візьми Мареноньку і віднеси до води, щоб росла, буяла і на той рік ще краще стала»*. Тож цей елемент язичництва теж збережений у нашому населеному пункті.

З язичницькими традиціями були пов'язані не лише основні персонажі свята, а й деякі дрібні елементи, які також мали певне світоглядне значення. На «Купальських гуляннях» в Ковалівці вінок можна принести з собою, можна сплести на спеціальній локації або в процесі дійства з квітів, що ростуть навколо. *«Традиційно у вінки вплітали папороть та польові квіти...»,* – говорить Гончерева Тетяна, учасниця дійства.

Потім, за звичаями, перед заходом сонця дівчата збираються на вигонах біля річок і пускають вінки зі свічками по воді, ворожать. У Ковалівці цей обряд виконують дівчата у національному вбранні, обов'язково співаючи українських народних пісень. З'ясовано, що на «Гуляннях» звичай переймання вінка нареченим не зберігся.

З давнім дохристиянським світоглядом було пов'язане і стрибання через вогнище, яке, згідно з переказами, має велику магічну силу. Через нього стрибали усі охочі, проходячи таким чином своєрідний ритуал очищення. *«У нас горить близько триметрове купальське вогнище...Звісно, є сміливці, які себе випробовують і, як за стародавніми звичаями наших предків, стрибають через багаття...»,* – говорить В. Березній.

Притаманний «Купальським гулянням» і обряд виходу Нептуна та русалки з води у супроводі чортів. Зауважимо, що багато науковців

критично сприймають саме цю частину дійства, вважаючи її не автентичною, а радше пострадянською традицією.

Отже, елементи язичництва, дійсно, присутні в обрядах святкування українців. Купальські звичаї і традиції видозмінюються, осучаснюються, а деякі поступово зникають. Це добре простежується на прикладі етнофестивалю «Купальські гуляння», що проходить щороку на березі річки Коломак у селі Ковалівка Полтавської області.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кожоляно Г. Поєднання язичницьких і християнських свят у календарній обрядовості українців після офіційного введення християнства // Питання стародавньої, середньовічної історії, археології й етнології. Чернівці. 2010. Т.1. С.143-154.
2. Митрополит Іларіон (Огієнко І.). Дохристиянські вірування українського народу : історично-релігійна монографія. Київ. Обереги, 1992. 424 с. URL : https://shron3.chtyvo.org.ua/Ohiyenko_Ivan/Dokhrystyianski_viruvannia_ukrainskoho_narodu.pdf

«ШУМ'Я» – ЛЮДИ, ЯКІ СПІВАЮТЬ АВТЕНТИКУ

*Щербак Артем, учень 9-А класу
ОЗ Гребінківська ЗОШ I-III ступенів № 4
Гребінківської міської ради Полтавської області
Керівник: Бондаренко Н. В.,
вчителька історії та правознавства*

Самобутні українські мотиви, просякнуті духом певної місцевості у піснях важко не впізнати, проте дуже складно зберегти, а ще важче відтворити. Адже сучасна молодь мало цікавиться музикою наших пращурів. Хоча в сучасному шоу-бізнесі цей напрямок представлений великою кількістю виконавців та колективів, які пропагують автентичну певного регіону, та широкої популярності вони не набувають.

«Шум'я» – це власне слово співочого гурту. Воно про звук, шум, про легкість і про природність. Місія цього гурту – познайомити людей зі справжньою українською культурою та показати, що вона може мати місце у житті сучасної людини. Учасники прагнуть власним прикладом сформувати культуру ставлення не лише до пісень, а й до одягу, прикрас, традицій загалом. Молоді сучасні люди роблять це на власному ентузіазмі, а якщо діяльність приносить якийсь прибуток, то вважають своїм обов'язком спрямувати його на допомогу ЗСУ.

Магія музики непереборна. Про це свідчить і те, що дівчина з Гребінки Анна Комар, навчаючись у Києві, потрапила у середовище молоді, яка цікавилась народним співом та предметами декоративно-ужиткового мистецтва. Створення жіночих прикрас, фотосесії в тра-

диційному вбранні, спів – усе це захопило Анну. Склад колективу постійно оновлювався. І випадково до гурту приєднався земляк Анни Олександр Федоренко із Сербинівки, якого сюди теж привели подібні захоплення.

До постійного складу гурту «Шум'я» входить п'ятеро осіб, двоє з них з Гребінківщини. Але під час різних виступів та акцій у складі колективу можуть виступати і семеро, і більше учасників. Основна родзинка – виконання автентичних пісень, записаних у різних куточках України (здебільшого Полтавщини) багатоголоссям без інструментального супроводу. Важливо й те, що учасники гурту не мають професійної музичної освіти.

Пісні для репертуару здобувають з двох джерел: власні записи членів гурту, зроблені в їхніх родинях чи під час експедицій, і записи інших етномузикологів та дослідників, які були опубліковані на різних ресурсах.

Співають як унікальні пісні, зафіксовані учасниками гурту чи знайдені у архівах, так і більш «загальновідомі» (зокрема реконструйовані та популяризовані).

Загалом у репертуарі гурту близько ста різножанрових пісень. Є також багато музичних творів, записаних Олександром Федоренком із вуст його діда й баби, жителів с. Сербинівка. Це село ще цікаве й тим, що воно, межуючи з Черкащиною, єдине на Гребінківщині, де в мовленні людей наявні елементи черкаського (драбівського) наріччя.

Перший публічний виступ «Шум'я» організовано в серпні 2022 року в одному з виставкових центрів у Києві. Цей захід був суто волонтерським: збирали кошти для благодійного фонду «Гуркіт» на автомобіль для ССО «Азов». А взагалі на рахунок гурту багато благодійних виступів, які не несли собою прибутку для їхніх учасників.

Варто також виділити категорію козацьких, солдатських та рекрутських пісень, які колектив виконує окремою програмою. Цей жанр у час війни став як ніколи близьким: теми прощання, проводжання до армії, загибелі чи суму за рідними зараз знайомі всім в Україні.

Цікаво, що їхні пісні влітку 2023 року слухали в Німеччині, у місті Дрезден, де було влаштовано свято Івана Купала, а 1 жовтня колектив відвідав Полтаву, де особливо зачарував присутніх своїм виступами у Свято-Успенському кафедральному соборі, зокрема на його дзвіниці.

В цілому, хочеться зазначити: справу, яку роблять молоді люди, важко переоцінити, особливо в цей непростий час. А якщо є слухач такої пісні, то це значить, що справа не даремна.

АРХЕОЛОГІЧНЕ ТА ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

ВЧИТЕЛЬКА, ЯКА ВРЯТУВАЛАСЯ З ПЕКЛА НА ЗЕМЛІ

*Богданова Дарина, учениця 8 класу
Римарівського ліцею Краснолуцької сільської ради
Миргородського району Полтавської області
Керівник: Галась Н. Б.,
практичний психолог ліцею*

Ми дізналися, що у нашій школі працювала вчителька, яка пройшла німецькі концтабори і вирішили дослідити історію її життя. Дане дослідження є нагадуванням суспільству про злочини проти людства, про мільйони невинно загублених життів, а також про збереження пам'яті, завдяки якій людина стає особистістю, народ – нацією, а країна – державою.

Дем'янець Поліна Степанівна народилась у с. Бірки, Синівського району Сумської області, 13 жовтня 1917 року у сім'ї селянина-середняка. Базову освіту отримала у Бірківській та Римарівській школах. У кінці 30-х років XX століття сім'я переїхала до с. Римарівка, Гадяцького району.

У 1932-1935 рр. навчалася у Гадяцькому педагогічному технікумі. Працювати вчителем молодших класів вона почала у 1935 році в с. Сари, а з 1937 по 1940 рр. – у с. Броварки, Гадяцького району. З другої половини 1940 р. до 12.09.1941 р. – у с. Римарівка.

З 27.09.1941 р. у село ввійшли гітлерівські війська. На примусові роботи було вивезено до Німеччини 72 людини. Серед них була і 24-літня Поліна.

В архівній довідці ДАПО від 25.09.2001 р. значиться, що 12.04.1943 р. Дем'янець Поліна Степанівна була примусово вивезена до Німеччини, працювала у місті Гальберштат у господарстві Бауера, через 3 місяці (точна дата не вказана) здійснила втечу, 4.08.1943 р. була затримана і перебувала у в'язниці міста Гляйвіц, що у Польщі. З 22.09.1943 р. утримувалась у концтаборі міста Аушвіц (Освенцім). Особистий номер в'язня – 62597. Звільнена 9 травня 1945 року.

У своїй автобіографії Поліна Степанівна вказує, що 14.10.1944 р. команду у кількості 500 чоловік транспортують з концтабору Аушвіц у Німеччину, до концтабору у м. Хемніц, де вона пробула до 14 квітня 1945 року; далі траспортували у Чехію, до концтабору у м. Тепліц, де

9 травня 1945 року він був звільнений радянськими військами. 1 вересня 1945 року повернулася до с. Римарівка, де спочатку працювала у колгоспі, а з 1.01.1946 р. секретарем у Римарівській школі, потім вчителем молодших класів до 1972 року.

На лист до Державного музею Аушвіц-Біркенау в Освенцімі прийшла наступна відповідь від 29.10.2001 р.: “У відповідь на лист Державний музей Аушвіц-Біркенау в Освенцімі повідомляє, що в частково збережених справах архіву Аушвіц такі дані про згаданого нижче в'язня Аушвіца К.Т. номером 62597 позначена жінка-в'язень (ім'я відсутнє), доставлена колективним транспортом до КТ Освенцим 17 вересня 1943 року. Останній запис у файлах 18 вересня 1944 року КТ Аушвіц II-Біркенау: інших даних про вищезазначених немає. Основа інформації: пронумеровані списки транспортів, що прибули до КТ Освенцим, файли Інституту гігієни СС”.

Донька Поліни Степанівни, Статива Ніна Григорівна, згадує: “Маму часто запрошували на зустрічі у школи для того, щоб вона розповідала про Освенцим, також вона розповідала про табірне життя своїм учням, але те все я не могла слухати, дуже важко було... Пам'ятаю лише уривки про те, як кожного дня їх вишикували біля бараків, водили на роботу, годували гнилими овочами, бруквою. Також я запам'ятала одну історію, коли одним ранком прокинулися, а сусідка, яка спала біля мами не встає. Мама почала її будити: “Пані, вставайте...”. Але жінка була вже мертва. Мама порадила прочитати книгу Антона Хижняка “Тамара”, вона сказала, що в тій книзі пишуть про те, що пройшла я...Коли мама у 1945 р. повернулася до с. Римарівка, її вага становила 42 кг.”

Дем'янець Поліна Степанівна після закінчення війни вийшла заміж за місцевого жителя, змінила прізвище на Левун, народила 4 дітей, у 1972 році вийшла на пенсію та разом із сім'єю переїхала у м. Гадяч, де і проживала до кінця своїх днів. Померла 28 грудня 2004 року.

Поліна Степанівна пройшла нелегкий життєвий шлях, дивом врятувалася з контраційного табору Аушвіц, у якому було загублено 1,1 млн. людей, і це не остаточна цифра жертв, невинно загублених життів. Ми не забули, ми пам'ятаємо!

Ми називаємо твоє ім'я – ПОЛІНА!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автобіографія Дем'янець Поліни Степанівни.
2. Довідка ДАПО від 25.09.2001 р. №05-14-2/Д-3511.
3. Лист Державного музею Аушвіц-Біркенау в Освенцімі L.dz.I-Arch-i-4505/16582/01.
4. Інформаційна довідка про с. Римарівка, режим доступу до електронного ресурсу: https://rumarivka.at.ua/index/osvita/0-14_
5. Свідчення доньки Стативи Ніни Григорівни.

ГЛОБИНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВО-ХІМІЧНИЙ ЗАВОД

Бойко Марина, учениця 11-Б класу
Глобинського ліцею №1 ім. В.Є.Курченка
Глобинської міської ради
Керівник: Шутько Л. І.,
учитель історії

З початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, неодноразово фіксувалися випадки застосування ворогом забороненої хімічної зброї. В останнє це відбувалося в травні 2023 року в районі Авдіївки. Перед цим хімічні атаки використовувались проти Збройних Сил України під Херсоном під час деокупації.

Для російської федерації використання хімічної зброї не є чимось новим. Ще в роки Першої світової війни, після застосування німецьким командуванням задушливих газів у 1915 р., в Росії відразу приступили до будівництва фосгенових заводів в Іваново-Вознесенську, Москві, Казані і біля станцій Переїздна і Глобине. Всі ці заводи запрацювали і здійснювали поставки своєї продукції на фронт, за виключенням останнього [1].

Глобинський військово-хімічний завод знаходився в маєтку приват-доцента Харківського Університету Трефільєва (хіміка) в Полтавській губернії, поблизу Кременчука (тепер с. Горби Градизької ОТГ Кременчуцького р-ну) на відстані 30 верств від залізниці. Історія виникнення заводу пов'язана з тим, що під час війни фронт, був незадоволений повільною доставкою необхідних йому технічних засобів з тилу, дуже часто робив сам замовлення, здебільшого особам, які уміли проникнути на фронт і не скупилися на щедрі обіцянки дуже швидкого постачання всього необхідного. До їх числа належить замовлення південно-західного фронту на фосген як задушливого засобу, зроблене за пропозицією Трефільєва, що саме перебував в одному з штабів цього фронту [2].

У маєтку Трефільєва, була маленька механічна майстерня, яка ймовірно, раніше використовувалася для ремонту сільськогосподарських машин. Для виробництва фосгену потрібно дуже багато механічних установок, холодильників, і т. п. А Трефільєв запропонував дуже швидко обладнати у себе невеликий фосгеновий завод, при чому за способом, який міг викликати з самого початку великі сумніви в доцільності його застосування в заводському масштабі. Сумніви ці повністю виправдалися. Робота на Глобинському заводі велася так повільно, що до квітня 1916 року, тобто до моменту заснування Хімічного Комітету, ні про яке постачання на фронт фосгену ще не було і мови.

В кінці січня 1916 року було відправлено комісію для проведення ревізії цього заводу на чолі С. І. А. Криловим. Але в дорозі, під час аварії поїз-

да, з ним трапилося нещастя, що мало не коштувало йому життя. У квітні А. А. Дзержкович та інженер-технік хімік Д. А. Пеняк були відряджені на завод, щоб остаточно вирішити питання про подальшу долю цього підприємства. Після огляду Глобинського заводу ця комісія, так само як і інші ревізії, прийшла до висновку, що на заводі майже нічого не зроблено і, якщо в подальшому використовувати цей завод, то треба передати його в повне підпорядкування Хімічному Комітету. Приблизно через рік після надання замовлення, Глобинський завод було зроблено казенним. Відомо, що начальником заводу став військовий інженер-технік Потоцький, а старшим техніком-хіміком Мацулевич. Велика потреба в фосгені змусила підтримати клопотання про продовження його подальшої побудови.

Минуло ще десять місяців, а фосген з Глобинського заводу все ще не почав надходити. Тоді в травні 1917 року було направлено нову спеціальну комісію, яка разом з представниками від робітничого заводського комітету повинна була остаточно з'ясувати становище на заводі. Отримані дані, – правда, непідписані представниками робітників, – показали, через поганий транспорт, важку доставку матеріалів, великого числа не закінчених робіт, завод потрібно було б просто ліквідувати, так як він не має ніякого майбутнього, а в фосгені вже немає такої потреби, як це було раніше. Хімічний Комітет виніс відповідну постанову про ліквідацію заводу. Але в зв'язку з революційними подіями виникла можливість для осіб, що були незадоволені рішеннями Хімічного комітету, звертатися прямо до помічника військового міністра, Маніковського, з проханням скасувати ту чи іншу постанову Комітету. Цим і скористався лаборант Петроградського Університету Мацулевич, який, беручи активну участь в діяльності Глобинського хімічного заводу, був дуже незадоволений постановою Хімічного Комітету про ліквідацію цього підприємства, хоча було ясно, що завод випускати продукцію не буде.

Крім того, необхідно мати на увазі, що цей завод знаходився близько Кременчука, в такому місці, яке утруднювало спостереження за ним. Маніковський, не розібравши справу як слід, наказав скасувати постанову Комітету і створити такі умови, які дозволили б розпочати виробництво фосгену. Однак, незважаючи на такий наказ помічника військового міністра, до приходу більшовиків завод не дав жодного пуда фосгену, а після встановлення радянської влади всі заводи по виготовленню задушливих газів були негайно ж зупинені[3].

З матеріалів Полтавського державного архіву відомо, що у травні 1918 року була створена Ліквідаційна комісія по ліквідації Глобинського військово-хімічного заводу. Головою призначався Л. В. Ган. Було затверджено штат ліквідаційної комісії в складі: голови Ліквідаційної комісії, 2 членів Ліквідаційної комісії, діловода Ліквідаційної

комісії, бухгалтера (він же скарбник), утримувача майна, 2 конторників, комірника, 2 сторожів, 2 конюхів, кур'єра. До штату також входили і робітники: 3 машиністи, 3 кочегари, тесля та коваль. Ліквідацію планувалося закінчити до 1-го жовтня 1918 року. Але як свідчать документи тих часів цей процес затягнувся до грудня 1918 р. – січня 1919 р. [4].

Глобинський хімічний завод так і не запрацював. Але бажання виробляти і використовувати хімічну зброю в Росії, нажаль, нікуди не зникло.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іпатьєв В.М., Історія одного хіміка. Спогади.Том1.- Нью Йорк.- 1945.-с.581.
2. Іпатьєв В.М., Історія одного хіміка. Спогади.Том2.- Нью Йорк.- 1945.- с.645.
3. Державний архів Полтавської області.-Ф.995.- Глобинський військово-хімічний завод Київського військового округу, станція Горби Кременчуцького повіту Полтавської губернії.- Оп.1.- С. 5.- Переписка Ліквідаційної комісії по ліквідації майна.

У ГОРНИЛІ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНІЗАЦІЇ. ЖУРНАЛІСТ МИКОЛА ХРИСТОВИЙ

*Гацко Анастасія, учениця 9 класу
Опорного закладу «Лютенський ліцей
імені М. Л. Величая» Лютенської сільської
ради Полтавської області
Керівник: Тріль Н. І.,
вчитель української мови*

Наразі актуальним та водночас складним історичним процесом виступає українізація на теренах Лівобережної України. Так, через повномасштабну війну, згідно соціальних опитувань, 25% населення заговорило українською. Заклади та інформаційні ресурси, які мали російські назви, нарешті відмовилися від них. Та мало хто знає, що процес українізації розпочався ще понад 100 років тому і тоді досягнув піку свого національного піднесення, а потім були терни політичних провокацій радянської українізації: підступ, нищення та таврування. Лише у часи незалежності, з'явилася впевненість щодо остаточного українського відродження.

Розмах українізації у 20-х рр. ознаменовано збільшенням числа українських письменників до 259 чоловік. Але проблема в тому, що після 1938 р. їх лишилося – 36. Виникає логічне питання; Куди поділося 223 літератори? Зі шпальт газет зникає і ім'я земляка Миколи Христового, журналіста, музеєзнавця ВУАН та редактора перших україномовних газет. Пошук відповідей продовжуємо в музейних архівах отамана Л. Христового, де є документи його двоюрідного брата Миколи, що во-

ював по іншу сторону барикад, був і червоноармійцем, і соціалістом-незалежником, і хранителем українства у період двох українізацій за часів УНР та СРСР.

Нашою метою було вивчити копії архівних знахідок та дослідити політику радянської українізації на прикладі суперечливих сторінок біографії Миколи Христового.

З його автобіографії читаємо, що він, навчаючись у Москві, вступає до Української секції соціалістів. В Україні під час революції редагує газети «Вісті», «Боротьба», «Червона правда», «Трудовик», де українською друкуються Тичина, Куліш, Сосюра, Довженко, Хвилювий. Для них українізація починається в 1917 р.

Христовий, псевдонім «Аргат», був у Спільці письменників «Гарт». Як пише Нагорний, вони прагнули розвитку усіх напрямів мистецтва і українізації театру. На думку Микитенка, три «поступки» українізація, дозвіл на політичну пресу і можливість федералізації СРСР, перетягували митців «Гарту» до лав КП(б)У. Так вже із 1924 по 1929 р. комуніст Христовий – керівник відділу мистецтв при Наркоматі освіти, а з 1929 р. по 1933 – директор Київського оперного театру та Музею мистецтв ВУАН. Він був серед тих, хто відвоював Софіївський Собор, Золоті Ворота, Києво-Печерську лавру, викрив пограбування Ермітажем Ширванського водолія XIII ст.

Історик Ю. Шаповал зазначає, що в 1932 «українізацію» було засуджено як «петлюрівську», а її прихильники тепер «українізовували» Соловки. Режим виявляв та нищив «свідомих українців», сіяв розбрат поміж їх. Так, оберігаючи Л. Курбаса від переслідувань, Христовий посварився з режисером. В той час друг М. Ялович вже «щиро» свідчив в НКВД про контрреволюційні дії Миколи Христового.

Але митці встигли найголовніше: зруйнувати міф про російську надкультуру. У виданнях діаспори збереглися твори тієї доби. А важливим здобутком Христового і Ряппо в рамках українізації стало відстояне ними право викладання у вищій школі українською, завдяки якому серед студентів ширилася ідея українського відродження від покоління шістдесятників аж до героїв сьогодення.

У травні 1933 через протести Христового проти «викидання кадрів тому, що українські», сфабриковано справу як «ворога народу», а у 1938 році його розстріляно.

На прикладі долі публіциста М. Христового ми застосовували в цілому порівняльний метод при аналізі здобутків і втрат його діяльності в рамках двох українізацій 1917-21 та 1923-33 рр., здійснили спробу визначення причинно-наслідкових зв'язків між ними.

Результати наших досліджень доводять, що більшовики, зміцнюючи свою владу, вдалися до українізації як політичного ошуканства, що обернулося трагедією для української еліти. Та непередбаченим для

влади став український ренесанс, що лишив глибокий слід, закріпивши ті зрушення, що розпочалися ще в XIX ст. та довів невичерпні можливості українського народу, його мови та культури.

ГЕРОЙ ГЛОБИНЩИНИ – СТАРШИЙ СОЛДАТ ОЛЕГ КОСТИРЕНКО

Гулак Олександр, учень 6 класу

Глобинської гімназії № 3 Глобинської міської ради

Керівник: Срібний С. М., *учитель історії*

Дев'ять років триває війна в Україні. Повномасштабне вторгнення росії 24 лютого 2022-го відкрило нову сторінку героїзму, стійкості та, на жаль, втрат. Точні військові втрати Україна не розкриває – це вважається військовою таємницею. Проте якою не була б ця цифра, за кожною з них стоїть величезний біль. Берегти пам'ять про своїх героїв, вшановувати їх та бути вдячними за жертву – шлях, який щодня обирають українці. Ми повинні докласти всіх зусиль, щоб полегли герої були в нашій пам'яті не абстрактною цифрою, щоб вони отримали максимальну шану, якої тільки заслуговують.

Мета нашої краєзнавчо-пошукової розвідки – дослідити історію життя відважного воїна, нашого земляка, старшого солдата 72-гої окремої механізованої бригади імені Чорних Запорозжців – Олега Володимировича Костиренка, який ціною власного життя боровив Україну.

Олег Володимирович народився 8 січня 1971 року в м. Глобине Полтавської області. Після закінчення Глобинської середньої школи № 5 (1988 рік), навчався в Кременчуцькому професійно-технічному училищі № 7, здобув спеціальність токаря.

У 1989-1991 роках проходив строкову військову службу в частині спецпризначення повітряно-десантних військ. Після служби працював інспектором дорожньо-патрульної служби у відділенні ДАІ при Глобинському РВ УМВС України в Полтавській області. Згодом закінчив школу міліції.

У серпні 2014 року, тяжкі для України часи, Олег Володимирович Костиренко добровольцем пішов на фронт захищати українську землю від російських окупантів та найманців. Службу ніс в Донецькій та Луганській областях. Повернувся додому в жовтні 2015 року. Рік і два місяці він перебував у зоні бойових дій. Зі спогадів матері Олега Володимировича, Наталії Андріївни: « Вже тоді Олег розумів з якою загрозою зіткнулась наша держава, вже тоді побачив ворога в обличчя і оцінив всю небезпеку ситуації і стверджував, що «ДНР» і «ЛНР», анексію Криму це не закінчиться».

З вересня 2016 року до січня 2021 року проходив службу в Глобинському районному військовому комісаріаті, після чого був переведений до 72-ї окремої механізованої бригади імені Чорних Запорозжців (в/ч А2167), де служив старшим стрільцем.

Зі спогадів дружини Людмили: «В чоловіка було кілька поранень, і під час АТО і вже на війні. Та він на це не зважав. Весною 2022 року лікуючись у військовому шпиталі, отримав вердикт лікарів – з такими ранами не воюють. Але Олег Володимирович знову повернувся в стрій говорячи при цьому: «А хто – коли не я! Як же мої побратими...»

Останньою бойовою звітягою Олега Володимировича стала оборона міста-фортеці Бахмут, де разом з побратимами спочатку відбивали «м'ясні штурми» вагнерівців, згодом прикривали організований відхід наших воїнів. Позиції, які займали «Чорні Запорозжці» обстрілювалися ворогом з максимальною інтенсивністю і з усіх видів озброєнь. Але вони вистояли і виконали бойове завдання – зробили те, що повинні були зробити.

1 серпня 2022 року під час артилерійського обстрілу позицій підрозділу поблизу населеного пункту Травневе Бахмутського району Донецької області Олег Костиренко отримав поранення несумісні з життям. Похований на Центральному кладовищі м. Глобине.

Указом Президента України від 20.10.2022 р. №729/2022 за особисту мужність і самовіддані дії, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, старший солдат Олег Костиренко нагороджений Орденом «За мужність» III ступеня (посмертно). Орден вручили матері – Наталії Андріївни Костиренко та дружині – Людмилі Березовській.

Пам'ять народу – це те, що забезпечує його єдність. Наше дослідження – це наша вдячність і шана воїну ЗСУ Олегу Володимировичу Костиренку та всім полеглим оборонцям України за те, що ми можемо жити, працювати й любити. Це зв'язок із тими, хто вже не зможе побачити нашу перемогу.

Навічно в бою, щоб тільки його народ зберіг волю та здобув ПЕРЕМОГУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віддали життя за Україну. Костиренко Олег Володимирович. Сайт Глобинської міської ради. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://globynska-gromada.gov.ua/news/1677182271/> – назва з екрана.
2. Душенко А. Родині загиблого воїна з Кременчуччини Олега Костиренка вручили орден «За мужність» [Електронний ресурс] / А. Душенко // Режим доступу: <https://www.telegraf.in.ua/kremenchug/10116595-rodini-zagiblogovojina-z-kremenchuchchini-olega-kostirenka-vruchili-orden-za-muzhnist.html>. – назва з екрана. Макрашина В. Вічна пам'ять! На війні загинув військовий Олег Костиренко з Полтавщини [Електронний ресурс] / В. Макрашина // Режим доступу: <http://pplus.in.ua/78853-vichna-pamiat-na-viini-zagynuv-viiskovy-oleg-kostyrenko-z-poltavshchyny.html> – назва з екрана.

ГОЛОДОМОР 1932-1933 РОКІВ В СЕЛІ УСТИВИЦЯ

Закладна Анастасія, Кушко Світлана,
учениці 11 класу, вихованки гуртка «Історичне
краєзнавство»
Устивицької гімназії Гоголівської селищної ради
Миргородського району Полтавської області
Керівник: Кальник Ю. М., керівник гуртка

В історії бурхливого XX-го століття Голодомор 1932-33 років в Україні посідає особливе трагічне місце. Давні джерела зберегли гіркі свідчення про голодні лихоліття, що не один раз спустошували цілі села та родини. Майже кожне століття позначене голодними роками.

У 1932–1933 роках внаслідок Голодомору, проведеного радянською владою, у селі загинуло 930 мешканців. Збереглися свідчення про Голодомор місцевих жителів, серед яких Довгаленко А. Я. (1924 р. н.), Лугай А. Д. (1907 р. н.). У 1932 році село було занесено на «чорну дошку».[2] Один епізод з історії с. Устивиця, документи про який зберігаються у архіві управління СБУ в Полтавській області (Справа № 10196-с): «Справа № 10196-с з обвинувачення в організації масового виступу у селі Устивиці Великобагачанського району».

Як свідчить обвинувальний вирок, «...2 травня 1932 року селяни-одноосібники Наталія Насвіт, Антон Заєць, Семен Скляр та колгоспник Федір Свищ зібрали на базарі 150 своїх односельців і оголосили, що на станцію Гоголеве прибули три вагони зерна для роздачі населенню. Натовп рушив до сільської ради з криками: «Ми голодні! Дайте нам хліба!». Однак цей похід закінчився нічим – селяни погаласували під стінами сільської ради до вечора (на момент сходки голова завбачливо втік зі свого кабінету) і розійшлися по домівках.

Вже наступного дня, захопивши в заручники голову сільської ради та завідувача пункту «Заготзерно», натовп (переважно жінки) рушив до зерносховищ на станцію Гоголеве (за 7 км від Устивиці). Попереду несли чорний прапор як символ голоду та смерті. І вели голову сільської ради, котрого підганяли погрозовими вигуками: «Веди на станцію, усе одно ми тебе вб'ємо. Задавить би його на місці! Забрали хліб, тепер віддавайте нам його назад!» Такого жаданого хліба селяни так і не отримали – міліція та залізнична охорона не допустили голодних жінок до клунь із зерном і розігнали натовп. Щоправда, до кровопролиття не дійшло.

А за кілька днів почалися арешти. Слідство дуже швидко знайшло винних, повісивши всі звинувачення на «куркульських недобитків», селян-одноосібників. Хоча насправді головним винуватцем відчайдушного походу по хліб були не люди, а злочинна влада, що організувала штучний голодомор [3] [4].

«І наостанок, ще одне свідчення, котре має безпосередній стосунок до Устивиці. Згадує віце-президент Академії наук вищої школи України Петро Масляк: «Мій рідний дядько Масляк Василь Андрійович, командир Червоної Армії, приїхав у 1933 році з Далекого Сходу у відпустку додому. На кордоні з Україною його зустріли «заградительные отряды». «На Украину нельзя. Давим хохлов», – засміявся старший, сприйнявши мого кирпатого й вилицюватого дядька за свого. Вищий чин і рішучий характер дозволили дядькові Андрію прорватися в Україну. Те, що побачив там він, людина, яка пройшла всю війну, не міг ніколи пізніше описати словами. У рідній Устивиці Великобагачанського району люди їли людей! Навколо 12-тисячного козацького села Устивиці теж стояв «заградительный отряд». На запитання дядька-офіцера, коли знімуть військову облогу, угодований командир сказав: «Как сдохнет последний хохол»... Залишилося менше трьох тисяч осіб...». Знати на що здатен наш ворог і зберігати пам'ять – важливе завдання для усіх наступних поколінь українців. Пам'ятаємо. Не пробачимо!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративно-територіальний поділ Полтавщини (1648–1941 рр.). Довідник з історії адміністративно-територіального поділу / Редкол: Адаменко В.М. та інші. – Полтава, 2002. – 205 с.
2. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. Полтавська область/ Упорядн. О. А. Білоусько, Ю. М. Варченко, В. О. Мокляк, Т. П. Пустовіт – Полтава: Оріяна, 2008.– С. 40
3. Борисенко В. Свіча пам'яті: Усна історія про геноцид українців у 1932–1933 роках. – К., 2007. – 288 с.
4. Устивиця // За ред. А. В. Кудрицького. Полтавщина: Енцикл. довід.. – К.: УЕ, 1992. – С. 1024. – ISBN 5-88500-033-6. – с. 928–929

ІСТОРІЯ ЗАТОПЛЕНОГО СЕЛА, АБО ІСТОРІЯ, ЩО ПОКРИТА ВОДОЮ

***Кисельова Єва, учениця 9-А класу
Кременчуцького ліцею № 5
імені Т. Г. Шевченка Кременчуцької
міської ради Кременчуцького району
Полтавської області
Керівник: Коваленко О. Р.,
вчитель географії***

Майже кожен з нас, чув легенду про Атлантиду, але чи знаєте Ви, що на території України сотні, або навіть тисячі сіл «утоплеників». Через створення водосховищ, багато сіл пішло під воду, а історія поселень була забута. Одним із таких сіл було Жовнине. Село Жовни-

не, історична назва Жовнин, – одне з найстаріших сіл Черкаської та Полтавської областей. Населений пункт має неймовірну історію. Але з створенням Кременчуцької ГЕС від селища залишилося мало що. На думку дослідників, с. Жовнин з'явилося на місці давньоруського міста «Желді». Перша згадка про це в літописах 1116 року.

Після спалення міста Дрютеска Полоцького князівства в Желді переселили його жителів. Місто Желді було в числі захисних поселень для захисту південно-східних кордонів Русі. Мабуть, Жовнин, до затоплення, був так званим спадкоємцем міста Желді. Вірогідно, в 1185 році Желді були розорені Половцями. Стара назва була забута через відсутність постійних жителів на теренах села на протязі тривалого часу. У першій половині XVI століття село згадується під назвою «Кліматин» або «Кліматичі». Кліматин належав Смагам, потім був відданий під Черкаський замок, а 1510 року перейшов до правління овруцького підстарости Михайла Павші. 25 серпня 1512 року Михайло Павша заповів село Києво-Пустинно-Миколаївському монастиреві. Території Жовнина перейшли до влади Михайла Бабузи, а в 1590 році до князів Вишневецьких. Олександр Вишневецький призвав туди населення, та будував укріпленні «городки» від татарських набігів. Києво-Пустинно-Миколаївський монастир остаточно втратив Кліматин. Вишневецький повністю захопивши територію села, залишає за ним назву Жовнин. Село в документах 1628 року згадується як містечко. Фортеця Жовнина позначена на одній з карт Гільома Левассера де Боплана, складеною приблизно в середині XVII століття. Фортецю в Жовнині турки зруйнували, населений пункт втратив своє воєнно-стратегічне значення. Від 1649 року Жовнин затвердили адміністративним центром «Сотні Жовнинської», яка ввійшла в склад Чигиринського полку. 1655 року Жовнин був закріплений за Києво-Пустинно-Миколаївським монастирем. В жовтні 1658 року Жовнин був знищений. 1679 року татари захопили містечко, але їх вигнали козаки Полтавського полку. Жовнин належав Градизькому монастирю, а після націоналізації монастирських земель в 1786 році село перейшло до казни. В 1782 році Жовнин був у складі Київського намісництва, з 1796 року у Малоросійської губернії, а з 1802 року у Золотонівському повіті Полтавської губернії. Село стає волосним центром в другій половині XIX століття. На початку XX століття в Жовнині мешкало 7157 жителів, а отже було достатньо помітним містечком. Доречі, саме в Жовнині пройшла юність великого українського композитора Лисенка Миколи Віталійовича. В селі з грудня 1919 року встановилася радянська влада. Районним центром Кременчуцького округу з 28 серпня 1928 року до 2 вересня 1930 року став Жовнин. До складу Градизького району Харківської області увійшов через деякий час. З 1937 року увійшов до

складу Глобинського району Полтавської області. У вересні 1941 року село було окуповане німецькими військами.

З будівництвом Кременчуцької ГЕС, 1959 року Жовнин був затоплений, і перенесений на захід. Тепер село має назву Жовнине. Зараз від старого села, так його називають місцеві, залишилось мало що, зокрема назва, герб і штампи. Наразі територія старого Жовнина підпорядковується Кременчуцькому району Полтавській області, а село Жовнине входить до складу Золотоніського району Черкаської області.

Роблячи ГЕС радянська влада завдавала шкоди не лише екології, а і культурній спадщині. Зараз наше завдання відновлювати та розповсюджувати історію неймовірних та цікавих українських сіл та міст.

НАВІЧНО ЗАЛИШИЛИСЯ У НЕБІ

*Кобзуненко Дар'я, вихованка рою «Соколята»,
учениця 11-Б класу Опорного закладу освіти
«Миргородський ліцей «Лінгвіст» Миргородської
міської ради Полтавської області»*

*Керівник: Ярославська О. М.,
заступник директора з НВР*

Ранок 24 лютого 2022 року. Гучні вибухи сполохали життя мирних мешканців багатьох регіонів України. Розпочалася повномасштабна війна. Гуркіт літаків у небі – це наші військові льотчики відбивають ворожі атаки та прикривають країну від ударів з повітря. Одними із перших вирушають у політ миргородські льотчики, Герої України: полковник Олександр Оксанченко та майор Степан Чобану. Відволікаючи на себе ворожу авіацію, вони виконали свій обов'язок перед земляками та Батьківщиною, віддавши своє життя за свободу та незалежність нашої країни.

Це особистості, які ще за життя стали найкращими. Ордени «Золота Зірка», за якими не просто подвиги Героїв, а врятовані життя українців. Полковник Олександр Оксанченко та майор Степан Чобану не один рік служили пліч-о-пліч у миргородській бригаді. Кожен мав десятки років вислуги та тисячі годин нальоту.

Степан Іванович Чобану народився у селі Долинському Одеської області. Після закінчення Чернігівського вищого військового авіаційного училища почав проходження військової служби на Кіровоградщині. Потім тривалий час служив у Миргороді. Здобув кваліфікацію «Військовий льотчик 1 класу», його загальний наліт склав понад 1100 годин на літаках Л-39, МіГ-23 (модифікацій «М», «МЛ», «МЛД»), Су-27. Учасник багатьох навчань та досліджень військової техніки, брав участь у трьох військових парадах з нагоди Дня Незалежності України – пролітав над

Хрещатиком у 1998, 2001, 2008 роках. Брав участь у складі демонстраційної групи вітчизняних ВПС у Румунії у 2001 та 2016 році.

2010 року пішов на заслужений відпочинок, але 2015 року у зв'язку з військовою агресією росії вирішив повернутися до лав ЗСУ, маючи бездоганний послужний список і відмінні льотні навички він був необхідний для підсилення наших Повітряних Сил. Як один із найдосвідченіших льотчиків українських Повітряних Сил, постійно чергував у складі сил протиповітряної оборони. Підтримував молодий льотний склад, підвищував їх вишкіл, навчав їх польотів як льотчик-інструктор.

23 лютого 2022 року Степан Іванович заступив на бойове чергування, а вже 24 лютого 2022 року вивів літак з-під підступного російського ракетного удару країни-агресора, з честю і гідністю продовжував виконувати бойові вильоти, за декілька днів встиг виконати більше 10 бойових вильотів, для протидії ворожій авіації та крилатим ракетам. 28 лютого на літаку Су-27 першим піднявся в повітря і вступив у повітряний бій над містом Кропивницьким, відволікаючи на себе ворожу авіацію, був атакований ракетами, внаслідок чого загинув смертю хоробрих. Його дії забезпечили підняття у повітря решти літаків частини, виведення їх з-під удару та перебазування на резервний аеродром.

Льотчика Олександра Оксанченка знали не лише у Миргороді, але і в усьому світі.

Олександр Якович Оксанченко народився 26 квітня 1968 року в селі Маломихайлівка Покровського району Дніпропетровської області в простій селянській родині – його батько був механізатором, а мати працювала на елеваторі. Школу здібний хлопчина закінчив зі срібною медаллю й вступив до Харківського вищого військового авіаційного училища льотчиків імені С. І. Грицевця. Як жартома казав Олександр Якович: «...у льотчики пішов заради шоколадок (на той час льотний пайок вирізнявся, зокрема, й наявністю цього продукту).

На довгі роки місцем служби льотчика та його другою малою батьківщиною став Миргород. Тут за понад два десятиліття офіцер прослужив до посади заступника бригади тактичної авіації з льотної підготовки.

Військовий льотчик 1-го класу Олександр Оксанченко був визнаний міжнародною авіаційною спільнотою як один із найкращих льотчиків-винищувачів світу та один із найкращих майстрів повітряного пілотажу. Неодноразово представляв Україну та виборював призові місця в авіаційних пілотажних показах у Великій Британії, Угорщині, Румунії, Польщі, Словаччині, Чехії, Данії, Бельгії та Мальті.

Останній виліт аса відбувся 25 лютого 2022 року. До того часу полковник Олександр Оксанченко встиг дослужити до граничного віку перебування на військовій службі – він звільнився у запас у 50 років у 2018 році. З нальотом понад 2000 годин за плечима, участю в АТО, де

у 2014 році встиг виконати десятки бойових вильотів, нагороджений орденом Данила Галицького і медаллю «За військову службу Україні».

А ще встигав бути просто поважною людиною та громадянином: у 2016-му став людиною року у Миргороді, почесним громадянином цього міста. З листопада 2020 року був депутатом Миргородської міської ради.

Головнокомандувач Збройних Сил України генерал Валерій Залужний назвав Олександра Яковича Людиною-легендою.

Загинув у небі над Києвом, відволікаючи на себе ворожу авіацію. Загалом, усі, хто знав Олександра Оксанченка особисто, переконують, що він став Героєм ще за життя.

За словами начальника 831 бригади тактичної авіації Олександра Мостового, Степан Чобану та Олександр Оксанченко назавжди залишаються в строю. Так само Герої будуть жити у пам'яті миргородців та серцях своїх рідних.

Подвиг тих, хто зупинив російську навалу й наближає Перемогу, назавжди буде в пам'яті усіх прийдешніх поколінь українців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відволікав на себе ворожу авіацію: у бою загинув найкращий військовий льотчик України Олександр Оксанченко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://fakty.ua/397476-otvlekal-na-sebyavrazheskuyu-aviaciyu-v-boypogib-luchshij-voennyj-letchik-ukrainy-aleksandroksanchenko>
2. Гройс України Олександр Оксанченко: Любив небо, ним жив, у небі навечно й залишився. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/366677>
3. Людина-легенда – це про Олександра Оксанченка. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2023/04/26/lyudyna-legenda-cze-pro-oleksandra-oksanchenka/>
4. Майор Чобану відволік російську авіацію у бою над Кропивницьким. Історія пілота, який загинув. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://suspihne.media/217835-major-chobanu-vidvolik-rosijsku-aviaciyu-u-bou-nad-kropivnickim-istoria-pilota-akij-zaginuv/>
5. Найкращий пілот-винищувач у світі Оксанченко загинув у повітряному бою – відволікав авіацію РФ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.unian.ua/war/naykrashchiy-pilot-vinishchuvach-usviti-oksanchenko-zaginuv-u-povitryanomu-boyu-vidvolikav-aviaciyu-rf-novinivtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11723245.html>
6. Олександр Оксанченко загинув у повітряному бою, відволікаючи на себе ворожу авіацію. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://armyinform.com.ua/2022/03/01/12oleksandr-oksanchenko-zaginuv-u-povitryanomu-boyu-vidvolikayuchy-na-sebe-vorozhu-aviaciyu/>
7. 58-річний майор Степан Чобану прийняв на себе удар ворожої ракети. "Понад усе любив літати". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://expres.online/zhittevi-istorii/58-richniy-mayor-stepan-chobanu-priynyav-na-sebe-udar-vorozhoi-raketi-ponad-use-lyubiv-litati>

ДОРОГА В БЕЗСМЕРТЯ

Марюхно Ульяна, учениця 8-А класу
Ліцею №17 «Інтелект»
Полтавської міської ради
Керівник: Гончаренко Т.О.,
учитель англійської мови

На жаль, сьогодні у протистоянні широкомасштабній російській збройній агресії гинуть найкращі, найдостойніші, ті, хто завжди попереду, хто не ховається за спинами інших.

Одним із тих, хто першим став на захист України ще в 2014 році і загинув, захищаючи державний суверенітет та територіальну цілісність нашої країни, був випускник Ліцею №17 «Інтелект» (колишньої Полтавської гімназії № 17), Денис Сергійович Синюк, солдат розвідувального взводу 1-го батальйону 95-тої окремої Житомирської десантно-штурмової бригади, Народний Герой України.

У наших тезах ми намагалися зробити узагальнення та систематизацію матеріалів щодо життєвого шляху Дениса Синюка, висвітлення деяких фактів його біографії, які допоможуть зрозуміти, як звичайний полтавський юнак став справжнім Героєм.

Основою цих тез виступають записані усні інтерв'ю, зібрані письмові спогади про Дениса, надані нам його рідними, друзями, вчителями, побратимами. Також у процесі дослідження були використані публіцистичні статті та довідкова літератури з теми, відео- та фото-матеріали.

Звернення до постаті одного з наших захисників, людини, яка все своє коротке життя присвятила служінню своєму народові та своїй Батьківщині, є надзвичайно актуальним.

Майбутній захисник України народився 31 травня 1993 року у щасливій родині Сергія та Олени Синюків, ріс у любові та достатку. Вчителі ліцею завжди згадують Дениса з величезним теплом. Хлопчик користувався особливою увагою однокласників, був жартівником і до-тепником, мав гарні акторські здібності та брав участь у постановках шкільної театральної студії.

Ще навчаючись у школі, Денис почав робити перші кроки назустріч своїй мрії – стати військовим, займався спортом, вів здоровий спосіб життя, був вихованцем військово-спортивного центру “Воїн”. Денис проходив посилену фізичну підготовку, займався рукопашним боєм, військово-спортивними багатоборствами, вивчав техніку володіння холодною та стрілецькою зброєю.

У 2008 році Денис Синюк закінчив 9-ий клас та за порадою мамі вступив до Полтавського політехнічного коледжу та у 2012 році отри-

мав диплом за спеціальністю “Монтаж та експлуатація електроустановлення”.

3 жовтня 2012 року юнак був призваний на строкову службу до Збройних Сил України. Оскільки десант був його мрією, юнак точно знав, що має потрапити до 95-тої окремої Житомирської десантно-штурмової бригади.

Ще до кінця строкової служби, 11 квітня 2013 року, Денис підписав контракт, щоб продовжити службу і стати професійним військовим. Хоча Денис не любив зайвого пафосу, ніколи не називав себе патріотом, проте, коли в Україну прийшла біда, він не роздумуючи пішов її захищати. Хлопець потрапив до зони АТО у березні 2014 року, брав участь у багатьох військових операціях: звільненні Краматорська та Слов'янська, захисті Донецького аеропорту та інших.

Останньою військовою операцією Дениса було вивезення поранених з району Донецького аеропорту. 26 січня 2015 року поблизу села Спартак Ясинуватського району Донецької області група десантників потрапила під мінометний вогонь противника – так загинув Денис Синюк. Поховали солдата-розвідника 29 січня 2015 року у Полтаві на міському кладовищі на Алеї Слави.

За мужність, відвагу, виявлені під час служби, Денис Синюк був відзначений численними нагородами за життя і по смертю.

У Ліцеї №17 березуть пам'ять про свого Героя. 22 січня 2016 року на будівлі закладу відкрито меморіальну дошку, присвячену Денису Синюку. У жовтні 2016 року відкрито кімнату пам'яті “Дорога у безсмертя”, в якій представлена інформація щодо життєвого шляху військовослужбовця, спогади його друзів, фотоматеріали. У січні 2018 року видано книгу-спогад «Денис Синюк: дорога в безсмертя».

Нехай про наших захисників говорить весь світ, не забуваючи наскільки велику ціну платить Україна за право бути вільною країною на своїй землі. Вічна Слава Героям!

ТУРБАЇВСЬКЕ ПОВСТАННЯ

Москаленко Олександра, учениця 9 класу
Петрівської гімназії з дошкільним підрозділом – філії
Великокринківського ліцею,
вихованка гуртка «Пізнаємо рідний край»
Глобинського центру дитячої та юнацької
творчості Глобинської міської ради
Кременчуцького району Полтавської області
Керівник: Шадура Ю. А., учитель історії

Одним із найбільших гострих проявів антифеодальної боротьби селян кінця XVIII століття стало повстання у селі Турбаї Голтвянського району Київського намісництва (Кременчуцький район, Полтавської області). У 2023 році минула 234 річниця Турбаївського повстання та початку діяльності «козацько-селянської республіки». Патріотизм народу, його прагнення до волі, зацікавленість долею пращурів актуальні в усі часи.

Ми спробували дослідити історію виникнення села Турбаї, історію Турбаївського повстання 1789-1793 роки, з'ясувати сучасний стан села.

На початку XVII століття Середнє Придніпров'я продовжувало залишатися територією, яка приваблювала український люд родючістю цілих земель та близькістю до Запорозької Січі. «Історія міст і сіл Української РСР» свідчить: « У 30 –х роках XVII століття на лівому березі річки Хорол виникло село «Ярубазівка».

Проведені топонімічні дослідження показали: назва походить від особливостей рельєфу «Яр», у якому козаки створили похідну базу. Ймовірно, що саме село Ярубазівка давало козакам при потребі як продовольство, так і живу силу. Згодом село набуває нової назви – Турбаї, яка походить від прізвища козака Турбая, що поселився тут у 40-х роках XVII століття.

Почнемо з того, що в період коли Україна перебувала під владою Речі Посполитої, Турбаї були у володіннях магната Вишневецького. Після козацької революції 1648-1657 рр. село Турбаї ввійшло до Остап'євської сотні Миргородського полку стало називатися «вільно-військовим», а жителі відбували ряд повинностей на старшину, сплачували гроші і натуральні податки. У 1711 році Миргородський полковник, а згодом гетьман Д. Апостол виписав турбаївських козаків з реєстру і велів писати їх своїми підданими. Дніпропетровський державний обласний архів подає цікаві відомості про ці події Боплана в «Описі України»: «У селі Турбаях на річці Хорол їхнім предкам для спільного переїзду була зайнята гребля і на ній з їхнього дозволу козак Остап'євський Б. Михненко побудував млина, тоді миргородський полковник Апостол, купивши того млина і йдучи в похід до Прута, всіх того села козаків

повернуть з дороги і наказав ту греблю гатити, і з того часу велів по ревізіях писати своїми підданими».

Після смерті гетьмана у 1734 році новий миргородський полковник Капніст записав 76 турбаївців у козаки. У 1767 році внучка Апостола – Катерина Битяговська стала володаркою села, а через 9 років продала Турбаї поміщикам Базилевським «у вічне та спадкове володіння». Брати Іван та Степан Базилевські та їх сестра Марія, які з 1782 року стали володіти Турбаями почали гнобити селян. На допомогу їм у 1783 році вийшов указ Катерини II про закріпачення селян в Україні.

Гніт кріпаччини не зломив турбаївців. У міру його росту зростало прагнення до волі. Базилевські лютували, так у дослідженні К. Гуслистого говориться: « ... під час складання останньої ревізії 1782 року пани відібрали у селян потрібні їм для доведення природи їхньої козачої папери». Основним видом боротьби за волю турбаївці обирають подання звернень до урядових установ. У червні 1788 року Сенат лише частково задовольнив прагнення жителів села Турбаї, козацькі права відновили лише 76 сім'ям.

Про ухвалу Сенату турбаївцям офіційно оголошено було в січні 1789 р. 5 січня 1789 р турбаївці категорично відмовились виконувати панщину, коритися поміщикам і представникам місцевої влади. Вони оголосили про свої козацькі права і організували сільське самоврядування на чолі з отаманом суддею і писарем. У травні 1789 р в село з метою придушення виступів селян прибули чиновники Голтвянського нижнього земського суду з військовою каральною командою і гарматою.

Дослідник К. Гуслистий вважає, що приводом до повстання було захоплення поміщиками худоби турбаївців. Проте більш вірогідною є версія, що масові арешти підштовхнули жителів села взятися за зброю.

8 (19) червня 1789 року почалось збройне повстання. Турбаївці обеззброїли команду, було побито членів суду, а потім селяни повернулися до садиби Базилевських, де вчинили розправу над поміщиками.

Протягом 4 років повсталі не корилися владі. За цей час у Турбаях сформувалося самоврядування. Всі громадські справи вирішувалися на зборах. Виконавчу владу здійснювали виборні отамани, суддя та писар. З Турбаїв рух швидко перекинувся на інші села Базилевських – Остап'є, Зубані, Очеретувате, В. Кринки.

Царський уряд був добре поінформований про події в Турбаях, але враховуючи складне міжнародне становище, тривалий час намагався припинити опір повстанців без застосування військової сили. Влада боялася, що розправа з турбаївцями не викликала росту селянського руху.

За планом Г. Потьомкіна бунтівливих селян було переселено у Таврійські володіння, який був реалізований у 1794 році. Всього було переселено 2 300 осіб.

Було вирішено переселити 468 турбаївців за Буг, до Дністра, в села Яські та Біляївко. Тих, хто не мав зв'язків з козаками пересилили в Таврійську область. Найбільше турбаївців осіло в районі колишнього татарського поселення Чалбаси. У 1799 році тут мешкало 1139 жителів. Зачинщикам повстання смертну кару було замінено на довічні каторжні роботи в Тобольськ. Завдяки турбаївським родинам були засновані Каланчак та Чаплинка.

Після переселення бунтарів село Турбаї стало невеликим хутором, але не зникло. Поміщики переіменували його в Скорбне. Дух не покори селян гнобителям був невмирущим.

У 1919 році на сході села було вирішено повернути історичну назву Турбаї. У 1989 році турбаївці з усієї України з'їхались до своєї історичної батьківщини, де відбулись урочистості з нагоди 200 – річчя Турбаївського повстання.

Сьогодні села мають великі проблеми. Це проблеми усієї нашої держави- війна, занепад духовності, руйнація осередків культури. І якщо в умовах тоталітаризму Турбаї не загубилися, то наскільки важливим є завдання не допустити зникнення пам'яті Турбаївського повстання 1789-1793рр у незалежній Україні, як вірець волелюбства, патріотизму нашого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Історія міст і сіл Української РСР, 3 т; К., 1983р.; 719 с.
2. Дніпропетровський державний обласний архів.
3. Гуслий К. Турбаївське повстання, К., 1947 р., 41с.

ПРАЦЮЄМО ДЛЯ УКРАЇНИ РАЗОМ. ДОСВІД ДІБРІВСЬКОЇ ГРОМАДИ

*Пальок Оксана, учениця 11 класу
Дібрівської гімназії Миргородської міської ради
Полтавської області,
вихованка гуртка «Рідний край»
Центру позашкільної освіти
Миргородської міської ради
Керівник: Гришко В. А., керівник гуртка*

Українці за характером емпатичні, вмють і хочуть допомагати. З війною ми зіткнулися в 2014-му, і за дев'ять років не лише загартували свій дух, але й розвинули волонтерську культуру в Україні. З початку вторгнення росії на нашу територію в лютому 2022 року українці активізувалися ще більше.

Із початком російського вторгнення вся Україна перетворилася на єдиний фронт, який системно протистоїть ворогу. Кожен громадянин

і громадянка, які не на передовій, міцно тримають тил і разом наближають Перемогу. В селі Дібрівка Миргородського району люди, не покладаючи рук, від самого початку повномасштабної війни, працюють, щоб забезпечити потреби армії та територіальної оборони.

Активністю громадян зацікавилася журналістка газети «Kolo.news» [3]. Наталія Сіробаб взяла інтерв'ю у місцевих жителів і розмістила його на своєму сайті. Стаття вийшла в збірку «У серці – Україна» [2].

Після 24 лютого всі знаходились в якомусь заціпенінні, і тільки через декілька днів організувалися для роботи. Мабуть, як і у більшості активних громадян на початку березня, уся наша робота базувалась на спільних персональних контактах та була досить хаотичною. «Нашою метою було знайти партнерів, які не лише зможуть швидко довести необхідний вантаж, а й матимуть весь пакет документів та домовленостей з державою, щоб вести спільну діяльність чесно та прозоро. Так ми і почали працювати, намагаючись знайти людей. Жажливе усвідомлення війни і загроза життю рідних спонукала до активних дій.» Так пояснювала свої дії вчителька історії Дібрівської гімназії.

Односельці згадують, що об'єднатись допомогла створена у соціальній мережі група «Дібрівка: допомога», пізніше перейменована на «Наше село: допомога» (бо не можна було називати населений пункт), де почали вирішувати проблеми не тільки нашої громади. Подавалися оголошення, поширювали сигнали повітряної тривоги, залучали людей для допомоги ТРО, налагодили харчування блокпостів за власний кошт, шукали сітки, домовлялись про перевезення людей, бо громадський транспорт не ходив, шукали оселі та все необхідне для ВПО.

Спочатку налагодити роботу було важко, бо не вистачало часу і ресурсів. Все необхідне для відправки приносили, потім сортували і відвозили до міста. Пам'ятаєте популярний анекдот: «Якщо українцям сказати, що для перемоги необхідна ядерна босоголовка, то її через дві години не тільки збирають але і привезуть волонтери. З чаєм на додачу [4].

Коли з'явилися формування територіальної оборони, місцеві мешканці почали збирати кошти, щоб забезпечити хлопців та дівчат речами першої потреби, починаючи від білизни та закінчуючи посудом. Пізніше постало питання харчування бійців на блокпостах. Зробити процес приготування їжі у селі більш організованим допомогли місцева адміністрація та керівництво гімназії.

На початку війни, коли їдальня ще не працювала, волонтеркам доводилося кувхарити вдома. Спочатку місцеві жінки готували їжу для миргородської ТРО. Там потрібно було годувати багато людей, і їхня кухня не все встигала це робити. Сільські добровольці передавали туди і харчі, і продукти, а коли до допомоги долучилися інші села, почали готувати для місцевого блокпосту. «Хлопці скаржилися, що

немає розвантажувальних жилетів, ріжки в кишенях носять. Ми порадилися, зібрали кошти й почали виготовляти. Ще так організовано в нас не шили. Миргородські волонтерки допомогли нам із викрійкою. Ми закупили фурнітуру, гумки, купили до них паски. Частину виготовляли миргородські швачки. А частина наших дівчат удома шила безпосередньо «розгruzки», а інша пришивала кнопки, – розповіла Віра Андріївна під час інтерв'ю. Екіпірування роздавали безкоштовно тим бійцям, які його потребували. Коли були готові перші розвантажувальні жилети і світлини виставили в групі – всі зрозуміли: спільно можна зробити все. Це з інтерв'ю для газети «Коло».

Спочатку з продуктами харчування не було проблем: люди стихійно приносили все, то з часом ресурси закінчувалися – треба було щось робити. На допомогу прийшов керівник місцевого підприємства. Він повністю забезпечив кухню м'ясом, крупами та іншим. Було розроблено графік за яким кожного дня чоловіки, які мали власне авто, відвозили по черзі гарячі обіди воїнам. Цікаво, що спільна біда об'єднала різні категорії населення, незважаючи на освіту, статки чи місце в суспільстві. Через Миргород їхали потяги з біженцям і дівчата через день ліпили по 250-300 вареників, випікали пиріжки, булочки для продуктових пакетів. Все це відвозили на пункт волонтерської організації «Миргород-Допомога». Діти теж допомагали. Збирали вишні. Переробляли їх, щоб було з чого випікати смаколики. Дорослі і діти розуміли, що зима буде важкою, тому треба заготовляти запаси. Були проведені благодійні ярмарки з ініціативи учнів.

На зароблені 15 000 гривень закупили газові розпалювачі, які старші перевізники передали на передову. Спільна праця об'єднувала, давала відчуття корисності. Ніхто не стояв осторонь. Місцеві підприємці розпочали випуск м'ясних консерв і каш. Для цього потрібні були банки 0,5 літрів. Все село зносило. Ми почали отримувати замовлення від військових великими партіями. Про нашу ініціативу дізналися миргородські фермери, стали допомагати м'ясом, овочами, крупами. Всі працювали на довірі. Збирали гроші на закупи, ліки, аптечки, тактичні рукавички, наколінники, плащі, засоби гігієни». А коли наш односелець попросив допомогти купити тепловізор для їхньої бригади, підключились активно всі жителі громади, і за один день змогли на збирати на потрібний прилад. Можу зазначити, що ті жителі села, які раніше не долучалися до волонтерства, стали активно допомагати.

Отже, в сучасних умовах війни волонтерська діяльність є дуже важливим аспектом для повноцінної роботи держави, адже новий волонтерський рух показав, що може бути підтримкою країни в кризових ситуаціях. Волонтерський рух, який ми вивчали, створювався стихійно. Повномасштабна війна об'єднала людей, стимулюючи їхню активність. Мотивом стати волонтером наразі є усвідомлення

того, що державі загрожує небезпека і країні необхідна підтримка з боку звичайних громадян.

І пам'ятаймо: присвячуючи себе чомусь більшому, ми стаємо щасливішими, наше життя наповнюється враженнями та відкриттями, ми ростемо як особистість. Ми заново налагодимо життя, подолаємо наслідки та відбудуємо країну, але спочатку – ПЕРЕМОГА!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик Г. У серці Україна У серці – Україна : поезія, проза, есе, історії із життя, статті, інтерв'ю : збірник / Літературна студія «Заспів» ; Кафедра української літератури ; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. – 488 с.
2. Волонтерська діяльність у змісті соціальної функції держави : монографія / Вікторія Валеріївна Вашкович, Василь Васильович Манзюк, Вадим Михайлович Рощанюк ; ДВНЗ "Ужгород. нац. ун-т". – Ужгород : Гельветика, 2019.
3. Сіробаб Н. Вчителька-волонтерка: «Я за все життя, напевне, стільки не дякувала людям, як за цей час» [Електронний ресурс] / Н. Сіробаб // Режим доступу <https://kolo.news/category/suspilstvo/31408> – назва з екрана.
4. Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом [Електронний ресурс] / М. Матяш // Режим доступу <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html>

СТЕЖКАМИ РІДНОГО СЕЛА. ПОХОДЖЕННЯ ТОПОНІМІВ НАШОЇ МІСЦЕВОСТІ

*П'ятницька Ірина, учениця 10 класу,
член пошукового загону «Клію»
Опорного закладу «Вирішальненська
загальноосвітня школа I-III ступенів
Сенчанської сільської ради
Полтавської області»
Керівник: Горбуля Н. П., учитель історії
та правознавства*

Із самого дитинства і до кінця життя нас супроводжують нехитрі назви рідних сіл, кутків, ярів, курганів, водойм. Деякі з них із часом зникають або їх змінюють на більш сучасні.

Наш пошуковий загін «Клію» продовжував працювати над темою «Стежками рідного села. Походження топонімів нашої місцевості». Назви населених пунктів можуть допомогти сучасникам дізнатися, звідки прийшли їх предки на цю землю. Місцеві назви – це усне джерело, яке допомагає вивчати рідну історію, береже пам'ять про різні події та людей, які тут жили. Тому, ми вирішили дослідити, чому саме такі назви носять села, кутки, місця наших населених пунктів. Основою для

написання даної роботи стали спогади жителів села, архівні документи Вирішальненського старостату та деякі наукові видання.

Саме історичні топоніми викликають найбільшу зацікавленість, тому що вони мають об'єктивну картину подій, вчать, виховують, допомагають зберегти історичну пам'ять. Із усіх понять, які включає в себе топоніміка, нас зацікавили ті, що пов'язані з нашою місцевістю:

- гідроніми (назви водойм): ставки – Барабашів, Часниківський, Низчанський, Панський та інші;
- фоніми (назви курганів): Шведські могили;
- ойконіми-комоніми (назви населених пунктів): Часниківка, Перевалівка, Високе, Даньковщина, Низьке;
- ороніми (назви гір, долин, ярів): Костянка, Ставище.

Вирішальненський старостат налічує 8 сіл, які на даний час об'єднані однією назвою Вирішальне. Але кожне з них має свою первісну назву, і нам захотілося дізнатися історію їх походження.

Члени нашого пошукового загону дослідили значення топонімів сіл Часниківка, Високе, Перевалівка. Село Часниківка отримало свою назву від прізвища пана князя Орбильяні – Часника. Нова частина населеного пункту, що виникла з південної сторони, почала називатися Даньковщиною, бо там поселився один із найбільших багатіїв – поміщик Даньковський. Частина на східному підвищенні почала називатися Високим хутором, а частина, розташована в північній низовині, одержала назву Низький хутір. На даний час ці назви збереглися. Тут же такі є три ставки: Часниківський, Низчанський (обидві назви пов'язані із населеними пунктами) та Панський (бо знаходився поруч з панським маєтком).

На цій території було чимало озер-боліт, походження яких має декілька трактувань. Ми умовно поділили їх на дві групи. Перша – озера, що отримали назву від прізвищ людей, яким тут наділяли землю в період столипінської реформи (Благодарево, Ворожчине, Буйлуково, Данькове, Компанцево, Кісенкове, Свиридове, Яковенкове, Ількове). Друга – назви історичні, пов'язані з характеристикою біоценозу (Відкрите, Гниле, Складне, Рівець, Торф'яне, Чирчине, Ставочок). Частина з них зникли.

Неподалік розкинулося село Високе, яке раніше називалося Крем'янка через те, що в землі було багато камінців. А назва Високе виникла у зв'язку з тим, що відносно Часниківки воно знаходилося на підвищенні. Тут є стародавній курган, який носить назву Шведська могила, бо була утворена під час Північної війни. У цьому селі є мальовничий ставок, який має народну назву Барабашів – за прізвищем власника.

Цікавою є історія виникнення назви села Перевалівка. Колись через хутір проходив Ромоданівський шлях, по якому рухалися люди

з Кременчука на Ромни. І саме там, де зараз лежить село Перевалівка, перехожі робили привал, відпочивали. Так і виникла назва Привалівка – Перевалівка. Існує легенда, що тут був перевалочний пункт чумаків, які відпочивали після довгої дороги.

Перевалівка поділена на кутки, назви яких теж мають своє походження: Кулебівка – від прізвища родини Кулебів; Жуківка – від прізвища багатія Жука.

У селі було дві Костянки. Вони являли собою велику яму, яка взимку служила дітям сніговою гіркою. Чому Костянка – ніхто не знає. Назва Ставище пішла від того, що дуже довго на цьому місці був ставок, який мав велике значення у житті селян. Там і прали, і ловили рибу, і біля нього садили городину.

Отже, ми дослідили походження топонімів лише трьох сіл. Попереду чималий обсяг роботи. Людська пам'ять завжди повинна стояти на варті історичного минулого, щоб у майбутньому не доводилося перейменовувати усе те, що залишило свій слід у серцях поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Янко М. Т. Топонімічний словник України: Словник-довідник. – К.: Знання, 1998. – 608 с.
2. Архівні документи Вирішальненської сільської ради.
3. Спогади очевидців, жителів сіл. Респонденти:
 - 5.1. Рукописні спогади Мищенко О.І., 1916 – 1982 рр.
 - 5.2. Антоненко Г.І., 1931 р.н.
 - 5.3. Компанець З.І., 1941 р.н.
 - 5.4. Пересада М.П., 1943 р.н.
 - 5.5. Шовкопляс Г.П., 1937 р.н.

ІСТОРІЯ ПАМ'ЯТНИКА РАЇСИ КИРИЧЕНКО

*Святелик Анна, вихованка творчого об'єднання
«Чураївна» Комунального закладу «Глобинський
центр позашкільної освіти» Глобинської міської
ради*

Керівник: Срібна В. В., методист

*І тому народ, який уміє шанувати своїх славних
земляків, має право на безсмертя.*

Борис Олійник

Однією із основних форм увічнення пам'яті видатних особистостей є установлення пам'ятників.

Історичною віхою в руслі увічнення пам'яті нашої славної краянки, Героя України, народної артистки України, лауреата Національної пре-

мії України імені Тараса Шевченка, повного кавалера ордена княгині Ольги – Раїси Панасівни Кириченко стала подія установлення першого в Україні скульптурного пам'ятника Берегині української пісні.

Доля пам'ятника трагічна. Скульптуру в авторському втіленні Анатолія Котляра урочисто відкрили 14 жовтня 2008 року у дворі Землянківської школи, яка з 2002 року носила ім'я народної артистки України Раїси Кириченко. Кошти для пам'ятника виділені з бюджету Глобинської районної ради, на той час очільник – Олександр Яковенко. Проте влітку 2008 року з ініціативи та за кошти вдівця співачки заслуженого артиста України Миколи Кириченка пам'ятник було демонтовано з аргументацією щодо невдалого втілення образу співачки. 14 жовтня 2009 року було відкрито новий пам'ятник – погруддя Раїси Кириченко на гранітному постаменті. Автор – Микола Цись, заслужений художник України, скульптор. Співачку зобразили в гарному українському вбранні з букетом троянд [5. с. 28].

Трудовий колектив Землянківської школи турботливо доглядав за пам'ятником. На жаль підніжжя пам'ятника змонтовано не якісно, вимагало постійного ремонту. У 2016 році невдало пофарбовано погруддя, змінено колір. Пам'ятник втратив належний естетичний вигляд.

В 2021 році розпочинається новий, тяжкий етап в історії пам'ятника. Рішенням Глобинської міської ради від 15 липня 2021 р. №3162 «Про початок припинення шляхом ліквідації юридичної особи публічного права Землянківської загальноосвітньої школи I-III ступенів імені Народної артистки України Р. П. Кириченко Глобинської міської ради» беручи до уваги відсутність в освітньому закладі належного контингенту учнів, Землянківська школа припинила діяльність. На превеликий сум з осені 2021 року до вересня 2023 року за пам'ятником не вівся догляд, шкільне подвір'я занедбалось. Ураховуючи, що приміщення школи з балансу відділу освіти буде передане в оперативне управління іншим державним структурам, рішенням виконкому Глобинської міської ради від 10 серпня 2023 року пам'ятник артистки перенесено на її малу батьківщину до села Корещина Кременчуцького району. Коштами меценатів пам'ятник відреставровано, оновлено належним чином колірну гаму та встановлено на території приватного музею-садиби «Мамина вишня» Героя України Раїси Кириченко. Урочисте освячення оновленого пам'ятника відбулося 14 жовтня 2023 року в день 80-ліття Берегині української пісні священиками Православної церкви України. На урочистості прибули близько 500 осіб з різних куточків Полтавщини та України.

Полиновим, вельми складним, тривалістю в 15 років виявився шлях скульптурної споруди славній доньці українського народу до своєї рідної землі, до отчого батьківського двору. Неординарна подія пере-

несення пам'ятника стала ще однією дієвою акцією з увічнення пам'яті великої співачки Раїси Кириченко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. З нагоди 80-річчя Раїси Кириченко Глобинська громада провела мистецьке дійство «Голос рідної землі» Сайт ІРТ. Корисне телебачення [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://irt.pl.ua/news/32215/>— назва з екрана.
2. Кудряшов Г.О. Слово про Раїсу Кириченко / Г. О. Кудряшов. – Полтава : Дивосвіт, 2007.
3. Срібна В. Джерело : Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення / Вікторія Срібна [Укладачі: Лобач О. О., Халецька Л. Л.] – Полтава : ПОІППО, 2009. – 360 с.
4. Творчість Раїси Кириченко в культурному просторі України на покордонні ХХ – ХХІ століть : до 70-ліття від дня народження Берегині української пісні : збірник наукових праць / упоряд., відп. ред. Г.О. Кудряшов. – Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2013. – 300 с. : іл.

ВОЛОНТЕРСТВО – СПРАВА ЙОГО ЖИТТЯ

Турбай Валерія, учениця 10 класу
Мачухівського ліцею Мачухівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області
Керівник: Ярова Н. М.,
керівник гуртка «Спадкоємці»

Реалії сьогодення сприяли об'єднанню нашого суспільства навколо волонтерської діяльності, дали можливість кожному другому українцеві підтримати Збройні сили України, населення, що постраждало від агресивних дій окупантів. Волонтерство, яке у період сучасної повномасштабної війни з росією за свободу, соборність, суверенітет нашої держави перетворилось на потужний національний громадянський рух, становить як суспільний, так і науковий інтерес, тому виникає потреба осмислити, проаналізувати його. Вивчення особливостей волонтерського руху на місцях є актуальним, оскільки дозволяє з'ясувати основи і можливості розвитку волонтерства в громадах та роль його лідерів, поширити досвід діяльності з певних напрямків.

Новизна роботи полягає в тому, що вперше висвітлено волонтерську діяльність Данилевського І. М. через співпрацю з добровільцями села Мачухи від початку загострення конфлікту на Сході країни до сьогодні.

У дослідженні представлено матеріал про неймовірну здатність до консолідації і мобілізації зусиль жителів Мачухівської громади, які, наближаючи перемогу, зуміли взяти на себе вирішення найбільш гострих та невідкладних проблем, відколи доєднались до волонтерського руху. Особливим прикладом для молодого покоління є життя

і діяльність 73-річного волонтера з дев'ятирічним стажем благодійної діяльності Данилевського Івана Миколайовича. Усе це зумовлює суспільно-корисне значення роботи.

За методи нашого дослідження ми обрали спостереження, інтерв'ю з жителями громади Данилевським І. М., Солопом В. В., контент-аналіз офіційного сайту Мачухівської територіальної громади, особистою сторінки на Facebook Данилевського І. М., Прохорчук С. А.

Волонтерську діяльність Данилевський І.М. розпочав у 2014 році, коли спалахнув збройний конфлікт на Донбасі. Тоді за йому було 64 роки, досвід водія-далекобійника, заступника директора Міжколгоспбуду, бізнесмена. Іван Миколайович став координатором волонтерського руху – разом з іншими волонтерами збирав і доправляв на фронт продукти, одяг, біноклі, бронежилети, а першою кінцевою точкою його маршруту стало місто Щастя Луганської області. Відтоді побував у зоні воєнного протистояння понад 500 разів, причому в найгарячіших точках, і перевіз своїм автомобілем десь близько 1000 тон такого необхідного для наших військових вантажу.

Знаючи потреби хлопців на передовій, з лютого 2022 року до «волонтерського фронту» Іван Миколайович приєднав багатьох небайдужих громадян-жителів Мачухівської ОТГ. Замовлення на захисні маскувальні сітки для військової техніки, сухі супи та борщі, хліб, піріжки, смаколики виконували жінки з Полузір'я, Мачух, Судіївки, Калашників та Плоского. Різнопланову допомогу жіночими руками надавала Світлана Прохорчук, жителька Полузір'я, яка сама вирощує урожай, солить, квасить, маринує, сушить, пакує, пече хліб з насінням льону, зіри і прованськими травами. Анатолій Гейко та працівники бібліотеки налагодили виробництво окопних свічок, комунальне господарство «Дружба» виготовляло сушарки для одягу, пічки, кирки, а Станіслав Калашник – держак до них, адже земля на лінії фронту глиняна та з камінням. Григорій Кащук, Андрій Козуб, Олександр Кравченко, Анатолій Сільничий постачали мед та віск. За донати мешканців громади закуплялися метал, електроди, диски для болгарки, петлі та саморізи для пічок, гофрокартон, спеції, пластівці та упаковки для борщів, супів, фініки, родзинки, для енергетичних перекусів, сіль, цукор, оцет. Раніше допомога спрямовувалася на підтримку саме жителів Мачух, що захищають Батьківщину від ворога, зараз же географія доставок розширилася, адже «чужих» захисників не буває.

Щотижня, ризикуючи життям, забезпечує своєчасну доставку гуманітарної допомоги на лінію фронту наш волонтер Данилевський Іван Миколайович – людина з активною громадянською позицією, шляхетністю, жертівністю та відданістю справі.

ІСТОРІЯ СВЯТО-ВОСКРЕСЕНСЬКОЇ ЦЕРКВИ СЕЛА ЧОВНО-ФЕДОРІВКА

*Уткіна Софія, член загону «Пошук»,
учениця 11 класу Човно-Федорівського закладу
загальної середньої освіти I – III ступенів
Опішнянської селищної ради
Полтавської області
Керівник: Жолоб Л. І., вчитель історії*

74 роки жителі Човно-Федорівки були приречені шукати духовного прихистку в церквах сусідніх сіл. Дана робота є спробою відтворити історію Свято-Воскресенської церкви села Човно-Федорівка Полтавського району Полтавської області, яка пережила не одні хвилини лихоліття: розкрадання церковних реліквій, руйнування, репресії священників, гоніння прибічників храму, але, попри все, відродилася.

Джерела пишуть, що церква у селі Човно-Федорівка вперше з'явилася у 1874 році [1]. Її будівлю перенесли з Великих Будищ. Свідчення про неї збереглися у Миколи Арандаренка в «Записках про Полтавську губернію» за 1848 р. [2]. При перенесенні церкви дозволено було залишити у Великих Будищах чудотворну ікону Пресвятої Богородиці та стопудовий дзвін [3].

Але проіснувала церква у селі Федорівка недовго, бо в 1892 році згоріла.

Кошти на будівництво нового храму дали обер-прокурор Святого Синоду К. П. Победоносцев – 2000 карбованців та інші благодійники. В прихід входило 11 хуторів на відстані до 3 верст [5].

З «Клировой книжки Полтавской епархии на 1902 год» ми дізналися, що в 1902 році в селі була церковно-приходська бібліотека, дві школи – земська та церковно-приходська. Прихожан було 1182 чоловічої статі та 1164 жіночої. Разом 2346 чоловік. До приходу входили хутори: Човнова-Балка, Мисики, Скиби, Кандзюби, Окари, Нагірні, Ковалі, Сопки, Грині, Біля-Хреста та Макухи. Священником був Іван Михайлець [4].

У 1903 році до Федорівки приїхав новий священник – Іван Потапович Базилевський, який належить до славетного роду священників Базилевських, відомих далеко за межами України [5].

У серпні 1937 року Іван Базилевський був звинувачений у контрреволюційній діяльності та агітації проти більшовицької влади та заарештований. Особливо вражає витяг з протоколу №8 засідання особливої трійки УНКВС у Харківській області від 16 жовтня 1937 року – «Заключить в лагерь на десять лет, считая срок с 22 августа 1937 года». За словами старожилів, свідчення яких збереглися у місцевому музеї, в 1939 році будівлю церкви розібрали.

На початку двохтисячних серед човно-федорівців все частіше висловлювалися думки про необхідність відродження в селі храму.

Навесні 2013 року, провели толоку. Зійшлися жителі села – вивозили сміття, вирубували кущі, розчищали та впорядковували територію. Почали збирати гроші на будматеріали.

Урочисте відкриття Свято-Воскресенської церкви відбулося 28 вересня 2013 року. П'ять священнослужителів провели обряд освячення церкви та святкову літургію, відбулася хресна хода з хоругвами. По закінченню урочистостей для гостей, яких, до речі, приїхало чимало, та прихожан храму було організовано святкову трапезу.

На сьогодні Свято-Воскресенська церква є центром духовного життя човно-федорівської громади. У День святого Миколая церква завжди гостинно відкриває двері для всіх дітей та зустрічає їх з подарунками. З початком повномасштабного вторгнення місцеві прихожани проводять велику волонтерську діяльність, допомагаючи ВПО, жителям прифронтових областей і звичайно ж нашим воїнам. Тут вінчаються і хрещують дітей, звертаються до Бога і просять прощення. А щонеділі і в свята над селом лунають дзвони, спонукаючи вірян до молитви, зцілюючи душу й тіло, освячуючи повітря та обіцяючи принести мир і благодать усім жителям громади.

НЕСКОРЕНИЙ КОБЕЛЯЦЬКИЙ РАЙОН У 1932-1933 РОКАХ – НА КОНТРОЛІ У САМОГО ЙОСИПА СТАЛІНА

Федченко Герман, вихованець

*Кобеляцької станції юних туристів Кобеляцької
міської ради Полтавської області*

Керівник: Шабалтій О. М., методист

За останніми даними Національної книги пам'яті жертв Голодомору в Україні, у Кобеляцькій громаді від голоду 1932-1933 років померли тисячі мешканців різного віку, встановленими є імена лише 2 тис. 503 осіб. Не надто кращими були справи у тодішньої «еліти» – тих місцевих керівників, хто не виконував поставлене вищим керівництвом Комуністичної партії завдання по хлібозаготівлі, очікували у більшій мірі надумані звинувачення та табори.

Героями мого дослідження, були тодішні керівники Кобелячини, оскільки їхній факт незгоди з політикою московського центру по викачуванню продовольства з українського села виявився настільки одіозним, що привернув до себе увагу головного диригента голодомору – самого «вождя світового пролетаріату» Йосипа Сталіна.

Отже, знайоместь, Кирило Гаврилович Ляшенко, на початку 1930-х років відправлений на Полтавщину, більша частина якої тоді

відносилася до Харківської області. Призначення – керувати Кобеляцьким районом. Хмари почали згущатися над головою керівництва Кобеляччини у листопаді 1932 року, коли секретар Харківського обкому Роман Терехов відправив спеціальну комісію до Кобеляк, аби дізнатися «інформацію на місці». «Якщо в Сахновщинському районі ми зіткнулися з опортуністичною сліпотою районного керівництва, з втратою класової пильності з боку секретаря РПК, з вірою на слово куркульським керівникам колгоспів, з невмінням розкрити маневри кулака, то у Кобеляках ми зіткнулися з фактом прямої зради партії з боку керівника партійної організації, свідомої організації секретарем РПК Ляшенко саботажу хлібозаготівель. Початковий план хлібозаготівель Кобеляцького району був встановлений обкомом на рівні 14 тис. 300 т, в тому числі колгоспному сектору – 12 тис. 500, одноосібного – 1 тис. 800 т. Знижений план хлібозаготівель по Кобеляцькому району зараз дорівнює 9 тис.300 т, в тому числі по колгоспному сектору – 8 тис. т, за одноосібним – 1 тис. 300 т.».

Тут доречно уточнити наступне: 90 років тому за невиконання вимог вищого керівництва людина могла не тільки втратити роботу, а й життя. Для цього треба було не так вже й багато – документ, який підтверджує, що місцевий керівник «самовільно не виконує план верхів». У 1932 році це легко було зробити. Держава забрала все зерно у селян, а замість того, щоб їх допомогти, вимагала повернути борг (дотації) та окрім цього перевиконати план хлібозаготівель. На людей, які намагалися бодай щось з їжі собі залишити, інтенсивно писалися справи. Не стали виключенням Кобеляки, про справу якої дізнався навіть Йосип Сталін. Вирок по «Кобеляцькій справі» зачитували у суді Кобеляк 23-25 грудня 1932 року. На лаві підсудних з колишнього керівництва району окрім Ляшенка опинилися Федір Бем (голова райвиконкому), Іван Обидала (член президії райвиконкому и кандидат бюро райпарткому), Йосип Винокуров (голова райколгоспспілки), Василь Павлов (зав. відділом постачання райвиконкому), Андрій Гарагуля (член президії райвиконкому) та Сергій Лук'янов (голова райспоживспілки).

На підставі зізнань підсудних і всіма матеріалами справи доведено, що Ляшенко, Бема, Обидала з самого початку хлібозаготівель **не повели належної боротьби із** втратами, розкраданням, не мобілізували маси на організаційногосподарче зміцнення колгоспів, ігнорували масову роботу, чим дали змогу класовому ворогу – куркулю – розводити меншовицький настрій в районі. Замість боротьби за виконання плану повністю й в термін Ляшенко, виступаючи на різних районних нарадах, закликав «везти хліб», «здавати хліб», а не мобілізував на виконання плану повністю та в термін, що було прийнято як директива секретаря райпарткому, члена президії райвиконкому не поспішати з виконанням плану, й тому в районі панував самовплив. У підсумку Ки-

рилові Ляшенку дали 10 років таборів («позбавлення волі у виправно-трудових таборах у далеких місцевостях Союзу»), Федору Бему та Івану Обидалі – по 8, Йосипу Винокурову – 10, Василю Павлову та Андрію Гаргулі – по 5, а Сергію Лук'янову – 2 (умовно, але заборонено три роки займати високі посади).

І на сам кінець, зауважимо, що однією з особливостей Полтавщини було те, що тут на «чорну дошку» заносилися не лише окремі села, а й цілі райони, серед яких, і наш – Кобеляцький. Згідно з постановою ЦК КП(б)У і Раднаркому УСРР від 15 грудня 1932 р. у ці райони не дозволяли завозити навіть украї необхідних речей, таких як сірники та сіль.

Та незважаючи на більшовицьку політику геноциду проти українців у 1932-1933 роках – нас нескорили! Нескорити і не зламати нас і сьогодні у 2023 році! Бо ми – Українці! Нація – сильних і не скорених! Україна переможе! Все буде Україна! Слава Україні! Героям Слава!

СТРАШНА ПРАВДА ГОЛОДОМОРУ НА ТЕРИТОРІЇ СІЛ ПРИУДАЙСЬКОГО КРАЮ

Черняк Ярослав, учень 9 класу

Опорного закладу

*«Калайдинцівський ліцей Лубенської міської ради
Лубенського району Полтавської області»*

Керівник: Мисник С. І., директор

Колективізація і голодомор 1929-1933 рр. – це чи не найжахливіша соціальна катастрофа ХХ століття. То була справжня війна радянського режиму проти українського народу, відлуння якої чутно й дотепер.

За масштабами жертв і жорстокості дій стосовно українського народу з тодішнім режимом міг зрівнятися хіба що гітлерівський, який розв'язав другу світову війну. Примітно, що під час цього режиму завойовників-окупантів людські втрати з 5 сіл Калайдинцівської сільської ради становили близько 500 чоловік, а під час голодомору тільки село Хитці втратило понад тисячу.

Заслуговує на увагу дослідження члена Національної спілки письменників, журналістів і краєзнавців, професора, доктора філологічних наук, вихідця із давнього роду ватажка гайдамаків Семена Неживого, О. І. Неживого, про історію своєї родини та рідного краю у тяжкі часи голодомору. Його рідне село Хитці, що на Лубенщині, у 1919 році налічувало 2950 осіб. Під час голодних років утратило третину.

Вражають страшні факти зі спогадів односельців Олексія Івановича. За їхніми свідченнями у 1929 році активісти, скинувши хрест із сільської церкви, перетворили святе приміщення в клуб. У 1930 році

почалося розкуркулення: більше тридцяти родин сумлінних хліборобів вивезли з села під насмішкуваті вигуки окремих односельців. У 1931 році в Хитцях створено два колгоспи – «Перше травня» і «Більшовик», куди насильно зігнали всіх жителів.

Наближення катастрофи відчулося всередині 1932 року. Тогорічний урожай був гарний, тому на колгоспних зборах вирішили видати зерно на зароблені трудовні. Незважаючи на підвищені плани хлібозаготівлі, голова сусіднього колгоспу села Калайдинці Сененко видав людям гречаної полови, аби ті не померли з голоду, за що був негайно заарештований і відданий під суд.

У 1932 році села Хитці й Калайдинці з метою покарання занесені на так звані місцеві «чорні дошки». Люди вже помирали з голоду, та влада, замість допомоги селянам, восени 1932 року направляє в Україну спеціальну хлібозаготівельну комісію з надзвичайними повноваженнями на чолі з В. Молотовим, яка з особливою жорстокістю карала селян за нездачу хліба державі. По селах діяли групи активістів, названих «буксирними бригадами», які безжалісно забирали хліб та інші продукти, одяг і всі засоби для існування. Так жителька села Клепачі Діденко Любов Іванівна, 1925 р. н., пригадувала, що в різдвяну ніч активісти забрали з клуні, хліва і погреба все, що можна було їсти, навіть з горища все повигрібали. Їх із матір'ю викинули прямо в сніг, а двері хати забили дошками навскіс.

Робота активістських бригад дала результат: на початку хлібозаготівель 1932 року Хитцівська сільська рада виконала план на 49,5 %, після погрому буксирників – на 97 %.

Весна 33 р. нависла над українськими селами чорною ніччю. Майже в кожному селі з'явилися штатні посади – збирачі трупів. Жителька с. Халепці Рудь Марія Петрівна згадує: „Збирали померлих на колгоспну підводу, хоронили без труни, як тварин, скидаючи у великі ями по декілька десятків чоловік”.

В особливо трагічному становищі під час голодомору опинилися діти. Вони масово хворіли і помирали. До школи ходили, аби щось поїсти. Житель с.Халепці Діденко Пилип Леонтійович, 1923 р. н., пригадував, що і вчителі, й учні в школі були пухлі, усім по кухлю сироватки з колгоспу видавали.

У більшості ж випадків діти гинули разом з усією родиною. „Від голоду померли чоловік, і жінка, і 12 дітей, які поховані в сливнику”, – повідомляє житель села Хитці Криворотько В. В., вказуючи на місце поховання.

Найстрашнішим було явище божевілья, поширене в той час, коли засліплені голодом чоловіки і жінки вдавались до канібалізму (людодїдства). Мали місце і випадки труподїдства. За свідченнями Трубки Євдокії Пантелеймонівни, с. Хитці, 1927 р.н., у сім'ї дядька померла

дочка Дуня, а тіла не було. Люди перевірили двір, а в клуні побачили повну макітру людського м'яса. Може, від того й вижило в сім'ї двоє інших дітей.

Трагедія голодомору і репресій не минула і родину О. Неживого. За звинуваченням в антирадянській агітації 1932 року були заарештовані Тихін Неживий, його зять і племінник. Старого батька Йосипа Неживого після розкуркулення вигнали з хати, а господарство перетворили на колгоспну ферму.

Вилучивши з села весь хліб, влада в умовах масової смертності населення від недоїдання не надала жодної допомоги голодуючим. Як і в попередні роки, велика увага приділялася збереженню урожаю від класового ворога. Використовуючи весь арсенал засобів, більшовики у 1933 р. зуміли виконати план хлібозаготівлі. Вже до 6 листопада 1933 р. Лубенський район повністю виконав „першу заповідь перед державою”.

Після важких і трагічних років примусової колективізації та голодомору українське село виглядало суцільною руїною. Проте це вже була повністю колективізована руїна. Геноцид українців 1932-1933 рр. насильницькою страхітливою смертю відібрав життя мільйонів українців, а ще спричинив тяжку травму генокоду нації, нашої генетичній пам'яті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ

1. Білоусько О. А.; Єрмак О. П.; Ревежук В. Я. Новітня історія Полтавщини. Перша половина XX століття. Полтава. „Оріяна”. 2005. – С. 232.
2. Зранена нація. Художня та історична правда в творах письменників Луганщини про голодомори в Україні XX століття: навч. посіб. / упорядкув., передм., бібліографічні відом. О.І.Неживого. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – 176 с.
3. Колективізація і голод на Україні 1929-1933. – збірник документів і матеріалів. Київ. Наукова думка. 1992 р., С. 499.
4. Колективізація сільського господарства і голод на Полтавщині 1929 – 1933 рр. Збірник документів і матеріалів. Полтава. 1997. – С. 49.
5. Матеріал Калайдинцівського історико-краєзнавчого музею. Страшне обличчя людомору. Лубенщина. 2014. 22 листопада. С.3.
6. Неживий О. Великі поминки неживівського хутора, або причастя рідним краємю Дубенщина. 2017. 14 січня. С.4.
7. Неживий О. Трагедія 1933-го в Хитцях. Вісник. 2007. 21 листопада.
8. Неживий О.І. Усім дарована любов: краєзнавчий нарис, художні твори. – Полтава: Полтавський літератор, 2016. – 108 с.
9. Соловей Д.. Сказати правду. Три праці про голодомор 1932-1933 рр. – Київ – Полтава. 2005., С.97.
10. Спогади односельців із Калайдинцівського історико-краєзнавчого музею.

«ЕТНОТРАДИЦІЇ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ ГРЕКІВ КРИМУ»

*Чернякова Евеліна, учениця 8 класу
Гімназії № 18 Полтавської міської ради
Керівник: Сущенко Н. А.,
вчитель англійської мови*

Спадщина кожного народу містить цінні ідеї та досвід виховання. До своєрідних в історико-етнологічному контексті мешканців Криму належить мала народність – греки, духовна спадщина яких свідчить про культуру, що сягає античного періоду. Традиції (звичаї та обряди) виникли разом із людським суспільством. У громадах відносини людей, їхня спільна праця, життя, спільну боротьбу з силами природи регулювали певні норми та правила поведінки. Багаторазово повторюючись і передаючись від покоління до покоління, ці норми та правила склалися у традиції (звичаї та обряди).

У грецьких сім'ях з дитячих років дівчатка розуміли, що їм необхідно виходити заміж і до цієї головної події свого життя вони готували необхідний одяг, предмети, якими вони прикрасять свій майбутній будинок, подарунки, які, згідно з грецьким етикетом, необхідно піднести своїм новим родичам. Тому в XIX столітті в жіночому рукоділлі переважало вишивання, але в XX столітті дівчата переважно в'язали гачком і спицями скатертини, мережива.

Для нареченої-гречанки наречений був наречений, який обирався батьківською волею і для нареченої був долею [65], що свідчило про те, що греки були проти розлучень, прагнули, щоб діти виховувалися у повній родині. На посиденьках та під час гулянь зав'язувалися знайомства, проте молоді люди не мали права одружуватися без згоди батьків. Думку дівчини часто не питали, він а не мала права суперечити волі батьків [1].

Однак, за свідченнями греків, які народилися у перші десятиліття XX століття та описували весілля 1920-х років, не було жодного випадку видачі дівчини заміж проти її волі. Проте зазначали випадки втечі дівчини до будинку свого обранця, тоді весілля грали за всіма правилами, хоча, згідно з громадською думкою, батьки могли забрати доньку силою [168]. Якщо двоє нерозлучних друзів домовлялися одружити своїх дітей, таке рішення було міцним, як клятва, його порушення вважалося образою звичаїв [2].

Особливе місце у весільних звичаях та обрядах греків Криму посідає весільна символіка. Греки здавна дбайливо ставилися до хліба, вважаючи його символом родючості. Хлібна символіка обов'язково була присутня у кримському весіллі. У похоронних обрядах греків Криму проглядаються два аспекти: уявлення про те, що душа покійного має знайти своє місце в потойбічному світі, і відчуття безперервного зв'язку між покійним та його живими родичами.

З давніх-давен греки, у тому числі й греки Криму, вірили, що душам померлих, щоб досягти потойбічного світу, необхідно подолати кілька підземних річок, через які їх перевезе старець Харон за невелику плату. Оскільки у закутаного в поховальне покривало тіла не було місця для зберігання грошей, монету клали покійнику під язик, що свідчило про вияв турботи померлого. Монету могла помінати керамічна табличка. [3, с. 36].

Найбільш улюбленими святами у кримських греків були Різдво («Христуена»), Новий рік («Протохроня» або «Ай-Васіль»), Хрещення («Феофанія») та Великдень («Ламбрі»). Пoboжні люди дотримувалися тижневого або 40-денного Великого посту перед Великоднем, сповідалися й причащалися. У суботу греки обходили церкву хресним ходом, що наголошує на тому, що релігія відігравала важливу роль у житті греків Криму, і вони неухильно дотримувалися релігійних обрядів і приписів.

Визначальну роль у вихованні дітей грецький народ відводить саме батькам, сім'ї («Діти розсудливих батьків варять їсти, ще не зголоднівши», «Люби сусідської дитини, твоя теж буде нагодована») [4]. Греки цінують щире дружбу, взаємну допомогу та підтримку, вміють любити щиро та самовіддано («Скажи мені, хто твої друзі, і я скажу, хто ти», «Друг пізнається в біді») [2].

Сутність виховного потенціалу етнопедагогічних традицій родинного виховання греків Криму полягає в тому, що він базується на ґрунті рідної мови та традиційної родинно-побутової культури, своїм змістом і духом підпорядковується самобутній природі грецької дитини, потребам забезпечення її належного тілесного, духовно-етичного й інтелектуального розвитку, відповідає прагненням і корінним інтересам батьків і народу в цілому, а також ідеалам грецької педагогіки у формуванні довершеної особистості грека.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва М. А. Духовно-релігійне життя греків Криму наприкінці XVIII – на початку XX ст. / Маріанна Абдуллаєвна Абдуллаєва. – К.: Інст історії України НАН України, 2000. – 132 с.
2. Бех І. Д. Від волі до особистості / І. Д. Бех. – К.: Україна-Віта, 1995. – 202 с.
3. Князева Т. М. Традиційна культура греків Приазов'я : автореф. дис. канд. мистецтвознав. : 17.00.01 / Т. М. Князева. – К.: Київ. нац. ун-т, 2007. – 19 с.
4. Палій Ю. В. Традиції родинного виховання греків Криму / Ю. В. Палій // Збірник наукових праць SWorld. – Одеса: КУПРІЄНКО, 2013. – Вип. 2. – Т. 13. – С. 57–61.
5. Палій Ю. В. Витоки традицій виховання і навчання греків Криму / Ю. В. Палій // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [„Проблеми та перспективи розвитку педагогічних і психологічних наук“], (Київ, 20 квітня 2013 р.). – К., 2013. – С. 10–12.
6. Пономарьова І. С. Етнічна специфіка духовної культури греків українського Приазов'я : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 07.00.05 / І. С. Пономарьова. – К., 1997. – 20 с.
7. Стельмахович М. І. Традиції і тенденції розвитку сімейної етнопедагогіки українського народу – К., 1989. – 48 с.

**ВОЄННО-ПОЛІТИЧНІ ПОДІЇ НА ПОЛТАВЩИНІ
В УМОВАХ АНТИМОСКОВСЬКОГО ПОВСТАННЯ 1668 РОКУ
ТА РОЛЬ У НИХ КОЗАЦЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ
НАШОГО КРАЮ**

***Штанько Анастасія**, учениця 10 класу
Полтавського ліцею ім. А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Сапегіна А. Ю., учитель історії*

Збройні сили України – це військове формування, на яке, відповідно до Конституції України, покладається захист її суверенітету. І упродовж усього історичного розвитку нашої держави її захисники боронили рідну землю. Так, у 1668 році Полтавщина стала ареною козацького протистояння під проводом І. Брюховецького та П. Дорошенка Московській експансії. Сьогодні Україна знову стоїть обличчям перед апетитами московської імперії. Кожного дня підрозділи Збройних сил продовжують віковічну справу воїнів-захисників. Це і визначає актуальність нашого дослідження.

Метою нашого дослідження стало вивчення передумов, хід та наслідки воєнно-політичних операцій, що відбулися на Полтавщині, зокрема в Котельві та Опішні, в умовах антимосковського повстання 1668 року, та показати роль у ньому козацьких військових формувань нашого краю та їхніх ватажків.

Для розв'язання завдань було застосовано метод аналізу та систематизації матеріалу, історико-порівняльний та ретроспективний метод, принцип науковості, метод інтерв'ю.

Щодо наявних друкованих матеріалів із теми, то надзвичайно цінним є Літопис Самійла Величка [1]. Про події, що відбуваються під Котельвою і Опішнею йдеться і в праці «Історія України-Руси» М. Грушевського [2]. Окремі аспекти дослідження були висвітлені у роботах В. Горобця, В. Смоля, В. Кривошея та ін.

Після полишення гетьманської булави Ю. Хмельницьким у 1663 році всередині країни розпочинається громадянська війна. Ганебний договір з Московією, Андрусівського перемир'я впливають на і так сумнівну популярність Лівобережного гетьмана Івана Брюховецького. І той, як говориться у Літописі, «...побачивши ховане і явне всенародне на себе ремство, почав гадкувати, як би вигнати з Малої Росії воевод із їхніми військами» [1]. Гетьман змінює свою зовнішньополітичну орієнтацію, пояснюючи своє рішення: «Москалі з нами хитро поступають, і з ляхами помирившись... постановили... Україну, вітчизну нашу, до основ розорити» [2], розпочинає війну з московитами, взявши за союзників правобережного гетьмана П. Дорошенка та кримського хана Аділь-Герай.

Наприкінці зими 1668 року козаки Лівобережжя спільно із загонами запорожців атакували московські залоги. Літописець вказує, що в Полтаві «*воеводу з ратними людьми випроваджено до Рубльовки без жодного кровопролиття*» [1]. У Лубнах, наприклад, гарнізон московитів капітулював після припинення водопостачання.

У відповідь на дії повстанців цар Олексій видав указ про каральний похід на Україну на чолі з князем Г. Ромодановським. 30 березня його військо вторглося на територію Гетьманщини: «*Князь тоді, притявши з численними великоросійськими ратними людьми... обклав порубіжні міста Котельву й Опошне...*», – знаходимо у Літописі [1].

Спротив окупантам чинили козацькі військові сили нашого краю. Зокрема, Гадяцький полк на чолі з С. Остренком та частина Полтавського полку з І. Бугаєм [2]. Упродовж захисту міста атакували царських вояків біля Куземинського мосту.

Тим часом в Опішні почали збиратися козацькі сили для деблокади міста. Кошовий отаман І. Білковський та полтавський полковник К. Кублицький наприкінці травня привели до Опішні 4 тисячі козаків. «*Великі орди поспішаються...надія на бога, що друга Конотопицина неприятелям нашим москалям буде...*» – писав Кублицький.

На початку червня війська Дорошенка та Брюховецького стали двома таборами на історичному місці – Сербиному полі, що біля Диканьки, саме там над останнім було вчинено самосуд, а Петра Дорошенка проголосили гетьманом «обох берегів Дніпра».

10 червня козацько-татарське військо виступило із Великих Будищ у напрямку Котельви: «*А сам Дорошенко, либонь, зямірювався боронити Опошне й Котельву...*», – пише Величко [1]. У ніч на 12 червня відбулася фінальна битва, відома в історії під назвою «Битва під Хухрою». Її результати були неоднозначними для обох сторін: московити уникли розгрому, обидві сторони зазнали значних втрат.

Отже, на нашу думку, події 1668 року дещо недооцінені у процесі формування антимосковських настроїв в Україні доби Руїни. У подіях, що безпосередньо відбулися під Котельвою та Опішнею, військові загони Полтавщини показали свою антимосковську позицію і підтвердили бажання українців стояти на захисті незалежності нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Величко С. В. Літопис. Т. 2. / Пер. з книжної української мови, комент. В. О. Шевчука; Відп. ред. О. В. Мишанич. К.: Дніпро, 1991. 642 с.
2. Грушевський М. С. Історія України-Руси. Том Х. Від смерті Хмельницького до Гадяцької умови. URL: https://map.codpa.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/istoriia_ukrainy-rusy_tom_x_vid_smerty_khmelnyskoho_do_hadiatskoi_umovy_repr_vyd_1958.pdf

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ПОЛТАВЩИНІ

Копилець Є. В.

До історії Кочубеївських дубів..... 3

Дідусенко Г. А.

Творчість Василя Симоненка на сторінках видань
української діаспори 6

Федорова М. А.

Кобзар з Полтавщини
(за працею В. Горленка «Бандурист Іван Крюковський») 8

Чешко Т. М., Жукова Н. К.

Наш незабутній співак і актор Павло Колесник 11

Стобород Н.С.

Краєзнавчий аспект вивчення біосфери та природних комплексів
у 6 класі за модельними програмами НУШ..... 17

КУЛЬТУРА РІДНОГО КРАЮ ТА МУЗЕЙНА СПРАВА

Бабич Дарина,

Жоржівська ЗОШ I-III ступенів Шишацької селищної ради
Новатор українського образотворчого мистецтва 20

Сидорук Анастасія,

гурток «Історичне краєзнавство» Устивицької гімназії
Гоголівської селищної ради Миргородського району
Хірург-новатор Богаєвський Овксентій Трохимович..... 22

Вакула Вікторія,

Малоперещепинський ліцей
Новосанжарської селищної ради
Справжній вчитель – правознавець..... 24

Даниленко Вероніка,
Ціпківська гімназія Краснолуцької сільської ради
«Я не стоимвся жити і любити». Григорій Андрійович Шанько –
поет, публіцист, літературознавець 25

Загорулько Євдокія,
Кременчуцький ліцей № 4 «Кремін»
Кременчуцької міської ради
Михайло Колачевський – непересічна постать
українського музичного мистецтва 26

Комар Дмитро,
Кременчуцький ліцей № 5 імені Т. Г. Шевченка
Григорій Китаистий: кобзарський шлях популяризатора
української культури в світі..... 28

Копко Анна,
ОЗ «Лютенський ліцей Лютенської сільської ради
Полтавської області»
Краєзнавча діяльність Лютенської просвіти 1917-1923 рр. 29

Кошлай Софія,
Пологівська гімназія Новосанжарської селищної ради
Слідами одного фото або зародження аматорського театру
на теренах України 31

Лях Вероніка, Нестеренко Вероніка,
ОЗ «Кобеляцький ліцей №1 Кобеляцької міської ради
Полтавської області»
«І болить моя душа...» (Голяник Валентин Платонович) 33

Панасенко Аліса,
Гадяцький ліцей №1 імені Олени Пчілки
Гадяцької міської ради Полтавської області
Гадячани на мапі України..... 35

Пиляй Ольга,
Опішнянський державний художній ліцей
імені Василя Кричевського
Будинок Кричевського – осередок
гончарного шкільництва Опішні 36

Ревуцька Юлія, ОЗ «Вовчицький ліцей імені В.Ф. Мицика Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області» Українське товариство охорони й досліджування пам'яток старовини й мистецтва на Лубнях	39
---	----

Ціко Ілля, Пирятинський ліцей Пирятинської міської ради Очі та голос Війни. Андрій Кириченко	41
---	----

ГЕОГРАФІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ

Гамза Дмитро, Березоволуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Дослідження заплавних ландшафтів у південній частині Петрівсько-Роменської сільської ради	43
---	----

Горюн Ольга, Новоселівська гімназія Полтавського району Стан поселення, типи сімейних ділянок та перспективи збереження степового бабака в околицях с. Надержинщина Полтавського району	44
--	----

Боряк Максим, Ручківська гімназія Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Дослідження басейнової системи річки Татарина.....	46
---	----

Денисенко Олександр, Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради Дослідження процесу цвітіння води в Кременчуцькому водосховищі та шляхи його подолання.....	47
---	----

Курочка Альона, Березоволуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Дослідження степової балки Кип'яча	49
---	----

Крят Таїсія,

Гімназія «Просвіт» Лубенської міської ради, ДЮКСОТ «Валтекс»
Лубенського району Лубенської міської ради Полтавської області
Динаміка режиму зволоження в місті Лубни
за 78-річний період та її вплив на водність Сули 50

Лихацька Марія,

Лохвицька ЗОШ I-III ступенів № 2 Лохвицької міської ради
Полтавської області
Інвазія клена ясенелистого та її вплив на біорізноманіття
екосистеми ботанічної пам'ятки природи «Сосновий парк» 52

Онїпко Артем,

Михайлівський ліцей Михайлівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області
Комплексне дослідження ботанічного заказника
місцевого значення «Михайлівська балка» 54

Шеремет Дмитро,

Воронківський ліцей імені О. Д. Перелета
Чорнухинської селищної ради Полтавської області
Котить многа тиху хвилю 55

ФОЛЬКЛОР ТА ЕТНОГРАФІЯ

Науменко Владислава,

Воронківський ліцей імені О. Д. Перелета
Чорнухинської селищної ради Полтавської області
Рогозоплетіння – народний промисел Чорнухинщини 58

Золотоверх Карина,

ОЗ «Калайдинцівський ліцей»
Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області
Побут козака Лубенської сотні сільської XVII століття 59

Кравченко Валерія,

Малоперещепинський ліцей
Новосанжарської селищної ради Полтавської області
Розвиток освіти у селі Мала Перещепина 61

Крамаренко Анастасія, ОЗ Гребінківська ЗОШ I-III ступенів № 4 Гребінківської міської ради Полтавської області Мікровишивка – мистецтво, що зачаровує	62
--	----

Крятенко Дарина, ОЗ «Кобеляцький ліцей №1 Кобеляцької міської ради Полтавської області» Любов, дорога і різець (Черненко Михайло Федотович).....	64
--	----

Косяк Софія, ОЗ «Тарандинцівська ЗОШ I-III ступенів» Новооржицької селищної ради Полтавської області Лубенські керсетки.....	66
--	----

Луценко Гліб, Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського Вплив кераміста-технолога Юрка Лебішака на розвиток гончарного шкільництва на Полтавщині у першій чверті XX століття	68
--	----

Сагло Вікторія, ОЗ «Калайдинцівський ліцей» Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області Обряд сватання крізь століття	71
--	----

Терещенко Андрій, Гребінківська гімназія Гребінківської міської ради Полтавської області Секрети гарного улову	73
--	----

Шевченко Анастасія, Полтавський ліцей ім. А.С. Макаренка Полтавської обласної ради Трансформації елементів язичництва в етнофестивалі «Купальські гуляння» в селі Ковалівка Полтавського району	75
---	----

Щербак Артем, ОЗ Гребінківська ЗОШ I-III ступенів № 4 Гребінківської міської ради Полтавської області Шум'я» – люди, які співають автентіку	77
---	----

АРХЕОЛОГІЧНЕ ТА ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Богданова Дарина,

Римарівський ліцей Краснолуцької сільської ради
Миргородського району Полтавської області
Вчителька, яка врятувалася з пекла на землі 79

Бойко Марина,

Глобинський ліцей № 1 імені В. Є. Курченка
Глобинської міської ради
Глобинський військово-хімічний завод 81

Гацко Анастасія,

Опорний заклад «Лютенський ліцей імені М. Л. Величая»
Лютенської сільської ради Полтавської області
У горнилі радянської українізації. Журналіст Микола Христовий 83

Гулак Олександр,

Глобинська гімназія № 3 Глобинської міської ради
Герой Глобинщини – старший солдат Олег Костиренко 85

Закладна Анастасія, Кушко Світлана,

Устивицька гімназія Гоголівської селищної ради
Миргородського району Полтавської області
Голодомор 1932-1933 років в селі Устивиця 87

Кисельова Єва,

Кременчуцький ліцей № 5 імені Т. Г. Шевченка
Кременчуцької міської ради Кременчуцького району
Полтавської області
Історія затопленого села, або історія, що покрита водою 88

Кобзуненко Дар'я,

Опорний заклад освіти «Миргородський ліцей «Лінгвіст»
Миргородської міської ради Полтавської області
Навічно залишилися у небі 90

Марюхно Уляна, Ліцей №17 «Інтелект» Полтавської міської ради Дорога в безсмертя.....	93
---	----

Москаленко Олександра, Петрівська гімназія з дошкільним підрозділом – філія Великокринківського ліцею, Глобинський центр дитячої та юнацької творчості Глобинської міської ради Кременчуцького району Полтавської області Турбаївське повстання	95
---	----

Пальок Оксана, Дібрівська гімназія Миргородської міської ради Полтавської області, Центр позашкільної освіти Миргородської міської ради Працюємо для України разом. Досвід Дібрівської громади.....	97
---	----

П'ятницька Ірина, Опорний заклад «Вирішальненська загальноосвітня школа I-III ступенів Сенчанської сільської ради Полтавської області» Стежками рідного села. Походження топонімів нашої місцевості	100
--	-----

Святелик Анна, Комунальний заклад «Глобинський центр позашкільної освіти» Глобинської міської ради Історія пам'ятника Раїси Кириченко	102
---	-----

Турбай Валерія, Мачухівський ліцей Мачухівської сільської ради Полтавського району Полтавської області Волонтерство – справа його життя.....	104
--	-----

Уткіна Софія, Човно-Федорівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Опішнянської селищної ради Полтавської області Історія Свято-Воскресенської церкви села Човно-Федорівка	106
---	-----

Федченко Герман,
 Кобеляцька станція юних туристів Кобеляцької міської ради
 Полтавської області
 Нескорений Кобеляцький район у 1932-1933 роках –
 на контролі у самого Йосипа Сталіна..... 107

Черняк Ярослав,
 Опорний заклад «Калайдинцівський ліцей
 Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області»
 Страшна правда голодомору на території сіл
 Приудайського краю 109

Чернякова Евеліна,
 Гімназія № 18 Полтавської міської ради
 «Етнотрадиції родинного виховання греків Криму»112

Штанько Анастасія,
 Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка
 Полтавської обласної ради
 Воєнно-політичні події на Полтавщині
 в умовах антимосковського повстання 1668 року
 та роль у них козацьких військових формувань нашого краю.....114

Науково-популярне видання

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XIV обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Технічний редактор – Момот О. О.
Комп'ютерне верстання та складання – Пінчук О. Ф.

Ум. друк. арк. 7,21.
Зам. № 946.

Видавець: ТОВ "Фірма "Техсервіс".
Адреса: 36011, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2.
Тел.: (0532) 56-36-71.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4421 від 16. 10. 2012 р.